

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SLAVISTIKY
SEKCE POLONISTIKY

MULTIMODÁLNÍ METAFORY V INTERNETOVÝCH MEMECH

MULTIMODAL METAPHORS IN INTERNET MEMES

Bakalářská práce

Autor práce: Helena Kňurová

Obor: Polština se zaměřením na hospodářsko-právní a turistickou oblast

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Dobrotová, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem práci „Multimodální metafory v internetových memech“ vypracovala samostatně a uvedla všechny použité zdroje.

V Olomouci, 12.12.2018

Helena Kňurová

Děkuji doc. PhDr. Ivaně Dobrotové, PhD., za cenné rady a připomínky k mé bakalářské práci a za metodologické vedení během konzultací této práce.

Rovněž děkuji Mgr. Tetianě Kamyshanové za pomoc při volbě tématu a za odborné konzultace.

V neposlední řadě děkuji své rodině a blízkým, bez jejichž podpory by tato práce nevznikla.

OBSAH

ANOTACE.....	6
1 ÚVOD.....	8
2 JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY	10
2.1 METAFORA.....	12
2.1.1 DEFINICE METAFORY.....	12
2.1.2 FUNKCE POJMOVÉ METAFORY	14
2.2 PERSONIFIKACE	16
2.3 METONYMIE.....	16
2.4 IRONIE	17
3 MULTIMODALITA	18
3.1 MULTIMODALNÍ KOMUNIKACE	18
3.2 TEXT VS. OBRÁZEK.....	19
4 MEM.....	20
4.1 DEFINICE MEMU.....	21
4.2 MEMETIKA.....	22
4.3 INTERNETOVÝ MEM	22
4.4 STRUKTURALIZACE INTERNETOVÝCH MEMŮ.....	24
4.4.1 MEMY ZÁKLADNÍ.....	25
4.4.2 MEMY SLOŽENÉ.....	28
4.5 SCHÉMA MEMICKÉ REAKCE	32
5 AMALGAMÁTOVÁNÍ.....	35
5.1 TEORIE POJMOVÉ INTEGRACE PODLE FAUCONNIERA A TURNERA	35
5.2 VZNIK AMALGAMÁTU	37
5.3 TVORBA AMALGAMÁTU.....	37
5.4 APLIKACE SCHÉMATU NA ZÁKLADNÍ TYPY MEMŮ.....	40
5.4.1 SCHÉMA REAKČNÍHO MEMU	40
5.4.2 SCHÉMA ŠABLONOVÉHO MEMU	41
5.4.3 SCHÉMA MEMU S IDIOMATICKÝM VÝRAZEM.....	42
6 ANALÝZA INTERNETOVÝCH MEMŮ	45
6.1 ANALÝZA MEMU Č. 1.....	47
6.2 ANALÝZA MEMU Č. 2.....	54
6.3 ANALÝZA MEMU Č. 3.....	61
6.4 ANALÝZA MEMU Č. 4.....	68
6.5 ANALÝZA MEMU Č. 5.....	78

ZÁVĚR	86
RESUMÉ.....	88
BIBLIOGRAFIE	90
SEZNAM PŘÍLOH.....	95

ANOTACE

Autor: Helena Kňurová

Fakulta: Filozofická

Katedra: Slavistiky, sekce polonistiky

Název bakalářské práce: Multimodální metafory v internetových memech

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Ivana Dobrotová, PhD.

Počet znaků: 115 536

Klíčová slova: metafora, mem, multimodalita, amalgamátování, ikonická vrstva, verbální vrstva, duševní prostor, sém, amalgamát

Autor zkoumá multimodální metafory v internetových memech. Tato bakalářská práce se zabývá jazykovou analýzou vybraných druhů memů. Součástí práce je schematizace abstraktních procesů, které se dějí během analýzy multimodálních významů uvnitř memu. Je zde popsán proces, jakým je příjemce memu schopen rozklíčovat humorný význam memu. Důležitou částí práce je popis amalgamátování podle teorie Fauconniera a Turnera. Hlavní část práce se věnuje popisu generování možných významů, jež je možno nalézt v jednotlivých sémích které jsou součástí analyzovaného textu uvnitř memu. Na závěr je zde uvedena analýza charakteru opakujících se jazykových schémat na vybraných typech memů.

ABSTRACT

Multimodal metaphors in internet memes

Key words: metaphor, meme, multimodality, blending, image space, verbal space, mental space, seme, amalgamate

The author investigates multimodal metaphors in internet memes. The subject of this bachelor thesis is a language analysis of selected kinds of memes. Schematization of the abstract processes that take place during the analysis of multimodal meanings inside of the meme is included. The process by means of which the receiver is able to decode the humorous meaning of the meme is also described here. Another important part of the thesis is the introduction of the amalgamation procedure based on the Fauconnier and Turner's theory. The main section of the paper deals with the description of generating the possible meanings which can be found in the particular semes being part of the analyzed text inside of the meme. In the final section, the character analysis of the recurrent language schemas in selected types of memes is presented.

STRESZCZENIE

Metafory multimodalne w memach internetowych

Słowa kluczowe: metafora, mem, multymodalita, amalgamatowanie, przestrzeń ikoniczna, przestrzeń werbalna, przestrzeń mentalna, sem, amalgamat

Autorka bada multimodalne metafory w memach internetowych. Praca zajmuje się analizą językową wybranych typów memów. Częścią tej pracy jest stworzenie schematów abstrakcyjnych procesów, które są wykonywane podczas analizy multimodalnych znaczeń w memie. Opisuje proces, w którym odbiorca memu deszyfruje humorystyczne znaczenie memu. Ważną częścią pracy jest opis amalgamatów według teorii Fauconniera i Turnera. Główna część pracy dotyczy opisu generowania możliwych znaczeń, które można znaleźć w poszczególnych seriach, które są częścią analizowanego tekstu wewnątrz memu. Podsumowanie pracy jest analiza charakteru powtarzających się schematów językowych na wybranych typach memów.

1 ÚVOD

Během posledních let se internetové memy staly jednou z hlavních forem internetové komunikace a zároveň oblíbeným zdrojem obrazového humoru. Na internetu vzniká celá řada různých typů memů. Oblast zkoumání internetového memu jako jazykového komunikátu je stále více aktuální, ale zdaleka ne všechny otázky byly z odborného pohledu zodpovězeny. Dá se říci, že v memu jako druhu jazykové výpovědi by se měly nacházet jisté roviny, které by se mohly dát schematicky identifikovat a analyzovat. Hranice memu jsou však dost nejasné a vyvolávají řadu otázek, a proto jsem se rozhodla tento internetový fenomén prozkoumat. V této práci bude analyzován jazyk užitý ve vybraných memech, zároveň však bude k docílení multimodálního přenosu nutná interpretace kulturního kontextu zakomponovaného v ikonické, obrazové vrstvě memu.

Konkrétním cílem této práce je zkoumání vlivu textového a vizuálního komponentu memu na multimodální metaforu, která je v něm obsažena. Na shromážděném materiálu pak budou představeny mechanismy vzniku takovéto metafory.

Předmětem práce jsou tedy multimodální metafory v internetových memech. V této práci jsou memy pouhým materiálem, který jsem zvolila pro jejich aktuálnost a nedostatečnou probádanost. Budu se snažit odpovědět na otázku, zda metafory užitě na více úrovních modality v internetových memech fungují na základě určitého, univerzálního schématu. Pokud se existence takového schématu skutečně potvrdí, bude uveden i jeho konkrétní rozbor. Související otázkou, kterou se analýza bude zabývat, je směr realizace procesu vnímání memu, na základě kterého memy vzbuzují u příjemce emoce či se stávají humornými. Dále bude analyzován metaforický jazyk užívaný ve verbální vrstvě memu a jeho přenos významů.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První je věnována problematice metafory a memů a zároveň souží jako terminologický úvod. Zabývá se hlavními teoriemi fungování metafory a otázkami teoretického rázu, jako je určení hranice mezi doslovným a metaforickým. Metafora je zde prezentována jako jazykový prostředek, který dominuje všem jiným jazykovým prostředkům. Tento přístup k metafoře je pro práci stěžejní. Dále bude v teoretické části definována multimodalita a poměrně významná část bude věnována

vymezení a problematice memu. Pokud je mi známo, v českém prostředí zatím neexistuje žádná významná vědecká studie zabývající se systematickým výzkumem memu. Hlavní teorií pro tvorbu zmiňovaných schémat je teorie pojmové integrace.

Druhá, praktická část, představuje soubor nástrojů umožňujících výzkum a popis různých aspektů duševních procesů a vytvořených koncepčních struktur pro analýzu metafor uvnitř memů. V této práci je obzvláště důležitá koncepce pojmové integrace, také nazývaná jako teorie kognitivních **amalgamátů**¹, G. Fauconniera a M. Turnera (2004). Tento model předpokládá, že jazyk je pouze povrchní jev, za kterým jsou skryty složité významové konstrukce. V zásadě jde o procesy mentální a konceptuální struktury vytvořené pomocí jazyka. V praktické části bude věnována pozornost podrobné analýze multimodálních metafor v internetových memech. Pro jejich pochopení bude potřeba shromáždění dat a všech metaforických významů plynoucích z verbálního i ikonického konstruktů memu. Ve verbální vrstvě bude zkoumáno jazykové zařazení konkrétních sémů.

Podstatný prostor praktické části práce bude věnován popisu generace a interpretace možných významů, které lze integrovat do jednotlivých schémat. Ty jsou součástí analyzovaného textu uvnitř memu. Metafory jsou zpracovány a demonstrovány na příkladech vybraných memů v polském jazyce a na pozadí polského kulturního prostředí. Užití vzorky byly vybrány z velkého množství pozorovaných internetových memů na základě obsahu vhodného pro potřeby této práce.

Jejich analýza mi umožní na závěr potvrdit nebo vyvrátit hypotézu existence pevného schématu pro interpretaci metafor v memu.

Pokud jde o použité příklady, pak jsem v práci přijala koncepci, že cizojazyčné – polské – příklady memů překládám do češtiny, jen pokud je to nezbytně nutné. Při volnějších překladech a adaptacích cizích příkladů jsem ověřovala přítomnost výsledných vět v korpusu. Ve většině případů jsem ponechala polštinu, např. z důvodu ilustrace provázanosti konstituentů výroku s konkrétní znalostní bází. Pokud je to vhodné, uvádím odůvodnění svých kroků a dodatečné informace v poznámce pod čarou.

¹ Tučně zvýrazněná slova v celé práci jsou vysvětlena a specifikována v příloze č. 3, Slovníku pojmů.

2 JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY

Jazykové tropy a figury jsou prostředky, které ovlivňují názornost a bohatost uměleckého textu. Tyto pojmy jsou historicky spjaté s vývojem poetiky. Již v 5. století př. Kr. se jimi začali zabývat řečtí sofisté, kteří jako potulní učitelé školili rétoriku a argumentaci. Na metaforu, metonymii, personifikaci a další je nahlíženo z mluvnického hlediska jako na tropy. Jazykové prostředky si svou charakteristickou strukturou dávají za cíl zesílit persvazivní (přesvědčovací) funkci výroku. Jedná se o slova, která použijeme v jiném než jejich původním významu, resp. v nějakém neobvyklém spojení, abychom dokázali určitou skutečnost lépe a obrazněji vyjádřit.

Dle de Saussura je cílem tropu vyjádřit podobnost denotátu (označovaného) s původním významem slova a vzbudit asociace (konotace) (Černý 1996).

V 19. stol. přišel se zajímavou myšlenkou německý literární vědec Ernst Elster, který tvrdil, že tropy a figury vznikají „spontánní esteticou apercepcí (uvědomělým vnímáním)“ (Svoboda 1947, s. 31). Tuto fázi vnímání, kterou si člověk uvědomuje, aby mohl srovnávat rozdíly mezi vnějšími a vnitřními podněty, pak rozdělil do skupin: na personifikující, jejímž výsledkem je personifikace a alegorie, metaforickou, jejímž výsledkem je metafora, metonymie a synekdocha, symbolickou a antitetickou (Svoboda 1947, tamtéž).

Burke (1969) ve své knize *A Grammar of Motives* na druhou stranu vyjádřil názor, že čtyři základní tropy (metafora, metonymie, synekdocha a ironie) nejsou produkty stylových a jazykových posunů, ale jsou čtyřmi základními módy lidského myšlení. Tropy tedy nechápe jako ozdoby jazyka, které mají zaujmout svou neobvyklostí, ale jako souvislosti, které autor textu takto zdůraznil a které mohou pojmenovaný jev osvětlit a zařadit jej do nového kontextu.

Podle *Poetického slovníku* J. Bruknera a J. Filipa jsou obecně jazykové tropy „básnická pojmenování; užití jména jednoho jevu pro označení jevu jiného, třeba velmi vzdáleně podobného. Tropy – též zástupky nebo přenášky – zdůrazňují druhotné významy slov, má-li být charakterizována nějaká věc či dění. Jejich základ je v souvztažnosti dvou jevů,

z nichž jeden umožňuje pochopení druhého. Hlavní úkoly básnických pojmenování (metafory, metonymie, přirovnání, synekdochy atd.) jsou: poznávat, rozlišovat a hodnotit“ (Bukner, Filip 1997, s. 341).

Rozdíl mezi tropy a figurami spočívá v tom, že tropy jsou založeny na přenášení významu slov, kdežto figury jsou sousloví založená na opakování nebo hromadění slov, popřípadě na jejich zvláštních pořádcích. U některých pojetí výraz figura zahrnuje i tropy, a tedy obecně jazykové prostředky (Kraus 2017).

Jinak řečeno, tropy jako jazykové prostředky jsou stylově příznačné poetice, rétorice či stylistice a jsou užívány se záměrem oživit řečový projev, a to přenesením původního významu slov, která jsou užívána v jiném než svém původním významu, respektive v nějakém neobvyklém spojení, aby bylo možné nějakou skutečnost lépe a obrazněji vyjádřit. Tropy přesahují z roviny označujícího do roviny označovaného, tedy významu. Jsou založeny na užití slov v přeneseném nebo obrazném významu. Figury jsou naopak odchylky od norem sdělovacího jazyka nebo představují specifické využití jeho forem.

Současní autoři Johnson a Lakoff, na rozdíl od většiny tradičních teorií, které přisuzovaly tropům a figurám především ozdobnou funkci, zdůrazňují jejich funkci gnozeologickou, tj. „(...) schopnost vytvářet nečekané významové souvislosti a podílet se tak na novém vidění (přepisu) světa“ (Kraus 2017). Tzv. **stylová aktualizace**² se již u tropů a figur nahrazuje procesy automatizace, tzn. „(...) že význam původně přenesený se stává běžným, lexikalizuje se“ (Kraus, tamtéž).

Vzhledem k tomu, že je téma formálních jazykových prostředků velmi obsáhlé, rozhodla jsem se vypracovat přehlednou strukturovanou tabulku užitečnou pro potřeby této bakalářské práce. Tabulka nicméně nenahrazuje obsáhlejší definice hlavních jazykových prostředků. Je přílohou č. 1 této práce a může samostatně sloužit například i jako přehledový materiál pro studenty základních či středních škol. V tabulce vycházím z publikací *Poetika* Josefa Hrabáka (1977), *Úvod do studia literatury a interpretace díla* Aleše Hamana (2004) a *Úvod do studia literární vědy* Eduarda Petru (2000).

² „(...) konfigurace existujících výrazových prostředků“ (Krčmová 2017).

2.1 METAFORA

Tato podkapitola si klade za cíl seznámit čtenáře se základními pojmy spojenými s metaforou. Definované pojmy byly vybrány z hlediska relevantnosti k předmětu výzkumu této práce, jenž je součástí praktické části. Metafora je v jazyce rozšířeným fenoménem. Používá se v poezii, ale také v běžné komunikaci, a dokonce i ve vědeckých pracích. Metafora pomáhá vyjádřit složitější nebo abstraktní myšlenku jednoduchým, konkrétním způsobem.

2.1.1 DEFINICE METAFORY

Na metaforu je nahlíženo z pohledu hned několika různých disciplín, jako je lingvistika, literární věda, ale i filosofie, antropologie či sémiotika.

Základní definice metafory dle *Slovníku spisovné češtiny* (1978, s. 221) je „přenesené pojmenování na základě shodnosti, podobnosti někt. rysů.“ Téměř identické vysvětlení je možné najít i v *Psychologickém slovníku* – „označení na základě shody někt. rysů a vlastností; použití v přeneseném smyslu“ (Hartl, Hartlová 2000, s. 311). Také v lingvistické publikaci Čechové, *Čeština – řeč a jazyk*, najdeme definici metafory jako „pojmenování vzniklé přenesením pojmenování na základě vnější podobnosti denotátů“ (Čechová 2012, s. 65). I v Hrabákové *Poetice* se jedná o „(...) přenášení významu, (...) ‚obrazné‘ pojmenování nebo vyjadřování a ‚básnické obrazy‘ (...), jde o vztah podobnosti“ (Hrabák 1977, s. 37). Podle *Poetického slovníku* je metafora „označení jednoho jevu pojmenováním jevu jiného – a srovnání nebo konfrontace obou těchto jevů na tomto základě“ (Bukner, Filip 1997, s. 203).

Podle Bečky (1971, s. 1–14) je metafora jedním z nejčastějších prostředků v jazyce. Dává důraz na konkretizaci textu, nadlehčení slohu a díky tomu jej činí výraznějším, náročnějším, a tím i přístupnějším a zajímavějším. Jedním z úkolů metafory je podle Bečky ulehčit čtenáři pochopení některých jevů, např. abstraktních vztahů, a tak umožnit i jejich rychlejší formulaci. Zároveň je spousta takovýchto formulací již do jisté míry tak nadužívaná, že je vnímáme spíše jako klišé.

Jak bylo definováno, metafora je způsobem nedoslovného vyjadřování, které využívá nějakého fenoménu k popisu jevu jiného. Dá se tedy konstatovat, že metafora je způsob uchopování reality. Těžištěm zájmu této práce nejsou metafory umělecké, ale metafory konvenční, které jsou užívány především v každodenní komunikaci. Lze si všimnout, že výše zmíněné definice z vybraných zdrojů se od sebe nijak zvlášť neliší. Fenomén metafory je v zásadě popisován jednoduchým slovním spojením jako „přenesení významu“. V této práci tedy použiji tento přístup a budu vycházet z této definice, protože je pro její účely plně dostačující.

K nejvýraznější teorii současnosti přispěli G. Lakoff a M. Johnson ve své publikaci *Metafory, kterými žijeme*³, kde se zaměřují především na metaforu pojmovou. V této práci autoři připouštějí fakt, že metafora je stále většinou lidí vnímána jako prostředek básnické obraznosti a řečnických obrátů, tedy jev, který je spojován spíše s jazykem neobvyklým než obvyklým. Metafora je tedy jinými obecně vnímána jako něco spíše charakteristického jen pro jazyk, navíc spíše umělecký. V pojetí Lakoffa a Johnsona se však jedná raději o záležitost myšlení a vnímání. „Proto si většina lidí myslí, že se bez metafory docela dobře obejde. My jsme naproti tomu zjistili, že metafora prostupuje celý náš každodenní život, a to nejenom v jazyce, nýbrž i v myšlení a činnosti. Náš obyčejný pojmový systém, v jehož rámci jednak myslíme, jednak i jednáme, má v podstatě metaforickou povahu“ (Lakoff, Johnson 2014, s. 15).

Představím tedy definici metafory podrobněji ze zdroje, jenž je pro tuto práci klíčový. Publikace *Metafory, kterými žijeme* nahlíží na celou problematiku způsobem poněkud odlišným oproti dílům, která byla představena v předchozím textu. Metafora podle George Lakoffa a Marka Johnsona je přirozená součást běžného života. Autoři jsou totiž přesvědčeni, že metafora zdaleka není pouze ozdobou jazyka užívaného pro umělecké vyjadřování, nýbrž že jde o jev mnohem komplexnější. „Metafora je všudypřítomná, a to nejen v jazyce ale i v myšlení a jednání.“ Náš obyčejný pojmový systém je v přírodě zásadně metaforický, přičemž si tento fakt normálně neuvědomujeme. To je způsobeno zautomatizovanými každodenními postupy. (Lakoff, Johnson 2014, s. 15 a dále).

³ v anglickém originále jako *Metaphors We Live By*

Analýza textů v memech a myšlenkový základ této práce se opírá o teorii pojmových metafor zmíněné autorské dvojice.

2.1.2 FUNKCE POJMOVÉ METAFORY

Kromě popisovaného obohacení a emotivnějšího zabarvení vyjádření mají metafory i další funkci, kterou právě Lakoff s Johnsonem více přiblížili. Stejně jako se necháváme v každodenním konání vést automatickými postupy, i při vyjadřování používáme určité šablony, které jsou vlastně metaforické. Metafory se tím pádem velmi výrazně podílejí na strukturování světa.

Podrobněji zde představím příklad pojmové metafory, kdy je argument sporu přirovnáván k válce, tedy SPOR/ARGUMENTACE JE VÁLKA. Často se setkáváme s konstrukcí typu „soupeř napadl mé argumenty“ nebo že mě naopak „rozdrtil svými argumenty“. Důležité je, že tyto metafory používáme, aniž bychom si uvědomili, že v metaforách mluvíme. Ty zároveň ovlivňují myšlení a samotné chápání konkrétních situací. Podle autorů tento fakt, že je pro spory a argumentace běžně užíváno bitevních pojmů a terminů, „(...) systematicky ovlivňuje jak formu, které spory a argumentace nabývají, tak i způsob řeči o tom, co děláme, když se přeme“ (Lakoff, Johnson 2014., s. 19).

Lakoff a Johnson se díky svému převratnému přístupu dostali do popředí současného způsobu akceptace metafory lingvistickou obcí i veřejností. Hlavním cílem a myšlenkou jejich díla je metaforu zpřístupnit a poukázat na fakt, že se užívá v běžné mluvě, aniž bychom si nějak zvlášť tuto situaci uvědomovali. Metaforu vnímají jako přenášení významu na základě vnější či strukturální podobnosti. „Chápání a prožívání jednoho druhu věci z hlediska jiné věci“ (Lakoff, Johnson 2014, s. 17). Jejich definice není nikterak vzdálená od předchozích, nicméně autoři se ve své knize zabývají konkrétními typy metafor a jejich kategorizací. Začali metafory nazývat schématem A JE B. Jako příklad Lakoff a Johnson často uvádějí právě pojmovou metaforu, kterou nazývají SPOR/ARGUMENTACE JE VÁLKA. Demonstrují ji na příkladech, jež jsou blízké každému uživateli jazyka. Mluví ji užívají, aniž by si byli vědomi toho, že mluví metaforou.

Pro ilustraci této metafory uvedu fráze, které jsou užívány v běžné řeči:

- (1) *Napadl* všechny mé argumenty.
- (2) Využil všechny *strategie*, aby mne zničil.
- (3) Nikdy jsem ho u soudu *neporazil*.

Skutečnost, že v těchto situacích využíváme bitevní termíny, významně ovlivňuje jak formu, tak i způsob vyjadřování při sporu.

Pro další typ metafory, ve které Lakoff a Johnson systematicky užívají schéma A JE B, uvedu metaforu ČAS JSOU PENÍZE.

- (4) *Neplytvej* mým časem.
- (5) Jsem vděčný za čas, který jsi mi *věnoval*.
- (6) *Zbyl* ti ještě nějaký čas?

2.1.2.1 SYSTEMATIČNOST METAFORY

Pokud metaforu prozkoumáme podrobněji z pohledu, který je pro výzkum této práce relevantní, pak je třeba zmínit tvrzení Lakoffa a Johnsona, kteří ve své publikaci *Metafory, kterými žijeme* mluví o systematičnosti metafory, kdy je pro její celkové pochopení velmi důležitý kontext.

Autoři se zaměřují na fakt, že metaforický pojem je systematický, stejně jako užívaný jazyk pro řeč o konkrétním typu metaforického aspektu. Zmiňovanou metaforou ČAS JSOU PENÍZE lze také pomocí **subkategorizace** vytvořit jednotný metaforický systém založený na kulturní realitě peněz jako cenného zboží či omezeného zdroje prostředků. Tyto relace jsou potom příznačné pro důsledkové vztahy mezi metaforami: ČAS JSOU PENÍZE > ČAS JE OMEZENÝ ZDROJ > ČAS JE CENNÉ ZBOŽÍ. (Lakoff, Johnson, *tamtéž*).

Pokud by byl jazyk vnímán striktně logicky, bylo by metaforické spojení nesmyslné. Jelikož jsme ale schopni jazyk chápat i v rovině představ a asociací, může metafora realitu označovat mnohem přesněji a výstižněji než odpovídající slovo. Pro pochopení a tvorbu metafor je důležité znát širší významy slov.

2.2 PERSONIFIKACE

Z definice uvedené v *Poetickém slovníku* je personifikace „přenos pojmenování lidských vlastností a jednání na neživé věci a abstraktní pojmy. Personifikace přivedla věci do světa lidí, oživila neživé slovesy, přívlastky a přídavnými jmény, jež byly vyhrazeny pouze člověku, a zapojila věci do dějů, v nichž hrají společně s člověkem anebo ho zastupují“ (Brukner, Filip 1997, s. 251).

Lakoff a Johnson uvádějí, že o personifikaci mluvíme v případech „(...), kdy je fyzický objekt dále specifikován jako lidská bytost“ (Lakoff, Johnson 2014, s. 47). Jako příklad užití personifikace jsem zvolila metaforu, kdy je zosobněna inflace. Díky tomuto chápání lze nazvat danou metaforu jako INFLACE JE PROTIVNÍK.

(7) Inflace *pohlcuje* náš zisk.

(8) Inflace *zničila* dolar.

(9) Inflace *převezla* i ty nejlepší ekonomické mozky v naší zemi.

Personifikace představená v metafoře INFLACE JE PROTIVNÍK obsahuje velmi široké pásmo metafor, které dávají vzniknout politicko-ekonomickým ospravedlňujícím frázím vyhlášujícím inflaci válku.

2.3 METONYMIE

O metonymii lze hovořit v případě, kdy je přenášen význam na základě činnosti nebo původu. Podle autorů Bruknera a Filipa je metonymie „přenos pojmenování jednoho jevu na jev jiný na základě jejich věcné souvislosti, vnějších nebo vnitřních vztahů“ (Brukner, Filip 1997, s. 205). Tím se odlišuje metonymie od metafory. V knize *Metafory, kterými žijeme* se v metonymii „(...) připisují lidské vlastnosti věcem, které lidskými nejsou, teoriím, nemocem, inflaci atd.“ (Lakoff, Johnson 2014, s. 49). V dalším příkladu je užitá neživá věc „kuře na paprice“ pro konkrétní definici skutečného člověka, který si objednal kuře na paprice:

(10) *To kuře na paprice* u okna chce platit.

V příkladu (11) akryl zastupuje používání akrylových barev:

(11) *Akryl* si získal celý svět.

2.4 IRONIE

Dalo by se říct, že při zkoumání významu a vtipu v internetových memech se bavíme převážně o ironii, která je, podobně jako metafora a metonymie, figurou sémantickou. Jedná se opět o situaci, kdy je jeden výraz nahrazen jiným, avšak na rozdíl od předešlých tropů posunuje význam velmi konkrétně, a to přesně na druhou stranu. „V ironii je to, co je ve skutečnosti míněno, opakem konvenčního (doslovného) významu toho, co bylo skutečně řečeno“ (Nekula 2017). Pro lepší pochopení uvedu opět příklad, kdy zklamany trenér mluví po prohraném zápase k mužstvu. Ironická pojmová metafora výtky vyjádřené prostřednictvím pochvaly by byla nazvána jako DOBRÉ JE ŠPATNÉ.

(12) To se ti teda *povedlo*.

Tropů a figur v jazyce je pochopitelně daleko více, ale jejich rozbor by již pro tuto práci neměl žádný význam, proto byly vybrány pouze tropy, jež jsou relevantní pro pozdější výzkum a analýzu. Jazykové tropy a figury jsou podle tradičního vidění pojmenovány rovnocenné kategorie; nicméně v této práci se budeme držet teorie pojmové metafory podle Lakoffa a Johnsona, a proto se bude pro její účely předpokládat, že se ve všech případech jedná o podkategorie metafory – **ontologické metafory**. Metaforu budu užívat jako zaštiťující výraz, už jen pro její samotnou obsáhlost.

3 MULTIMODALITA

V této práci je zkoumána jazyková metafora, která nechává rozvinout mechanismus všech svých metaforických prvků za součinnosti ikonické vrstvy v memu. Díky tomuto rozšířenému pohledu se lze na metaforu v memu dívat jako na multimodální komunikaci.

Multimodalita se jako lingvistický termín rozšířila v 90. letech 20. stol. díky pracím z odvětví tzv. sociální sémiotiky. Jednalo se o označení různorodého aktu komunikace, využití sémioticky odlišných komunikačních prostředků (van Leeuwen 2014, s. 551).

Z pohledu současné lingvistiky je obtížné překročit hranice teorie pojmových metafor, která se rozvíjela od počátku 80. let díky Lakoffovi a Johnsonovi. Vytváří rámec pro mnoho empirických studií na téma metaforického myšlení a jazykových projevů. Zároveň tato definice metafory stanovuje stálý bod pro všechny teoretické úvahy zaměřené na zachycení jejích různých aspektů včetně verbálních i neverbálních výrazů myslí. Dynamický přístup, který popisuje Górska také patří k tomuto myšlenkovému postoji k metafoře. Tento přístup si zaslouží pozornost z několika důvodů. Zaprvé jednoduše umožňuje rozšíření oblasti výzkumu s multimodálními metaforami. Zadruhé umožňuje popis monomodální aktivace a multimodální metafory z hlediska jasně definovaných kritérií. Zatřetí spojuje výzkum metafor s představenými jazykovými studii. Statistický přístup k metafoře v jazyce a myšlení by měl být doplněn o dynamický přístup, tedy užití mnoha modalit k tvorbě metafor (Górska 2014).

Górska ve svých pracích popisuje dynamické vlastnosti metafor, které jsou vytvořeny nejprve autorem s odkazem na metaforu chápanou jako obecnou kognitivní schopnost. Představené chápání metafory je jedním z klíčových předpokladů pro analýzu memů v této práci.

3.1 MULTIMODALNÍ KOMUNIKACE

Podle *Nového encyklopedického slovníku češtiny* se jedná o komunikaci založenou na využívání několika sémiotických systémů, např.: mluveného jazyka a gestiky či psaného jazyka (verbální vrstvy) a obrázků (ikonické vrstvy). Zatímco strojová komunikace může probíhat pouze v jednom módu, mezilidská komunikace je založena zpravidla na komunikaci v různorodých znakových systémech. Mluvíme především o multimodální

percepci, tj. realitu vnímáme několika smysly zároveň, jednak s multimodální kognicí (činnost poznávání stanovující se pod vlivem jazyka, obraznosti a tělesné zkušenosti), a jednak se schopností kombinovat prostředky sémioticky různorodé za účelem komunikace (Kaderka 2017).

3.2 TEXT VS. OBRÁZEK

Souvislosti vztahu dvojice text a obrázek teoreticky zkoumal například Barthes (1977). Ten navrhl dvě možné vzájemné funkce textu s obrázkem:

- 1) funkce ukotvení – text usměrňuje interpretaci obrázku
- 2) funkce spřažení – text a obrázek mají mezi sebou vztah doplňkovosti

Barthes také zmiňuje pojem ilustrace, kdy obrázek vysvětluje či realizuje text.

Na Barthes navazují např. jazykovědci Martinec a Salway, kteří vytvořili jakýsi obecný systém pro popis vztahu mezi obrázkem a textem. Stanovili relativní status pro obrazovou a textovou linii a určili logicko-sémantický vztah mezi nimi. Tyto dvě linie na sobě mohou být nezávislé, mohou mít rovnocenný status nebo být vůči sobě komplementární. (Martinec, Salway 2005).

Vztah mezi verbální a ikonickou vrstvou a jejich vzájemné statusy obsáhle popisuje ve svém přehledovém článku např. Sarapik (2009) nebo Foret (2010).

V této práci budou text a obrázek v memu zkoumány ve vzájemném vztahu jako dvě linie – ikonická a verbální – s rovnocenným, komplementárním statutem. Jejich vztah bude ve vybraných případech memů vytvářet hlavní sdělení komunikátu, tedy humorný přesah. Synergický efekt uplatněný na jednotlivé **sémiotické módy** v obou liniích tvoří při konstruování smyslu komunikátu v materiálech této práce právě přesah. Bude vysvětlena lingvistická metafora, která by však sama o sobě nebyla natolik silná, aby vytvořila tuto zamýšlenou formu komunikátu.

V kapitole o jazykových prostředcích bylo přiblíženo, jak jsou metafory užívány. S metaforami se můžeme setkat kdykoli a jejich použití si ve většině případů nejsme vědomi. Protože podle Johnsona a Lakoffa v metaforách také přemýšlíme, bude teď daleko snazší a lépe pochopitelné se přesunout k další kapitole, která rozvine systém fungování materiálu této práce, tedy memu.

4 MEM

Aby mohl být předmět výzkumu této bakalářské práce, tedy metafory v multimodálním pojetí, dále rozveden, je důležité si definovat i mem a tento fenomén si přiblížit. Ačkoliv samotný mem v této práci slouží jako pouhá forma, materiál, na kterém bude zkoumáno schematické užití jazykových prostředků, tedy metafor na verbální úrovni memu, je důležité akceptovat pro rozvinutí multimodality i důležitost ikonické vrstvy. V této kapitole rozvedu princip existence a způsob šíření memu.

Původní pojem mem má původ v genetice, konkrétně v Dawkinsově metafoře z jeho díla *Sobecký gen*. Ta říká, že ačkoliv je přenos informace analogický genetickému přenosu, a tím je v základě konzervativní, může stát i u vzniku jisté formy evoluce. Dawkins popisuje mem jako gen, který se až nekontrolovaně šíří způsobem imitace, aniž by však nutně měl znatelný přínos pro svého nositele (Dawkins 2003). Stejně tak se šíří i mem v internetovém prostředí.

V tomto virtuálním prostoru je mem stále poměrně nový druh zábavy, ale stal se již předmětem zkoumání mnoha vědců, a to z různých úhlů pohledů. Memu jsou obvyčejně připisovány dva hlavní významy. Jeden je bezprostředně spojen s teorií Dawkinse, ale druhý se odvolává na materiální formy myšlenek, jakými jsou v případě internetové kultury schematické, verbálně-ikonické kompozice spojené s humorem na internetu. Tyto formy jsou brány spíše jako memy internetové a jsou užívány osobami „žijícími“ na internetu, členy internetové společnosti. Pro účely této práce budou tyto osoby nazývány jako **internauti**.

Není jednoduché určit, zda daný obrázek je, či není memem. Otázka je, kde je hranice mezi memem a klasickým vtipným obrázkem. Tuto otázku si pokládají vědci zabývající se memy neustále. Jednoznačně zřejmou hranici se však nedaří přesně určit. Pro pochopení konceptu memu je potřeba tento pojem zúžit a upřesnit. Pro většinu uživatelů internetu se jedná o legrační obrázek s textem obsahující určité charakteristické rysy, které si internaut spojí ve své mysli s memem. Problém však nastává, když chceme definovat rozdíl mezi memem a běžným vtipným obrázkem. Żytkowiak (2017) se ve své práci zabývá

problémem stanovení charakteristických bodů, které odlišují tyto dvě formy obrázkového humoru, a přemýšlí nad tím, co je memu specifické.

Podle Żytkowiaka má mem několik opakujících se vzorců. Užívá schémata doplněné o jedinečný obsah, na kterých demonstruje možnost schematizace procesu pochopení memu v duševním prostoru člověka. Mluví o konvenční konstrukci, která slouží jako základna pro prezentaci dalšího obsahu (Żytkowiak 2017. s. 55).

4.1 DEFINICE MEMU

Nyní se vraťme k dobám před vznikem internetu. Mem, který stojí „mimo internet“ není jako koncept ve skutečnosti ničím novým. Dokonce již od roku 1988 je oficiálně zařazen do Oxfordského slovníku angličtiny, který, jak uvádí Blackmore, podává tuto definici: „An element of culture that may be considered to be passed on by non–genetic means, esp. imitation“ (Blackmore 2001).⁴

Sussane Blackmore prosazuje názor, že v memu vlastně každý člověk existuje. Ve své knize *Teorie memů – kultura a její evoluce* definovala mem takto: „mem je úplně všechno, pokud se to šíří imitací“. A také že „pokaždé když promluvíme, vyrábíme memy“ (Blackmore 2001). Také vše, co děláme, je podle Blackmore memem. Memy jsou v metaforickém smyslu sobecké. Stejně jako geny se chtějí šířit bez ohledu na užitečnost pro jedince či druh a my jsme jen jejich hostiteli, jak popsal Dawkins (2003).

Łukasz Babel ve svém článku *Znaj swoje memy* definuje mem, v kontrastu s Blackmore, takto: „podle memetiky je mem základním balíčkem kulturní informace, stejně jako je gen pro balíček biologických informací. Hmatatelným důsledkem působení memů je sociotyp“ (Babel 2010).

Podle českého autora Jiřího Heřta „se principiálně memy od genů liší tím, že zatímco se geny předávají pohlavním rozmnožováním, memy imitací“ (Heřt 2006).

Wiktor Kołowiecki k memu přistupuje jako k jednotce kulturní evoluce analogické genu, který je jednotkou evoluce biologické. Mem je podle něj nedělitelnou jednotkou

⁴ „Jakýkoli element kultury, který se šíří negeneticky, zvl. imitací.“

informace, která je zapsaná v mozku nebo na vnějším nosiči informace (CD, kniha, fotka), a je schopna kopírovat se z osoby do osoby (Kołowiecki 2012).

4.2 MEMETIKA

Ačkoli definice memetiky není pro potřeby této práce zásadní, považuji za důležité ji vzhledem k tématu práce pro úplnost zmínit. Memetika je věda zabývající se zkoumáním memů. Zuzana Tkáčková (2018) ve svém *Memetickém tutoriálu alebo stručném prehľadu memetiky* mluví o tom, že memetika, založená Richardem Dawkinsem, je vědeckým oborem zkoumajícím memy, jejich projevy a strategie šíření; je tedy mezioborovou vědou „o príčinách a spoločenských dôsledkoch ľudského myslenia.“

Žytkowiak definuje memetiku jako vědu kulturní evoluce, která sleduje šíření různých myšlenek mezi členy dané komunity (Žytkowiak 2017).

4.3 INTERNETOVÝ MEM

Na tomto místě bych chtěla prezentovat definici memu internetového, jenž je hlavním materiálem pro praktickou část této práce. Na jejím základě bude zkoumána multimodální jazyková metafora v memu. V praktické části bude analýze podrobena pouze několik vybraných internetových memů.

M. Žytkowiak (2017) ve své dizertační práci téma internetového memu široce rozpracoval a mimo jiné vyjmenoval tři teoretické přístupy k definici memu:

1. mem jako předmět studie memetiky;
2. mem jako užití konvenčních prvků souvisejících s kulturou a historií internetu;
3. mem jako humorný obrázek, ve kterém ikonické prvky souvisí s verbálními prvky textu.

Body 1. a 2. již byly přiblíženy v předchozí kapitole. Předmětem mého zkoumání se tedy stane mem jako obrázek.

Mem se v posledních letech stal přirozenou součástí internetové kultury v tradici on-line obrazového humoru. Jak bylo již řečeno, základním obecným rysem memu je imitace. Tedy zjevná a neskrývaná napodobenina něčeho jiného (Petráčková, Kraus 2000).

Podle M. Zaremby je internetový mem jakákoli informace, která je distribuována a reprodukována pomocí současně fungujících internetových komunikačních technologií (chápáno jako globální virtuální prostor). Může mít podobu odkazu, audio-video materiálu, fotografie, celé webové stránky, fráze nebo dokonce jediného slova. Propagace a šíření internetových memů probíhá podle Zaremby prostřednictvím kanálů, které jsou typické pro síťovou komunikaci: prostřednictvím platform sociálních médií, blogů, e-mailů, instant messengerů, informačních a dalších služeb umožňujících kontakt mezi lidmi, kteří jakkoliv působí na internetu. Internetový mem tedy může být jakákoli akce či jednání, které je šířeno pomocí internetu (Zaremba 2012).

Ł. Babel v článku *Znaj swoje memy* na druhou stranu vyzdvihuje aspekt nutnosti popularity memu. Zdůrazňuje, že pojem internetový mem musí splňovat hlavně jednu charakteristiku memu definovanou průkopníky memetiky, a tou je jeho nakažlivost. Proto je internetovým memem něco, co rychle získává popularitu a je předmětem duplikace prostřednictvím blogů a postů, a není nutně nositelem jakékoliv kulturní informace. Slovo mem se tak podle Babela nachází mezi jeho původním významem a zploštělým významem internetovým (Babel 2010).

A. Walkiewicz zase tvrdí, že pojem internetový mem je v současnosti nejvíce užívaný v rovině internetového znaku šířícího se prostřednictvím sítě. Může mít různou formu, jako je hypertextový odkaz, obrázek, video, webová stránka. Může to také být pouhé samotné slovo či heslo vytvořené na základě určité formy interpersonálních interakcí, které tvoří odkaz na populární kulturu nebo situaci v každodenním životě (Walkiewicz 2012).

Internetové memy jsou v současnosti považovány za čím dál populárnější typ obrázkového humoru. Dá se tedy tvrdit, že mem je informací, která se rozmnožuje napodobováním. Internetový mem je jakákoli akce, styl nebo jednání, které se dále šíří sítí za pomoci sociálních sítí, blogů, e-mailu, diskusních fór atd. Šíří se tak, že si jej lidé přeposílají mezi sebou, sdílejí ho. Jinými slovy, internetové memy působí jako malé jednotky vědomosti,

drby, vtipy atp. Stejně jako biologická evoluce je poháněna přežíváním nejschopnějších genů v genetickém fondu, je tato kulturní evoluce poháněna nejúspěšnějšími memy.

Výše jmenovaní autoři definují mem přibližně podobným způsobem a obecně by se tak dalo říct, že mem může představovat různorodé znaky, které mohou reprezentovat různé fragmenty informací. V této práci však budu k memu přistupovat hlavně jako k materiálu, ve kterém se díky spojení verbální a ikonické vrstvy promítá multimodální metafora.

V internetovém memu jsou hlavními články element ikonický (obrázek) a verbální (text). Tato práce se bude zaměřovat, stejně jako většina standardních formátů, na práci s oběma současně. Jde o situaci, kdy nelze jednu složku oddělit od druhé či ji nahradit, aniž by se změnil význam konkrétního sdělení. I díky tomu dochází ke kopírování informace. Tvůrci memů – **memetikové** – si často rádi hrají se slovy, vytváří různé jazykové hříčky, rýmy, metafory a používají další prostředky, které v kombinaci s obrázkem ze strohé informace o politickém dění či známé osobnosti, vykouzlí působivý, originální a vtipný komunikát. Lidé, kteří píšou do obrázků texty, tedy ti, kteří vytváří výstižný mem, dokáží pomocí jazyka ovlivnit naše vnímání, a to zejména tehdy, když nepůsobí pouze na racionální složku osobnosti (Žytkowiak 2017)

4.4 STRUKTURALIZACE INTERNETOVÝCH MEMŮ

Tato podkapitola je věnována konkrétní struktuře memu. Mem je považován za textovou a ikonickou skladbu, ve které je jazyková vrstva a obraz stejně důležitým aspektem. Mezi těmito dvěma aspekty funguje spolupráce a ta dává sdělení sílu a vtip. Metafora se projevuje jak v textu, tak ve vizuální složce. V obou těchto vrstvách potom bude zkoumáno individuální chápání tvořící význam memu.

Memů lze na internetu zaregistrovat celou řadu. Jejich dělení by se dalo, podle Žytkowiaka, zobecnit na memy jednoduché a složené.

Největší problém a zároveň výzva ve zkoumání jednotlivých internetových memů je jejich multimodální charakter. Obvyklá přítomnost více než jednoho motivu spojeného s internetovou kulturou vybízí k otázce, kde je v systematické struktuře memu umístěno

ono zvláštní naplnění, které rozhoduje o pochopení jeho významu a pobavení příjemce. Je to element obrázku, textu, vzájemné složení nebo abstraktní element? Analýza memů založená na konceptu amalgamátu (Libura 2010) ukázala, že každý z vyjmenovaných elementů může tvořit základ pro rozklíčování významu a pochopení. Všechny prvky se mohou objevit současně, ale jsou systematicky uspořádány v multimodální struktuře, ve které lze rozlišit hlavní **prvek** a označit doplňující formy.

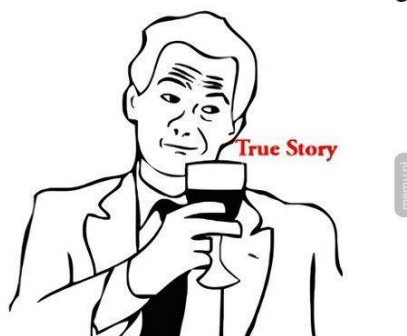
Żytkowiak dělí memy do dvou skupin, přičemž je dále rozděluje podle jejich struktury. V další části bude představeno a popsáno schéma, které je základem dlouhodobých analýz Żytkowiaka. Všechny příkladové memy v této práci jsem zvolila pro jejich charakter, na kterém lze poměrně snadno demonstrovat představené myšlenky.

4.4.1 MEMY ZÁKLADNÍ

4.4.1.1 REAKČNÍ MEMY

Jedná se o zobrazení konvenční reakce příjemce komunikátu ve vztahu ke konkrétní řeči reality. Tato skutečnost je jednou ze základních funkcí memu. Má mnoho forem, ale vše lze shrnout do souboru dvou domén. Jedna z nich představuje předmět reakce a druhá je jeho konvenční **exponent**. Tento typ manifestuje také socializační funkci memů, jejichž hlavním cílem je pobavit příjemce, ale také se pokusit o kolektivní popis světa a najít společnou zkušenost. Uživatel prezentuje vlastní interpretaci daného prvku reálného či virtuálního světa a ten je pomocí užívání předdefinovaných reakcí zcela přesně pochopen. Míra přijetí konkrétní vize ostatními internauty odpovídá popularitě dané interpretace a jejímu šíření mezi ostatní členy komunity.

OCENY NIE ŚWIADCZA

O INTELIGENCJI

Obrázek č. 1a

4.4.1.2 MEMY ŠABLONOVÉ

Šablonové typy memů patří co do kompozice mezi nejjednoznačnější typy, o kterých mluví hlavně Niekrewicz (2015) a Kołowiecki (2012). Právě s tímto typem konstrukce je pojetí memu nejvíce spojováno. Schéma jejich fungování je prosté: konvenční **ikonická vrstva** musí být upřesněna unikátním textem, který musí navazovat na stereotypní chování konkrétního zobrazeného hrdiny.

Obrázek č. 2a

Tyto typy konvenčních vrstev mají již obvykle svůj ustálený charakter, který předem definuje, co od daného memu mohou internauti čekat. V tomto případě se jedná o charakter: FILOZORAPTOR⁵, který se na polském internetu vyskytuje v současnosti hojně. Splňuje definici šablonového memu tím, že ikonická vrstva zůstává stejná, mění se pouze vrstva verbální a celkově lze všechny typy memů s touto ikonou řadit do jednoho typu komunikátu, kterým je právě onen charakter.

⁵ Myslitel, který v jednoduchých formulacích pokládá filozofické otázky či úvahy na různá témata. Na polském internetu se vyskytuje s verbálními vrstvami, např: "Skoro nauczyciel ekonomii nie jest bogaty to dlaczego tego uczy?", "Jeśli broń nie zabija ludzi, a robią to ludzie broniom, to czy toster nie robi tostów ale toster robi tosta tosterem?", "Dlaczego zdjęcie jest kwadratowe skoro obiektyw jest okrągły?" a mnoho dalších prozření, které se mohou zdát na první pohled banální, avšak ne vždy je na ně jednoduché odpovědět.

4.4.1.3 MEMY S IDIOMATICKÝM VÝRAZEM

Dalším typem konstrukce celého memu je kompozice, jejímž hlavním elementem je idiomatický výraz, slovní spojení či celá fráze, který se ve světě internetového humoru stal zavedeným. Na rozdíl od šablonových typů memů je ikonická vrstva doplněním schématu, jehož princip určuje konvenční verbální vrstva. Dochází zde tedy k obrácení specifikujícího směru probíhajícímu mezi textem a ilustrující ikonickou vrstvou. V těchto memech bylo porušeno paradigma předdefinovaných ikonických elementů, které byly dříve obligátní součástí memu. Jazykové výrazy, které jsou přítomny v tomto typu konstrukce memu mají formu nemodifikovaných idiomů s volnou pozicí, které vyžadují doplnění některých prvků.

Obrázek č. 3a

4.4.2 MEMY SLOŽENÉ

4.4.2.1 ANATOMICKÉ SCHÉMA

V tomto typu složeného memu popisuje mem realitu a pokouší se o její vyjasnění a porozumění. Je jediný ze stálých elementů kyberkultury. Pouze zřídka jsou pohledy na svět opřeny o tvrdá fakta, častěji se jedná o interpretace reality. Mem může mít podobu fiktivních anatomických diagramů.

Obrázek č. 4

4.4.2.2 PŘÍMÉ NAVÁZÁNÍ KONTAKTU S PŘÍJEMCEM

Tento typ memické strategie se soustředí hlavně na zábavu. Vtahuje internauty do hry přímo v memu. Mohou mít jakoukoli formu a jejím úkolem je podněcovat příjemce, aby jednal nebo vytvořil iluzi, že se mem vztahuje přímo k němu.

Obrázek č. 5

4.4.2.3 SROVNÁNÍ/PROHLÁŠENÍ

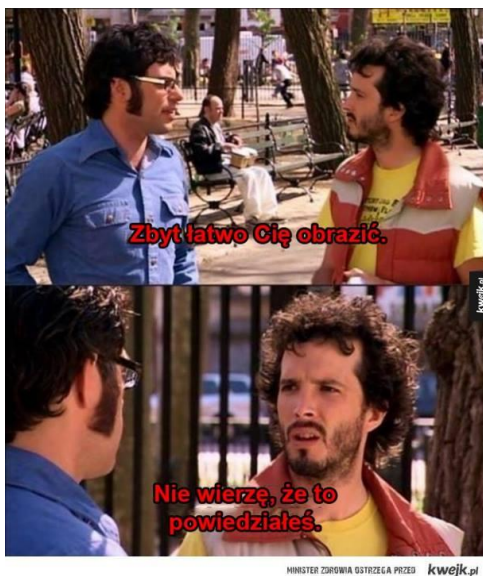
Jednou z nejoblíbenějších strategií pro vytváření jazykového projevu v memu jsou srovnání a prohlášení. Je to další způsob interpretace a popisu okolního světa pomocí schematických forem. Dávají zjednodušenou představu o realitě, aby odhalily některé z jejích prvků, které jsou pro tvůrce memu zajímavé. Pro tento účel se používají jednoduché konstrukce, obvykle kombinace dvou ikonických vrstev, ve kterých srovnávané prvky představují opačný pól daného problému.

Obrázek č. 6

4.4.2.4 KOMIKSOVÁ KOMPOZICE

Komiksy jsou také jednou z velmi populárních forem on-line obrázkového humoru. Jedná se o několik vyobrazených scén, které si vzájemně sousedí a jejichž povaha je obvykle heterogenní. Existují ale také typy komiksů implementující opakující se vzorec, který je stejný jako u šablonových memů. Je zde tedy předem definovaná konstrukce, která vyžaduje doplnění o verbální část konkretizující význam. Hlavními postavami jsou většinou další hrdinové ze světa memů, avšak nemusí to být pravidlem.

Obrázek č. 7

4.4.2.5 KDYŽ...

Poslední popisovanou kategorií Marcin Żytkowiak označil výstižným KDYŽ... Tato kompozice je specifická svou verbální vrstvou, která obvykle začíná od ‚KIEDY‘ nebo ‚TO UCZUCIE KIEDY‘. Tento typ memů je charakteristický pro druhou, zralou fázi memismu, která je nejčastěji užívána k prezentaci názorů, myšlenek a reflexí pomocí náhodných obrazů, ve kterých tvůrci memů našli prvky vhodné pro zobrazení řešeného problému. Ve své podstatě se jedná o složitou souhru verbálních a ikonických prvků přímo v memu, v níž je příjemci prezentována určitá situace. Jeho úkolem je najít mezi ikonou a verbální vrstvou společné prvky, které činí celý komunikát koherentní, a pochopit jeho význam.

Obrázek č. 8

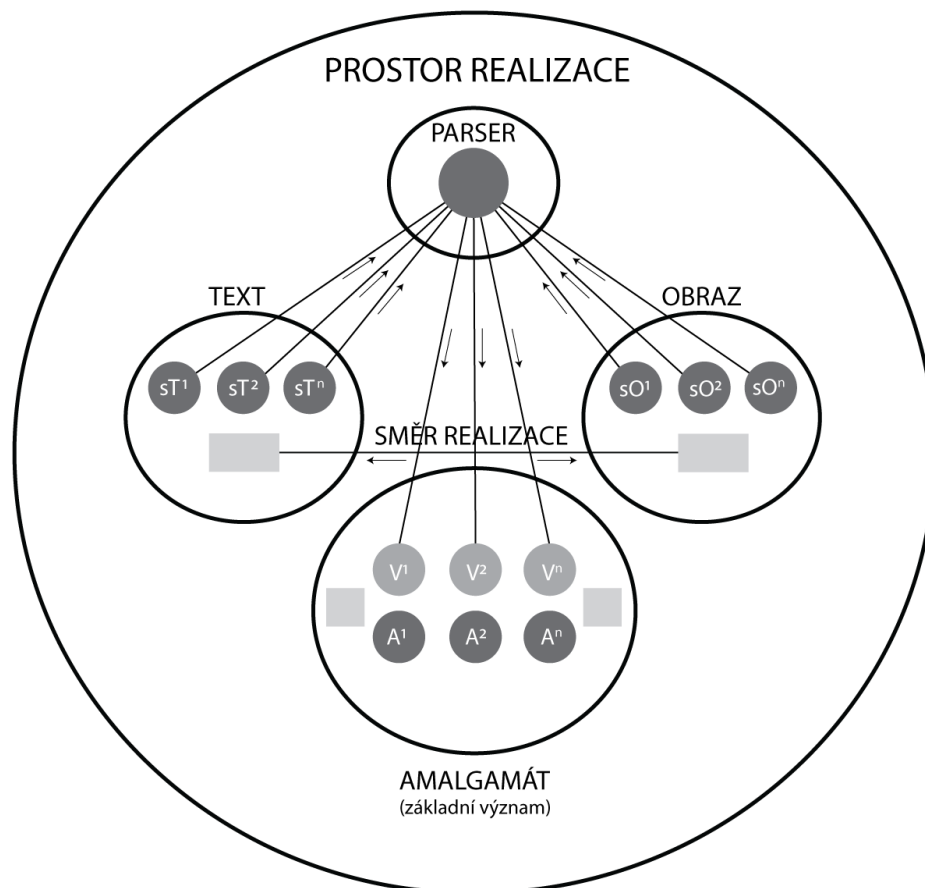
První tři popsány způsoby vytváření memů (základní memy) mají své formální exponenty, díky nimž je lze snadno rozlišit a klasifikovat. Obvykle se jedná o jednoduché zprávy sestavené schematickým způsobem. Doba jejich největší popularity byla počátkem vývoje memů v polské kyberkultuře. Navzdory poklesu zájmu o ně je ale jejich přítomnost i dnes stále patrná. Konstrukce základních memů jsou využívány pro vytváření memů složených. Povaha memů složených sice již není stejně homogenní jako u základních memů, ale podle Żytkowiaka existuje nepodmíněná potřeba tuto skupinu, ve které je zahrnuta i základní narativní strategie vyskytující se v **diskursu**.

Díky tomu, že byla představena a objasněna strukturalizace internetových memů podle Żytkowiakovy studie, bude nyní daleko snazší upřesnit, který typ memů jsem se rozhodla

vybrat pro svou lingvistickou analýzu verbální části memu a jeho schématu. Oním vybraným typem jsou memy s konstrukcí verbální vrstvy odpovídající konstrukčnímu typu memu s idiomatickým výrazem, kde je zároveň metafora vyplývající z jazykové analýzy doplněna o ikonickou vrstvu memu o šablonovém charakteru. Díky ikonické vrstvě se ve verbální vrstvě konkrétní jazykové prostředky stávají multimodálními a tvoří metaforu napříč vrstvami.

4.5 SCHÉMA MEMICKÉ REAKCE

Pro lepší vyjádření a pochopení může být podle Žytkowiaka výše popsané obecné chápání multimodality memu znázorněno tímto schématem:

sT - sém vygenerovaný textem

sO - sém vygenerovaný obrázkem

v - sém vygenerovaný parserem (svazek sémů)

A - amalgamát

Kruhy označují jednotlivá zhmotněná pásma, ze kterých se skládá struktura memu: TEXT (verbální vrstva), OBRAZ⁶ (ikonická vrstva) a abstraktní mentální prvky: **PROSTOR**

⁶ Prostory OBRAZ a TEXT byly zvoleny pro analýzu memu, v anglickém originále jsou tyto dva srovnávané prostory nazvány víc univerzálně jako Input space 1 a Input space 2.

REALIZACE⁷ a **AMALGAMÁT**⁸, tedy základní význam memu. Schéma je hypotetickým popisem procesu probíhajícího v lidské mysli, která analyzuje mem. Jeho hlavními pilíři jsou obrazové a textové elementy. Spojením těchto dvou vrstev vzniká mem. Text rozvádí význam skrytý v obrázku nebo obráceně, obrazová linie doplňuje význam, který je skrytý v textové rovině. Jeden z elementů musí být ze zásady konvenční. Musí tedy obsahovat soubor určitých utkvělých norem v základní oblasti významů, které se mohou spojit s druhým elementem. Na schématu můžeme vidět fyzickou reprezentaci memu označenou obdélníky. Ty spojuje přímkou konkretizující směr, kterým proudí vnímání a analýza memu příjemcem. Menší kolečka, tedy jak je v legendě u schématu vysvětleno, jednotlivé sémy, označují zmaterializovanou prezentaci významů ve struktuře memu: OBRAZU, TEXTU, abstraktní prezentaci PROSTORU REALIZACE a významů přijatých pomocí **parsování** – AMALGAMÁTU.

Tento proces může probíhat ve třech směrech:

- text vysvětluje obraz,
- obraz vysvětluje text,
- text i obraz se vysvětlují vzájemně.

Variace, které byly popsány, kopírují třídění základních typů memů, které byly specifikovány v předchozí podkapitole.

Další elementy mají abstraktní charakter. G. Fauconnier a M. Turner je ve svém výzkumu *Conceptual Blending, Form and Meaning* definovali jako mentální elementy účastníci se procesu vytváření komplexních významových struktur (Fauconnier, Turner 2004).

Celý proces se odehrává v PROSTORU REALIZACE, ve kterém jsou sbírány a sestavovány významové části, **sémy** či **semémy**. Tyto jednotky pocházejí z fyzických prezentací OBRAZU a TEXTU.

⁷ Můj překlad z anglického originálu „a generic space“ v *CONCEPTUAL BLENDING, FORM AND MEANING* (Fauconnier, Turner 2004).

⁸ Můj překlad z anglického originálu „a blend“ v *CONCEPTUAL BLENDING, FORM AND MEANING* (Fauconnier, Turner, tamtéž).

Za význam jako za celek zodpovídá PARSER⁹ – v tomto kontextu máme na mysli jakýsi biologický analyzátor řídící logické operace v mozku (Oliva, Jelínek, Petkevič 2017). Počet jednotlivých sémů, které je příjemce schopen rozšifrovat, a v důsledku šifrování i počet získaných amalgamátů, je závislý na multimodálních kompetencích uživatele jazyka. Pouze malé množství získaných amalgamových struktur znamená rozklíčování jen základního významu memu. Pokud se příjemci podaří rozluštit větší množství amalgamátů, mluvíme o dosažení tzv. **drugiego dna**¹⁰ (Żytkowiak 2017).

⁹ Pojem byl převzat z generativně-transformační gramatiky, zde je chápán v širším smyslu jako vhodný nástroj pro analýzu, odvození a logické operace založené na znacích.

¹⁰ V tomto případě jsem ponechala originální polský pojem Żytkowiaka, který chápu jako jakýsi hlubší význam celého memu, přesah, pointu.

5 AMALGAMÁTOVÁNÍ

V této kapitole se dostáváme k užšímu teoretickému základu pro praktickou část této práce. V předchozích částech již byly pojmy jako multimodalita a **amalgamátování** vysvětleny, nicméně považuji za důležité věnovat pozornost zvláštní kapitole pro pojmovou integraci. Aby bylo možné zkoumat dopad multimodální metafory v memu na příjemce, budou zde určena pravidla zkoumání.

Memy, kvůli svému charakteru a množství témat, na která odkazují, bohužel neumožňují jednoduché srovnání shodných jevů. Odkazují téměř na všechny aspekty fungování člověka ve společnosti a ve světě. Rozdělení založené na obsahu by představovalo souhrnnou povahu lidí, nikoli memů. Rozlišování konstrukčních typů memů umožňuje soudržnost znalostí o tomto novém směru komunikace. Díky tomu lze zkoumat trendy uvnitř jednotlivých typů memů, ale zároveň je také možné obrátit směr a analyzovat použití konkrétních ikonických typů k dosažení stejných komunikačních cílů. V této bakalářské práci se pokusím potvrdit existenci obecného schématu, které umožní definovat zásady realizace multimodální metafory ve verbální části memu za pomoci amalgamátování jednotlivých textových i ikonických struktur.

5.1 TEORIE POJMOVÉ INTEGRACE PODLE FAUCCIENIERA A TURNERA

„We do not establish mental spaces, connections between them, and blended spaces for no reason. We do this because it gives us global insight, human-scale understanding, and new meaning.

It makes us both efficient and creative“

(Fauconnier, Turner 2004, s. 63).

G. Fauconnier a M. Turner definují existenci obecného kognitivního procesu, jakým je tvoření pojmových amalgamátů působících na **mentální pole člověka**. „Conceptual blending is a basic mental operation that leads to new meaning. It plays a fundamental role in the construction of meaning in everyday life, arts and sciences.“ (Fauconnier, Turner, 2003, s. 57). V tomto procesu vytvářejí výstupní struktury prostor pro samostatný amalgamát. Amalgamát částečně dědí strukturu výstupních linií a zároveň vytváří svou vlastní shrnující strukturu. Jde o slučování různých pojmů, které dávají dohromady významy. Mentální pole je souhrnem malého množství konceptuálních významů, které

vznikají v toku myšlenek a během řeči. Mají za úkol příjemci sdělení pomoci udělat účelně úspěšné kroky k porozumění pojmům, jež obsahuje konkrétní analyzovaný objekt, v tomto případě mem. Tyto prvky jsou vzájemně provázané a společně s rozvojem mysli či diskursu podléhají modifikaci. Můžeme hovořit o existenci obecného kognitivního procesu, jakým je tvoření pojmových amalgamátů.

Jinými slovy, mentální pole je nevelký koncept společných prvků, které, podle Fauconniera a Turnera, vznikají během řeči a toku myšlenek. Jejich cílem je pomoci porozumět významu a dosáhnout okamžitého pochopení.

Podle Fauconniera a Turnera se PROSTOR REALIZACE a AMALGAMÁT odvolávají na jednu ze základních lidských kognitivních schopností, a tou je představivost. Je tím myšlena mentální rekonstrukce scény na několik způsobů. PROSTOR REALIZACE je složen z různých jednotek tvořících význam. Sémy nebo jejich seskupení a semémy vycházejí z fyzické prezentace memu, tedy OBRAZU a TEXTU. Fauconnier a Turner vůbec jako první představili schéma stanovující existenci obecného kognitivního procesu, jakým je vytvoření pojmových amalgamátů působících na mentální pole člověka.

Pochopení jazykových výrazů ve výkladu jazykovědců, kteří se zabývají amalgamátováním, je vždy spojeno s vyvoláním mentální představy, určitého obrazu, scénáře, modelu či pojmového schématu, v rámci kterého lze konstruovat kompletní význam. Ten je zprostředkován vztahem mezi slovy a konvenčním světem. Při realizaci této činnosti příjemcem, kdy nemusí být provázanost významů na první pohled zjevná, pomáhají vědomosti pozadí reflektované situace, tedy kontext, do kterého tvůrce zakomponoval svůj mem jako efekt jeho vlastní mentálně–lingvistické tvořivosti. Význam memu je dynamický a je vždy spojen s určitým diskurzem, ve kterém byl komunikát užit. Samotné jazykové výrazy jsou pouze určitým návodem užitečným při klíčování konkrétního významu, který není v textu explicitně vyjádřen. Význam je pak obsahem jistého online pozadí (Waszakowa 2016).

5.2 VZNIK AMALGAMÁTU

Při vzniku amalgamátů jsou využity a rozvíjeny společné rysy mezi ekvivalenty výchozích struktur. Jakékoliv dvě protihodnoty mohou, ale také nemusí být integrovány v amalgamátu. Zároveň spojené elementy nemusí být identické. Fauconnier a Turner (2001) dávali jako příklad tvoření amalgamátů situace, kdy konfrontují názory dvou filozofů, přičemž jeden výchozí prostor představuje současného filozofa mluvícího na semináři o filozofovi z doby osvícenství Kantovi. Druhý výchozí prostor je sféra názorů samotného Kanta. V takovém případě se dva pojmy Kanta z každého výchozího prostoru velmi liší. Tento amalgamát je přirozený a automatický způsob konfrontace myšlenek starších filozofů.

Samotný vznik amalgamátu není obvykle vnímán vědomě, ale může být vidět ve vtipech, malovaných žertících, v poezii či právě v memech. K tomu, aby bylo možné zachytit věci dynamicky, si výchozí struktury a objevující se amalgamáty půjčují strukturu ze stabilnějších, uspořádaných a konvenčních koncepčních struktur, které mají různé typy konvenčních spojení. Tato spojení mohou mít podobu například společných rámcových rolí, společné odkazy, transformace či reprezentace, nebo nakonec i metaforické vztahy. Tato konvenční spojení mohou být použita v procesu amalgamátování. V tomto procesu mohou být současně používána různá spojení mezi ekvivalenty (např. kombinace rolí rámců a odkazů). Zavedený proces tvoření amalgamátů může ovlivnit konvenční struktury a jejich konvenční spojení. (Fauconnier, Turner 2001)

5.3 TVORBA AMALGAMÁTU

Hlavním úkolem amalgamátu, o kterém mluví Fauconnier a Turner (2001, 2003, 2004), je sběr významových dat v generickém prostoru. Tato data pocházejí z různých výstupních struktur. Vznikne tak nová, kvalitní konstrukce, která v sobě spojuje elementy obou výstupních struktur, ale je již sama rozdílnou soběstačnou konstrukcí. Je však důležité vysvětlit proces generování významu. S ohledem na popis dynamických jazykových (řečových) aktů se musí jednat o poměrně precizní nástroj. Aby byl popis fenoménu pomocí amalgamátu precizní, nemůže být počet domén, výstupních struktur zahrnutých ve významovém konceptu, příliš rozsáhlý.

Během tvorby amalgamátů může podle Fauconiera a Turnera (2001, 2003, 2004) v jakýkoli moment nastoupit potřeba vynaložit jakési tvůrčí úsilí. Jednotlivé prostory, domény i rámcové struktury se mohou rozmnožovat a modifikovat. Během úspěšného procesu tvoření těchto entit může být užito amalgamátů. Abychom dosáhli cílů **ad hoc**, usilujeme o užitečnou integraci. Tento efekt může být získán mnoha způsoby. Aktivací různých počátečních duševních prostor, změnou struktury, která se v nich používá, vyhledáním různých obecných vazeb, zkoušení vypůjčením jiné struktury než původní výstupních prostor, používáním různých rámcových struktur v amalgamátu, odesláním struktury z amalgamátu do počátečních výchozích prostor či množením amalgamátů.

Ve všech případech amalgamátování můžeme sledovat užitečnost amalgamátu pro kognitivní procesy. Znamená to, že není v žádném případě nutné poskytovat amalgamátu hmotnou existenci, nezajímá nás, jak by svět vypadal, kdyby amalgamáty měli svou hmotnou formu. Jejich důležitost Fauconnier a Turner shledávají především v jejich vztahu k oběma výchozím prostorům. Bez této relace by amalgamát sám o sobě nemohl vůbec fungovat. Souvislost mezi amalgamátem a jeho potenciální existencí je už jinou otázkou. Člověk nemusí předpokládat, že oba výchozí prostory jsou skutečné, aby mohl spatřit jejich ohromnou použitelnost pro amalgamátování.

Relevantní roli v tvorbě amalgamátu hraje spousta různých faktorů (tvůrčí činnost, analogie, hypotézy, integrované významy, gramatické konstrukce, ...). Avšak jeden z jevů, které jsou bezpodmínečně nutné k tvorbě amalgamátů, je metafora.

Metafora má všechny potřebné rysy k tomu, aby bylo možné vytvořit amalgamát:

- částečná projekce charakteristických znaků z výchozích prostor,
- struktura ad hoc, která se objevuje v amalgamátu,
- shodné struktury ve výchozích prostorech,
- projekce integrovaného obrazu událostí ze zdrojové domény,
- podvědomý status amalgamátu (pokud není úmyslně vizualizován),
- další kognitivní aktivity, které jsou specifické pro vytvoření amalgamátu.

Odrazem konceptuálních amalgamátů a integrace událostí jsou často gramatické konstrukce (Fauconnier, Turner 2001).

Díky obsáhlému popisu studie těchto dvou jazykovědců se nám dostává do rukou vysvětlení, proč by měl být mem ideálním materiálem pro zkoumání amalgamátování, které probíhá jednak v samotné verbální vrstvě, ale také při amalgamátování verbální a ikonické vrstvy mezi sebou. Tato metoda byla proto pro popis memů zvolena jako nejlepší. Umožňuje oddělit v jejich struktuře jednotlivé komponenty zodpovědné za generování významu a definování jejich podstaty.

Výše popsany proces je na jednu stranu neobyčejně konzervativní kvůli tomu, že se opírá o stabilní výchozí struktury, na druhou stranu je však i mimořádně tvůrčí, protože efektem procesu je vznik další, nové pojmové struktury. Část této paradoxní charakteristiky je možné vztáhnout na teorii mentálního prostoru a pojmovou integraci podle Agnieszki Libury. Ta se zakládá na stabilním souboru výzkumných nástrojů vyvinutých jako součást teorie mentálních prostorů, ale nyní vytváří stále více nových amalgamátů včetně různých metodologií výzkumu, a to nejen čistě jazykových.

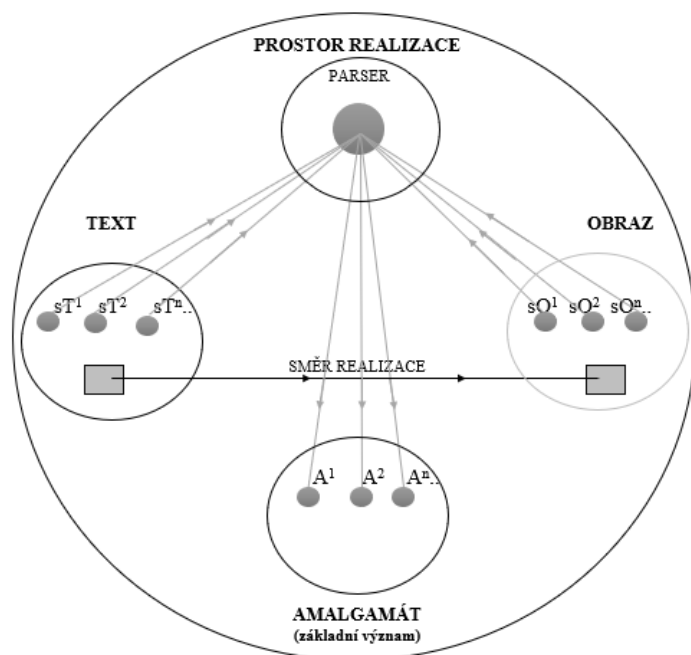
Takto je nastíněna struktura modelu jen prostřednictvím postupných integrací z tvorby základních předpokladů a terminologií, tedy od vzniku bohatých stabilních koncepčních struktur, které se pak zpracovávají jako výstupní prostory, po uvedení současného a pravděpodobného směru, který se vyvíjí zásobením stabilních pojmových struktur, a tak vytvořené nebo možné metodologické amalgamáty.

Teorie pojmové integrace popsaná Fauconnierem a Turnerem (2004) dala vzniknout spoustě dalších studií a navazuje na ně řada dalších jazykovědců, kteří jejich teorii aplikují na konkrétní témata svého výzkumu. Z teorie pojmové integrace vychází například Waszakowa (2016, 2017, 2018), z jejichž studií na téma *derywacja i słowotwórstwo* mimo jiné čerpám. Článek *Kontekstowe innowacje słowotwórcze w internetowych tekstach publicystycznych i w ich komentarzach. Studium przypadku*, ve kterém Waszakowa (2016) analyzuje mem KAMERUNDYNER, byl jednou z hlavních inspirací k této práci.

5.4 APLIKACE SCHÉMATU NA ZÁKLADNÍ TYPY MEMŮ

Kdybychom se vrátili k typům memů, které byly prezentovány v předchozí kapitole, mohli bychom si představit abstraktní proces amalgamátování na příkladech základních memů.

5.4.1 SCHÉMA REAKČNÍHO MEMU

Obr.č. 1b

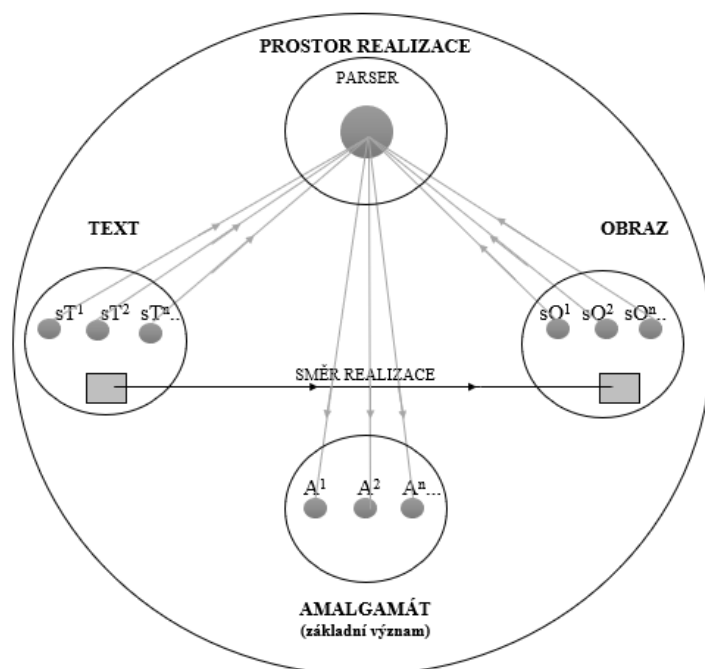
Lze si všimnout, že se směr reakce oproti základnímu schématu změnil vzhledem k charakteristickému typu memu, který odkazuje k příjemci a reaguje na určitou situaci ikonickou vrstvou. Verbální vrstva vysvětluje kontext a uvádí příjemce k pochopení významu. Nicméně ikonická vrstva, která navazuje na kulturní prostředí, rozšiřuje význam memu o hlubší koncept, ale hlavně mluví přímo k příjemci komunikátu.

V tomto případě se jedná o postavu Barneyho Stinsona ze světově známého seriálu How I Met Your Mother (HIMYM). Jeho charakter je v seriálu tak specifický, že dá vzniknout humornému přesahu memu. Proto je směr realizace definován od verbální vrstvy směrem k ikonické.

5.4.2 SCHÉMA ŠABLONOVÉHO MEMU

Obr.č. 2b

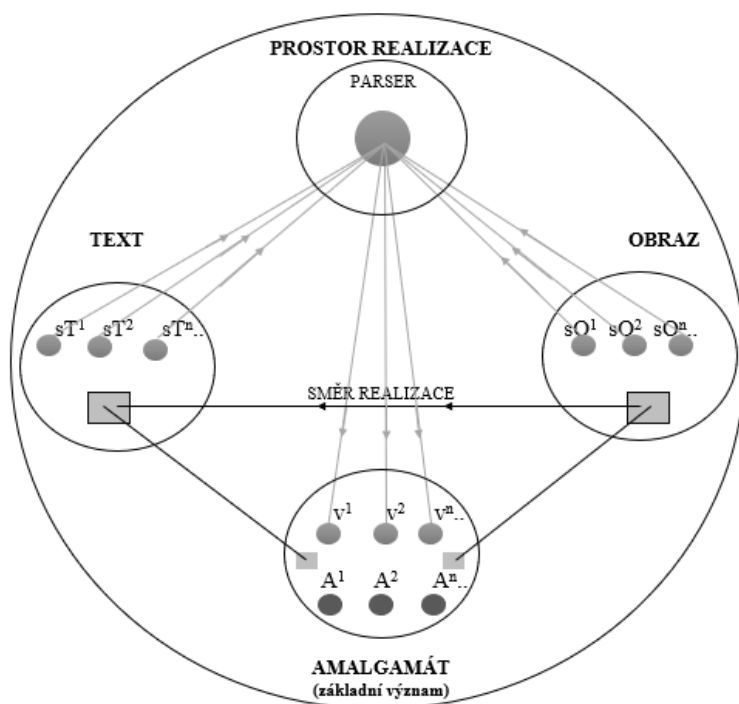

Téměř stejný schematický koncept probíhajícího procesu uvnitř memu se váže i k memu, pro který je typický charakter postavy vyobrazené v ikonické vrstvě. Pro příjemce není sama **verbální vrstva** nikterak výrazná. Autentického humorného přesahu mem nabývá až v momentě, kdy je komunikované propojeno s šablonou, která již sama o sobě má definován specifický charakter. Následně je příjemce skrze abstraktní vyřešení tématu amalgamátováním schopen docílit i přijetí kýženého absolutního významu s humorným přesahem.

5.4.3 SCHÉMA MEMU S IDIOMATICKÝM VÝRAZEM

Obr. č. 3b

V případě memu s idiomatickým významem už však nastává výrazná změna. Ze samotné ikonické vrstvy příjemce ve většině případů nenabude pocitu v podstatě žádného. Ikona v memu je sice pro celý koncept nenahraditelnou součástí, nicméně pro příjemce by bylo obtížné až nerealizovatelné hledat významy v samotném obrazu. Zásadní význam má směr realizace. Z ikonické vrstvy se odvrací pozornost k hlavnímu nositeli významu, k verbální vrstvě, textu. Verbální vrstva obsahuje většinou určitý typ metafory, využívá přenášení významu či kulturně zakořeněný idiom.

V tomto případě je stvořen idiom z ženského jména Karyna, které je v Polsku velmi kulturně stigmatizované. Ve spojení s často užívanou větou mladých dívek, jakou je „nejsem taková jako jiné...“ a následným spojením s ikonickou vrstvou, ve které mají dvě dívky oblečeny velmi podobné šaty, lze mem amalgamátovat a vytvořit hned několik multimodálních významů. Karyna z mentálního pole textu není nositelem stejného významu, jako Karyna z mentálního pole obrazu.

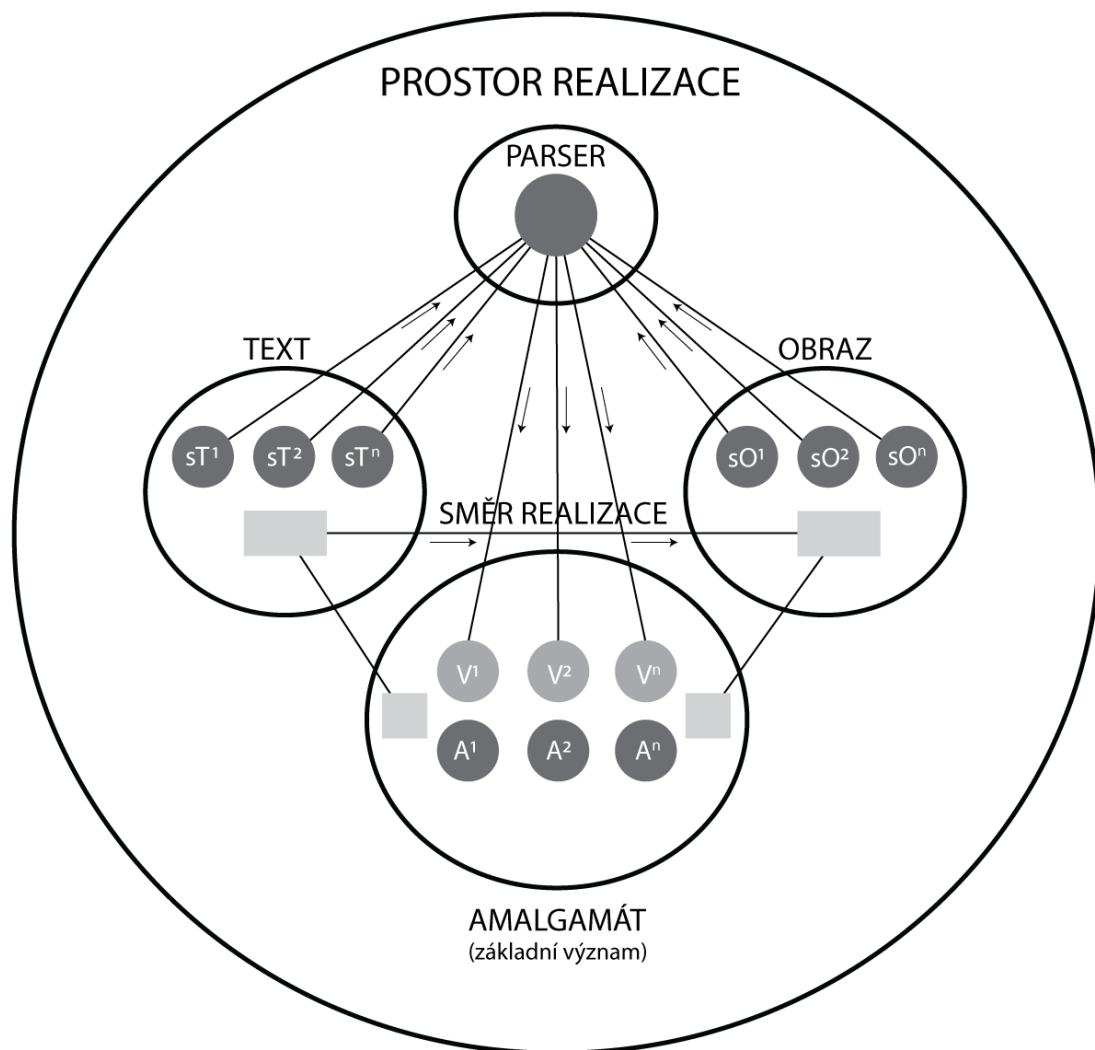
Díky vhodnosti tohoto schématu pro účely práce jsem se rozhodla jej aplikovat a dále rozšiřovat v praktické části. Amalgamátování probíhající současně ve všech abstraktních prostorech je ideální pro zkoumání jazykových jevů nacházejících se ve verbální vrstvě

memů. Zároveň po následném spojení a srovnání obou vrstev budeme moci definovat multimodální metaforu prostupující mem.

Schéma, které bylo zvoleno pro výzkum v této práci, obsahuje ještě další specifikum, na které Fauconnier a Turner upozorňují. Je jím fakt, že elementy, které jsou slučovány, nemusí být identické. V praktické části bude spojován výchozí text 1 s výchozím textem 2 v memu, přičemž bude i tak docházet k vzájemné fúzi srovnáváním relevance významů.

Opakující se hlavní schéma, které spojuje verbální a ikonickou vrstvu, se vyznačuje oproti schémátům prezentovaným s příklady jednotlivých memů tím, že spojuje schéma šablonového memu, tedy specifickou, opakovatelnou šablonu, se svými významy hluboce zakořeněnými v polské či světové kultuře a schéma memu s idiomatickým výrazem ve verbální vrstvě. Text i obraz posílají své významy do PARSERU a zároveň i rovnou do pole AMALGAMÁTU. Vzniká tak široká škála možných významů. V praktické části budu věnovat pozornost amalgamátování probíhající ve verbální vrstvě. Na konci každé analýzy memu shrnu jazykovou metaforu, která probíhá uvnitř textového pole, zároveň vytvořím jistý opakující se konstrukt pro potvrzení původní hypotézy.

Níže představené schéma je zásadním schématem pro analytickou část této práce. Bylo stvořeno pro jeho relevantnost a aplikovatelnost na všechny typy vybraných memů v praktické části. Dá se předpokládat, že dané schéma bude aplikovatelné i na všechny další memy stejného typu.

sT - sém vygenerovaný textem

sO - sém vygenerovaný obrázkem

v - sém vygenerovaný parserem (svazek sémů)

A - amalgamát

6 ANALÝZA INTERNETOVÝCH MEMŮ

V této praktické části budu analyzovat metafory v internetovém memu o specifické formě. Touto formou je konstrukce memu, která se skládá ze dvou hlavních linií. TEXT jako jazykový obrat nebo fráze či výraz a OBRAZ jako konvenční vyobrazení známé osobnosti z různých sociálních skupin. Tato ikonická vrstva má v teorii amalgamátu stejně důležitou funkci jako text. Protože je takovýchto memů celá řada, a podle řady studií se memy samy o sobě dále dělí a strukturalizují, zvolila jsem pro výzkum typ memu, který je jedním z nejobvyklejších. Jedná se o tzv. základní mem, ve kterém se vyskytuje jak šablonová ikonická vrstva, tak vrstva verbální s idiomatickým výrazem.

Internetový mem je z lingvistické perspektivy druhem sdělení, které je zkonstruováno zkonvencionalizovaným způsobem. Ikonický aspekt pojmu bychom v tomto kontextu měli upozadit vzhledem k tomu, že cílem našeho jazykového výzkumu není odpovědět na otázku, jak a proč se abstraktní myšlenky kopírují, ale jaká pravidla panují v komunikátech konstruovaných za jejich pomoci. Pro lepší pochopení bude každý jednotlivý příkladový mem zařazen do konvenčního kulturního kontextu. Je zřejmé, že efekt na příjemce zásadně pramení z jeho kompetencí a **zkušenostního gestaltu**, tedy ze souboru zkušeností s určitým zobrazovaným objektem. Pochopení pouze základní významové vrstvy, či dosažení hlubšího významu, bude záležet na významu dané modality metafory a intenzitě konvence ikonické vrstvy v memu.

Jinými slovy, v analýzách v praktické části bude popsána především realizace schématu pro pochopení komplexního významu metafory, ve které se metaforický potenciál odvíjí hlavně od použitých jazykových prostředků. Avšak i v případě, kdy by byl veškerý potenciál metafory naplněn, by bez ikonického prvku metafora neměla abstraktní, emotivní či dokonce humorný, přesah, tzv. **drugie dno**. Proto bude vždy přiblížena i tato ikonická vrstva.

V analýze multimodálních metafor memu věnuji pozornost:

- znalostem o světě přítomným v mysli tvůrce i příjemce memu, jejich správné vyvolání a spuštění
- hodnotám významů obsažených ve výchozích textech

- roli kontextu verbální a ikonické vrstvy v interpretaci významu jednotlivých elementů
- vztahem mezi verbální vrstvou, kontextem ikonické vrstvy, situací z hlediska tvůrce a příjemce memu
- užití jazyka ve verbálním prostoru z hlediska závislosti na vnějším světě
- užití promluv z verbálního prostoru z hlediska modifikací daných vztahem tvůrce a příjemce memu

Tyto dovednosti jsou zvláště důležité při přenosu a integraci významů pojmů, které přímo nevyplývají ze struktury memu, tzn. z konvenčního kódování významu jednotlivých prvků.

Na závěr je uvedena analýza charakteru opakujících se jazykových schémat na vybraných typech memů.

6.1 ANALÝZA MEMU Č. 1

Obrázek č. 9a

VÝCHOZÍ TEXT 1 (VT1): WIESZ CO SIĘ LICZY

VÝCHOZÍ TEXT 2 (VT2): ILOŚĆ BIAŁKA W DŹDŹOWNICY

Elementy struktury verbální vrstvy VT1, přičemž považují za nositele významu verbum LICZYĆ, definuje WSJP¹¹ takto:

sT¹ – wymienić liczby – „wymieniać kolejno liczby“

sT² – wykonywać działanie – „wykonywać działanie arytmetyczne“

sT³ – sumować – „dodawać do siebie poszczególne jednostki“

sT⁴ – uwzględniać coś – „uwzględniać coś przy określaniu ilości lub charakteru czegoś“

sT⁵ – wynosić – „odznaczać się pewną ilością kogoś lub czegoś“

sT⁶ – mierzyć – „wskazywać wymiar czegoś poprzez odniesienie do pewnych stałych jednostek“

sT⁷ – wyznawać cenę – „określać wartość pieniężną czegoś“

sT⁸ – na przyjaciela – „polegać na kimś, mając nadzieję, że ta osoba spełni nasze oczekiwania“

sT⁹ – mieć na coś nadzieję

¹¹ Wielki Słownik Języka Polskiego

sT¹⁰ – w boksie – „odmierzać dziesięć sekund od momentu, w którym zawodnik na ringu otrzyma obezwładniający cios“

sT¹⁻¹⁰ představuje definici pouze plnovýznamového verba LICZYĆ, v další fázi by měla přijít komplexnější definice významu zásadního pro celý mem, kterým je LICZYĆ jako reflexivní verbum doplněné o volný morfém SIĘ jako zvrtné osobní zájmeno, čímž se obrací zpět na původce děje.

sT¹¹ – przeliczać grupę – „ustalać liczebność grupy, do której się należy“

sT¹² – mieć znaczenie – „ktoś lub coś ma szczególnie duży wpływ lub znaczenie w określonego rodzaju sytuacji “

sT¹³ – przewidywać podczas działania – „podczas działania myśleć o określonego rodzaju rzeczach, które mogą wpłynąć na przebieg tej czynności lub mogą łączyc się z jej skutkiem“

Po rozboru reflexivní formy verba jako prostředku pro vyjádření obecného lidského konatele (Panevová 1973) je jasné, že ve významu analyzované verbální části memu je hybatelem děje LICZYĆ SIĘ jako významová jednotka nejlépe odpovídající významu sT⁴, sT⁸ a především komplexní variantě sT¹².

Z toho vyplývá, že v metafoře tohoto verbálního amalgamátu, jakou je pojem WIESZ CO SIĘ LICZY, ILOŚĆ BIAŁKA W DŹDŹOWNICY nejdříve dochází ke spojení vybraných elementů ze dvou výchozích abstraktních verbálních vrstev. Těmi jsou:

první část věty WIESZ CO SIĘ LICZY, přičemž je hlavním hybatelem významu verbum LICZYĆ SIĘ a

druhá část věty ILOŚĆ BIAŁKA W DŹDŹOWNICY. V této větě jsou hybateli významu substantivum v nominativu ILOŚĆ a genitiv BIAŁKA.

První, výchozí text obsahuje podstatu výrazu LICZYĆ SIĘ ve svém metaforickém, přeneseném významu původního slova LICZYĆ. Příjemce by si měl při přečtení první části věty představit abstraktní metaforický význam, jenž je ukotven ve WSJP, jako jsou výše definované významy sT¹⁻¹⁰.

Z metafory, jež poukazuje na charakterové vlastnosti, je ve chvíli prvního čtení možné počítat se všemi eventuálními možnostmi významu.

Druhá část věty vede k humornému zakončení (...) ILOŚĆ BIAŁKA W DŹDŹOWNICY. V druhé části věty se metaforický význam slova LICZYĆ SIĘ z sT^{1-3} přesouvá k základnímu významu verba, tedy sT^{1-10} .

Vzhledem k tomu, že věta v tomto případě končí substantivem ILOŚĆ, přičemž toto substantivum má podle WSJP jednoznačnou definici „miara czegoś, co może być liczone, ważone lub mierzone“. Substantivum v nominativu je navázané na genitiv BIAŁKA (...). BIAŁKO ve VT2 má podle WSJP tři významy:

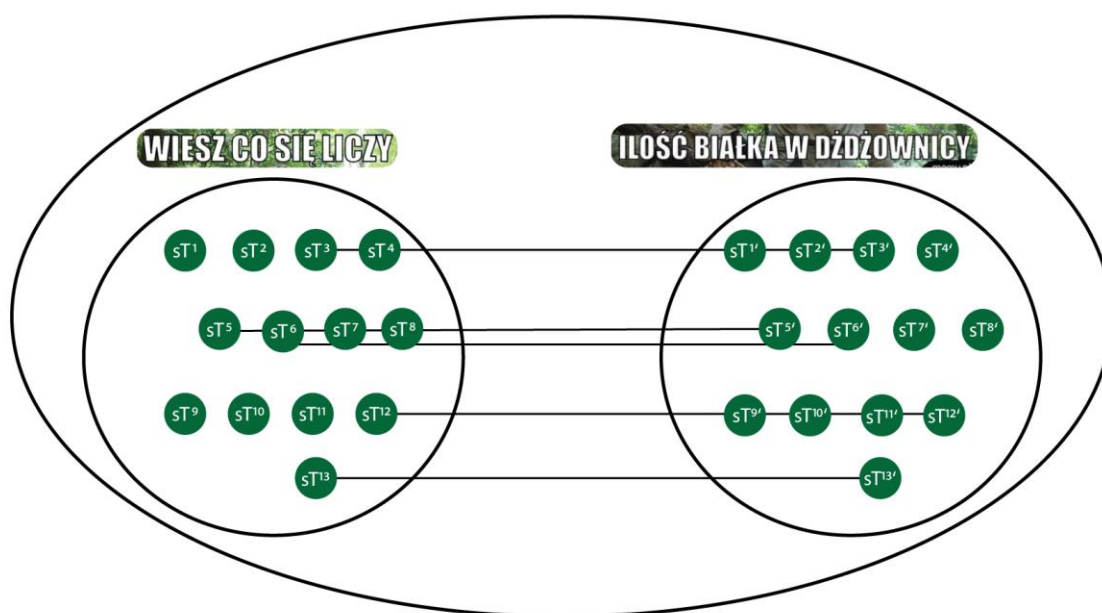
sT^1 – jaja – „przezroczysta część jajka otaczająca żółtko, biała po ugotowaniu“

sT^2 – oka – „biała część oka otaczająca tęczę“

sT^3 – proteina – „substancja odżywcza o złożonym składzie chemicznym, niezbędna do funkcjonowania każdego żywego organizmu“

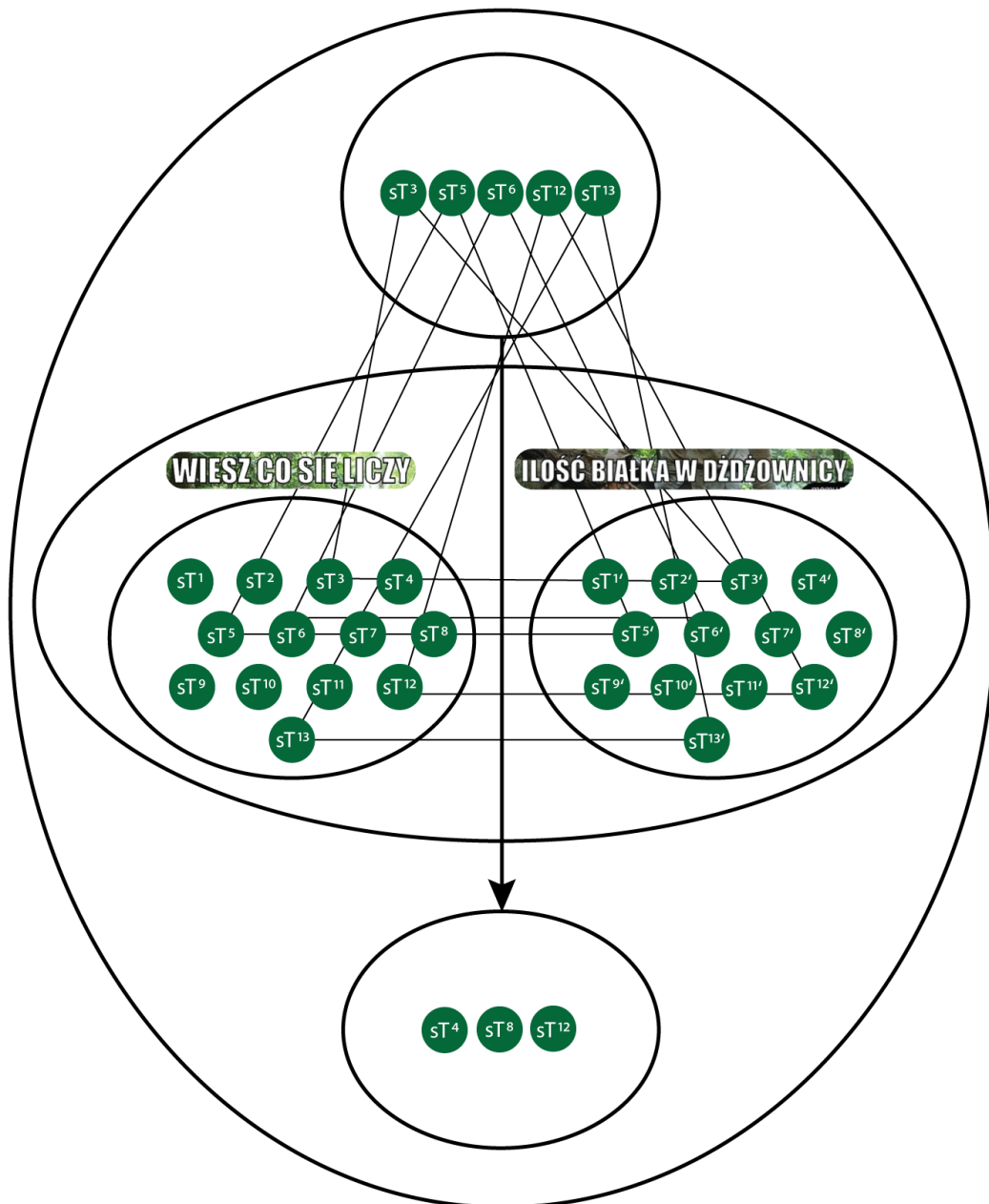
Z prezentovaných významů je třeba náležitě vybrat význam, jenž ladí s celým kontextem memu. Lze soudit, že tvůrce memu cílil na sT^3 . V tomto příkladu není třeba tvořit abstraktní pole VT2 s jinými než původními významy z VT1. VT2 pouze podkresluje a vybírá hodící se významové elementy, ze kterých následně tvoří amalgamátovanou strukturu.

Spojení a výběr škály možných pasujících významů $sT^{1, 3, 5, 6, 11, 22, 13}$ lze schematicky definovat takto:

V případě této verbální metafory se jedná o metaforický význam zakořeněný v kultuře polského jazyka, kdy je v přeneseném významu slova LICZYĆ za spolupráce s ikonickou vrstvou chápáno jako „někdo nebo něco má obzvláště velký dopad nebo význam v určitém typu situace“, a zároveň z tohoto přeneseného významu je v druhé části věty znovu význam přenesen na původní význam slova LICZYĆ, jenž reprezentuje významy související s počítáním ve významu množství.

Dá se tedy říci, že tyto vzájemně si odporující výrazy tvoří dohromady metaforický jev: ironii.

Obrázek č. 9b

sO¹ – Bear Grylls

sO² – hlavní představitel seriálu Boj o přežití¹²

sO³ – špinavá košile

sO⁴ – nebezpečná situace

sO⁵ – rozhodný výraz

sO⁶ – divočina

Ve zkoumaném memu je konvenční ikonický prvek šablona s hlavním představitelem Bearem Gryllsem. Ten je světově známý z pořadu na kanále Discovery Channel – Ultimate Survival (Man vs. Wild – v ČR jako Boj o přežití), kde předvádí své dovednosti z armády na těch nejvíce nehostinných místech planety a radí, jak bychom se měli zachovat, kdybychom se někdy dostali do podobné situace.

Díky tomu, že byl definován kulturní kontext obrázku, na kterém je Bear Grylls s rozhodným výrazem ve tváři, můžeme dále rozvinout a zkonstruovat význam multimodální metafor v memu. Při přenesení pozornosti analyzováním amalgamátu je v zásadě potřeba dovysvětlit poslední chybějící část, tedy spojení verbální a ikonické vrstvy. Grylls ve svém pořadu pojídal všemožné tvory vyskytující se na daném místě včetně hmyzu, aby se postaral o své přežití v divočině, přičemž často zmiňoval energetickou hodnotu pojídané potravin a to, jakým způsobem dodají snědení tvorové potřebné živiny člověku, který bojuje v divočině pustého ostrova o přežití.

¹² polský překlad názvu seriálu je Szkoła Przetrwania.

Ze srovnání metaforického pojmového amalgamátu s ikonickým prvkem můžeme systematickým porovnáním definovat hlavní význam, tedy humorný přesah vyplývající z memu. Při tom je potřeba zohlednit směr realizace významu. V tomto případě se potvrzuje teorie Żytkowiaka, který tento základní typ memu odlišuje od ostatních svou ikonickou vrstvou s šablonovým charakterem. V této šabloně se na internetu obměňuje pouze verbální vrstva, která se plní různými metaforami či idiomy. Dané schéma pro analýzu multimodální metafory v memu je zde plně aplikovatelné.

V analyzovaném memu se jeho formou jedná o tzv. **mem szablonowy**¹³ (Żytkowiak 2017) ve kterém se projevuje jazykový trop, druh metafory – metonymie, která se tvoří přenášením metaforického významu na základní význam. Je zde možné vidět slovní hříčku s lexikálně posunutým významem téhož slova.

SCHÉMA AMALGAMÁTOVÁNÍ:

Šablonový mem o lexikálně → ikonickém přenosu významu

Druh přenosu:

Význam se z podrobně analyzované verbální vrstvy přenáší na ikonickou, která pouze dokresluje význam celého memu.

Užité jazykové figury ve verbální vrstvě jsou:

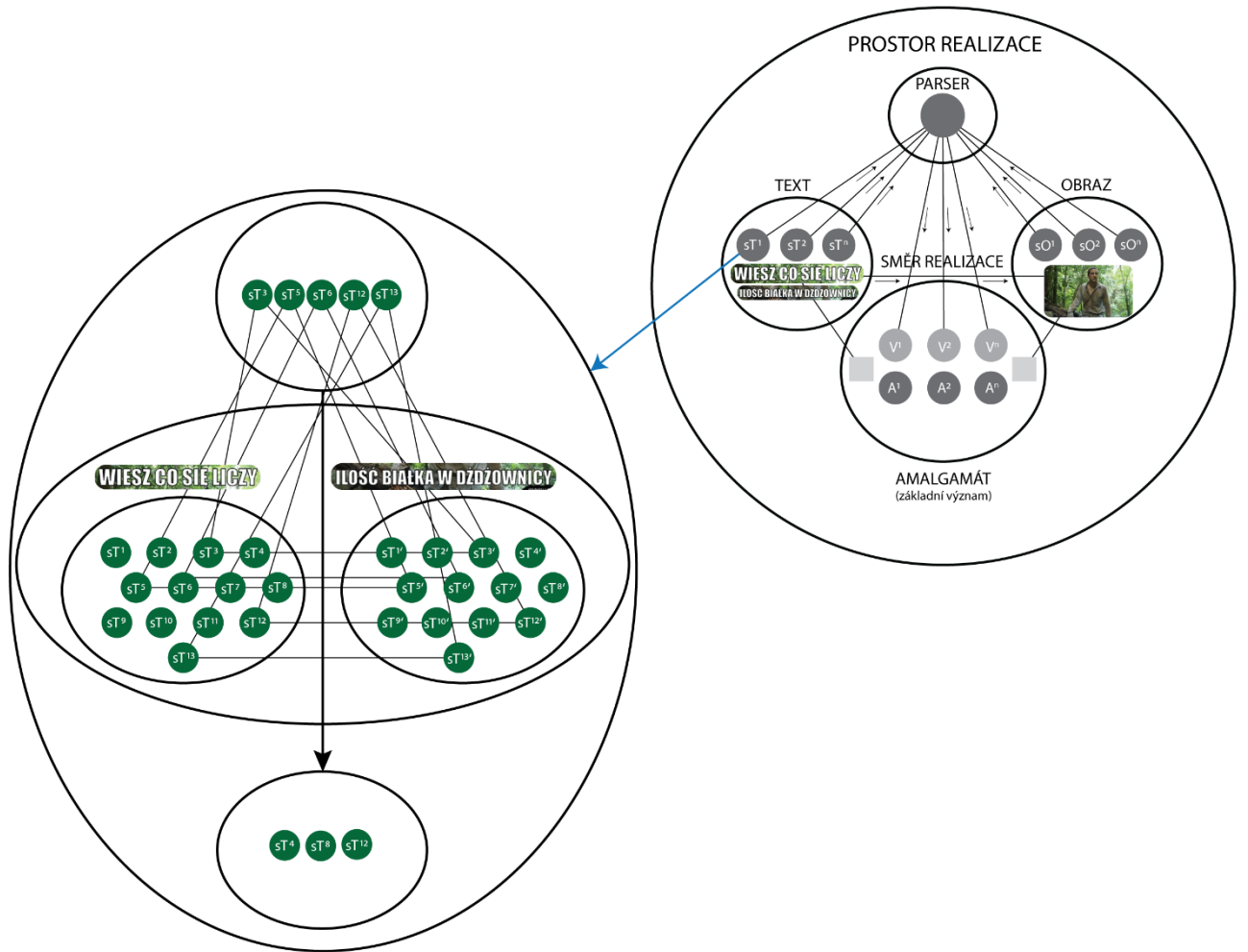
- řečnická otázka: WIESZ CO SIĘ LICZY?
- řečnická odpověď: ILOŚĆ BIAŁKA W DŹDŹOWNICY

Jazykové tropy užité v metonymické metafoře:

- hyperbola: důležitost obsahu proteinu v žížale je nadsázkou, která v memu představuje humorný přesah
- ironie: přenesení abstraktního metaforického významu z verba LICZYĆ SIĘ jako spoolehnout se na LICZYĆ ve významu počítat

Postup při porozumění rozebraného memu amalgamátováním jsem znázornila následujícím schématem, kterým se potvrdila hypotéza, že je možné jej aplikovat na specifickou šablonu memu.

¹³ v anglickém originále „image macro“

6.2 ANALÝZA MEMU Č. 2

Obrázek č. 10a

VÝCHOZÍ TEXT VT1: TE LODY SĄ ŚWIEŻE?

VÝCHOZÍ TEXT VT2: CZY MROŻONE?

Elementy struktury této verbální vrstvy, kdy jde pro pochopení významu v první fázi především o adjektivum čerstvý, můžeme podle WSJP definovat takto:

sT¹ – chleb – „taki, który został niedawno przyrządzony, wyprodukowany lub zerwany i nie stracił jeszcze walorów smakowych, zapachowych i wizualnych“

sT² – nieprzetworzony – „taki, który nie został ugotowany, usmażony, upieczony, uwędzony, zamrożony ani wekowany“

sT³ – obrus – „taki, który nie był używany w ogóle lub na nowo została mu przywrócona zdolność do użycia“

sT⁴ – grób – „taki, który powstał lub pojawił się niedawno“

sT⁵ – człowiek/wygląd – „taki, który wygląda młodo i zdrowo, jest niezmečzony, wypoczęty i rzeški/ świadczący o byciu młodym, zdrowym, wypoczętym, rzeškim“

sT⁶ – absolwent – „taki, który od niedawna pełni jakąś rolę“

sT⁷ – pomysł – „taki, który jest nowy i inny niż dotychczasowy“

sT⁸ – wspomnienie – „taki, który jest zwiázany z niedawnymi zdarzeniami i nie uległ zapomnieniu lub zatarciu“

sT⁹ – powietrze – „rzeški, ożywczy i przyjemnie chłodny“

sT¹⁰ – zapach – „taki, który jest niezbyt intensywny, a jednocześnie orzeźwiający“

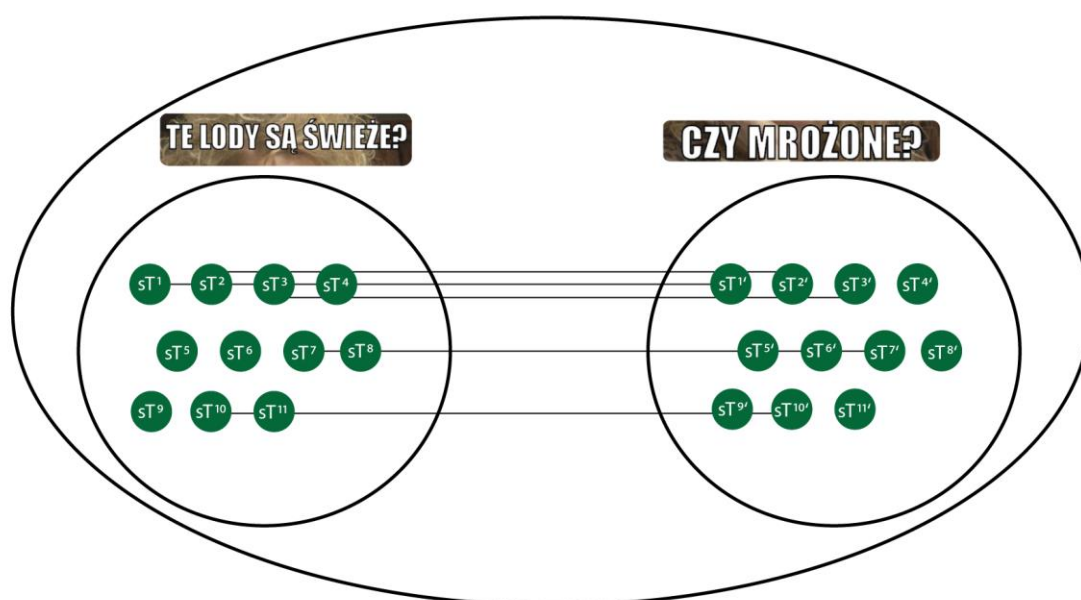
sT¹¹ – kolor – „taki, który ma intensywny odcień“

V sT¹⁻¹¹ jsou podle WSJP představeny významy opět pouze jednoho adjektiva. Tentokrát se jedná o kvalitativní adjektivum, které se bude podílet na vzniku budoucí metafory s humorným přesahem.

První část verbální linie v interogativní (tázací) formě **TE LODY SA ŚWIEŻE?** má naléhat na čerstvost zkoumaného objektu v komunikátu, tedy zmrzliny.

Druhá část dotazu **CZY MROŻONE** vrací otázku na čerstvě vyrobenou zmrzlinu paradoxní narážkou na kulturní realitu.

V tomto případě se spojují a vzájemně srovnávají sémantické elementy sT^{1, 2, 3, 7, 10}.

V kulinářství jsou obvykle označení čerstvý a mražený vnímány jako zásadní protiklady, adjektiva jsou v opozici. Když je jídlo připraveno z čerstvých surovin, jedná se o hodnotnější pokrm.

Na druhou stranu jsou mražené suroviny v kulturních vzorcích naší společnosti vnímány jako méně hodnotné chuťově, výživově nebo po estetické či zdravotní stránce. Mražená jídla bývají obvykle procesovaná, dochucovaná a nutričně nevyvážená a svým zamražením kolikrát přicházejí o už i tak zbytkové množství výživových složek.

Pozornost, která byla lingvisticky logickým obratem stočena na kvalitu zmrzliny otázkou, zda je zmrzlina čerstvá, nebo mražená, však znovu nutí příjemce memu vrátit se k první části verbální vrstvy, a to konkrétně opět k podmětu samotnému.

Substantivum v nominativu LODY jsou ze své podstaty pochutinou mraženou. Zmrzlina je sama o sobě mraženým výrobkem, který je vyroben mj. za účelem ochlazení organismu.

V případě této verbální metafory se jedná o metaforický význam vzájemně si odporujících jevů, tedy opět o ironii.

Z toho vyplývá, že v metafoře tohoto verbálního amalgamátu, jakou je pojem TE LODY SA ŚWIEŻE? CZY MROŻONE? nejdříve dochází k definování a pochopení významu adjektiva ŚWIEŻY, přičemž se v abstraktním výchozím prostoru příjemce naskytne malé množství vybraných sémantických jednotek, které odpovídají kontextu položené otázky.

V další fázi jde o spojení vybraných sémantických jednotek ze dvou výchozích abstraktních verbálních vrstev. Těmi jsou:

první část věty TE LODY SA ŚWIEŻE?, přičemž je hlavním hybatelem významu adjektivum ŚWIEŻY a

druhá část věty CZY MROŻONE?. V této větě je hybatelem významu adjektivum MROŻONY.

Za situace bez jakéhokoli kontextu by se jednalo o adjektiva v opozici.

Aby byla multimodalita výraznější, měli bychom definovat konvenční významy verba vytvořeného z adjektiva MROŻONY, tedy MROŻIĆ:

sT¹ – twarz – „powodować odczucie przejmującego zimna“

sT² – kwiaty – „powodować zniszczenie na skutek zbyt niskiej temperatury“

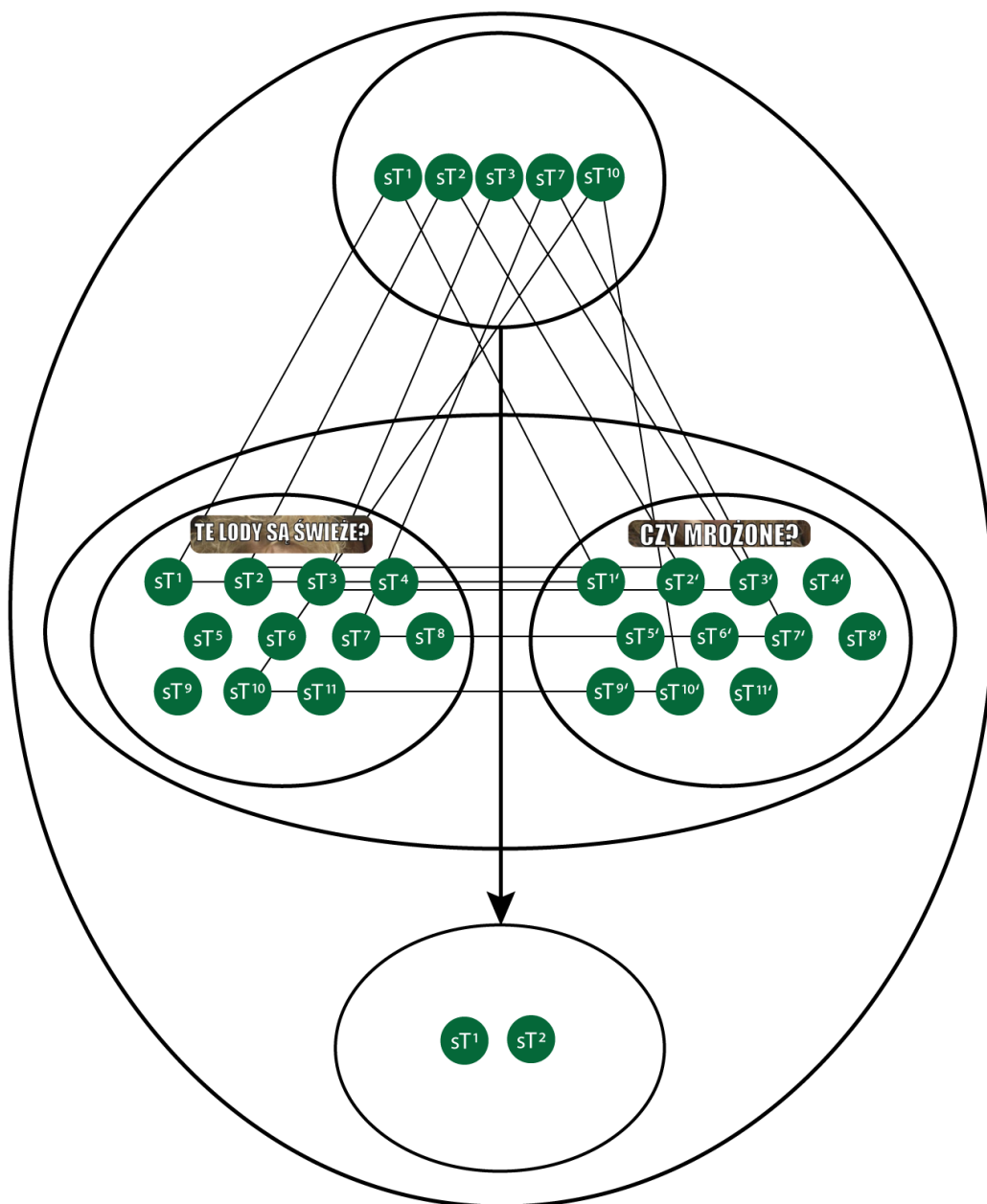
sT³ – wódkę – „poddawać działaniu niskiej temperatury“

sT⁴ – spojrzeniem – „pozbawiać pewności siebie“

Definice verba MROŻIĆ nám odkrývá význam, který již nesouvisí tak úplně s verbální složkou memu. Význam sT⁴ totiž odkazuje na ikonickou vrstvu, tvář Magdy Gessler. V tomto případě nacházíme tzv. drugie dno, které slučuje, za předem definovaných podmínek, jak verbální, tak ikonickou vrstvu.

Ve finální části klíčování pouze verbální vrstvy memu přichází na řadu substantivum v nominativu LODY. Zmrzlina je svou podstatou mražená. Po spojení relevantních reálných elementů v abstraktním prostoru se jedná o metaforu v podobě přenášení hned několika možných významů.

Aby bylo schéma transparentní a memy se daly touto cestou lingvisticky rozebrat, je u těchto typů memů třeba zvolit sémantické jednotky z VT1 za výchozí, jejichž kopie v abstraktním prostoru VT2 jsou pak následně pouze vybrány kontextem plynoucím z VT2.

Obrázek č. 10b

sO¹ – Magda Gessler

sO² – známá televizní osobnost v Polsku

sO³ – multikulturní osobnost

sO⁴ – majitelka několika restaurací

sO⁵ – autorka kuchařek

sO⁶ – showmanka

sO⁷ – moderátorka Kuchiennych rewolucji¹⁴

sO⁸ – excentrická výrazná osobnost polského showbusinessu

sO⁹ – mrazivý výraz

Ve zkoumaném memu je konvenční ikonický prvek šablona s kontroverzní ikonou polské televizní zábavy. V kontextu verbálních linií tohoto memu je nutné vyzdvihnout, že je především v Polsku důvěrně známou kulinářskou celebritou. Vydala několik kuchařek a na polské kulturní scéně se pohybuje již několik let jako moderátorka kulinářského pořadu, kde se staví do pozice povolané věhlasné expertky na chutné a výživné recepty. S ikonou Magdy Gessler tvoří memetické každoročně desítky memů tematicky napříč různými kauzami. Také vznikají humorné obrázky bez verbální linie za účelem pobavit internauty připodobováním její postavy a outfitů k různým druhům pokrmů či jiným kultovním prvkům.

¹⁴ Kuchienne rewolucje – televizní program na polské stanici TVN, díky kterému se Magda Gessler proslavila svými výroky a svou povahou.

Díky definici kulturního kontextu, v jakém se pohybuje zobrazená osobnost Magdy Gessler s mrazivým, nevěřícím až ironickým výrazem ve tváři, můžeme již dále rozvinout a zkonstruovat multimodální metaforu v memu. Můžeme analyzovat amalgamáty přenášením pozornosti na jednotlivé abstraktní prostory v memu. Vysvětlíme poslední část celé memické skládky a spojíme jednotlivé významy amalgamátováním do abstraktní jednoty přesahu s humorným základem. Srovnáním metaforického verbálního amalgamátu s amalgamátem ikonickým můžeme systematickým pozorováním získat hlavní významy.

V tomto případě se potvrzuje teorie Żytkowiaka, který tento základní typ memu odlišuje od ostatních svou ikonickou vrstvou s šablonovým charakterem. V této šabloně se na internetu obměňuje pouze verbální vrstva, která se plní různými metaforami či idiomy. Dané schéma pro analýzu multimodální metaforu v memu je zde funkční.

Analyzovaný mem svou formou odpovídá tzv. memu šablonovému, nicméně tím, že předmětem této práce je především verbální vrstva memu, mohli bychom označit tento mem i jako mem s idiomatickým výrazem, ve kterém se projevuje jazykový trop, druh metaforu – metonymie, která se tvoří přenášením základního významu na metaforický význam. Nacházíme zde slovní hříčku s lexikálními kontrasty a posunutým významem téhož slova v adjektivu a zároveň posunutí adjektiva do verba. Díky této akci můžeme najít další, skrytý význam, tedy význam, jenž přesahuje základní rovinu chápání.

SCHÉMA AMALGAMÁTOVÁNÍ:

Šablonový mem o lexikálně → ikonickém přenosu významu

Druh přenosu:

Význam idiomu z analyzované verbální vrstvy se přenáší na ikonickou vrstvu, která dokresluje ironický význam celého memu přenesením metaforického idiomu na doslovný.

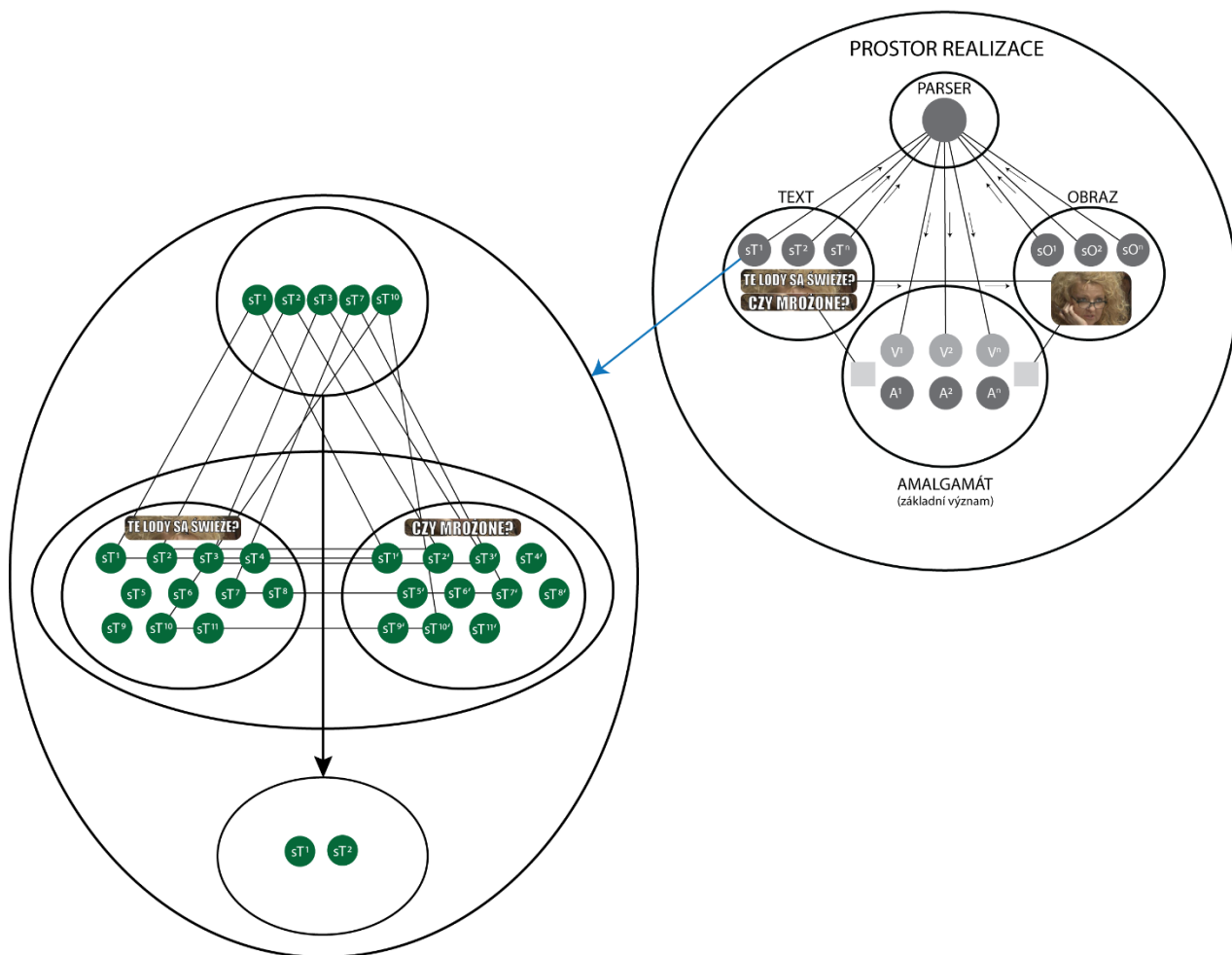
Užité jazykové figury ve verbální vrstvě jsou:

- řečnická otázka: TĘ LODY SA ŚWIŻE? CZY MROŻONE?

Jazykové tropy užité v metonymické metafoře:

- sarkasmus: otázka, zda je zmrzlina čerstvá, nebo mražená je absurdní
- ironie: Gessler je známá svými výroky, které mají zesměšnit adresáta výpovědi a zároveň pobavit publikum

Postup při porozumění rozebraného memu amalgamátováním jsem znázornila následujícím schématem, kterým se potvrdila hypotéza, že je možné jej aplikovat na specifickou šablonu memu.

6.3 ANALÝZA MEMU Č. 3

Obrázek č. 11a

VÝCHOZÍ TEXT VT1: ŚWIĘTA BEZ ŚNIEGU?

VÝCHOZÍ TEXT VT2: WINA TUS... YYY...KOPACZ!

Mezi elementy struktury významů této verbální vrstvy jde u VT1 především o substantivum sníh, který je definován podle WSJP takto:

sT¹ – opady – „spadající z chmury krysztalki lodu o kształcie gwiazdek“

sT² – powłoka – warstwa utworzona z płatków śniegu

Abychom se v tomto případě mohli podívat zcela bez kontextu na všechny významy, předkládám i definici z Miejskiego słowniku slangu i mowy potocznej. Tento slovník slovo definuje takto:

sT³ – „w przeciwieństwie ‘do białego’ – jest to tylko i wyłącznie kokaina“

sT⁴ – w slangu młodzieżowym – „śniegu określa się jako narkotyki. Chociaż w niektórych rejonach młodzież jest niekumata“

Další doplňující význam substantiva v nominativu ŚNIEG v hovorovém užití podle PWN je:

sT⁵ – potocznie technicznie – „zły obraz na ekranie telewizora“

sT¹⁻² představují významy substantiva v nominativu ŚNIEG podle WSJP. V aplikaci pro konkrétní verbální vrstvu zkoumaného memu se jedná o substantivum v genitivu, které se bude podílet na vzniku multimodální metafory generující přesah v první fázi.

sT³⁻⁵ se vyznačují svou kolokviální formou významů, které však během interpretace a lingvistického zkoumání memů v této práci nemohu opomenout. Analýza sněhu jako nelegálních drog příjemcem memu je zcela oprávněná a dává vzniknout dalším sémantickým elementům, byť to nebyl pro tvůrce memu primární významový cíl.

V první části verbální linie je užitá rétorická figura – řečnická otázka. Tedy otázka, která má formu tázací, nicméně od příjemce se odpověď neočekává, případně je poskytnuta, jako v tomto případě, tzv. řečnická odpověď, která je druhou částí verbální vrstvy memu, VT2.

Druhá část verbální vrstvy, tedy VT2, reagující na VT1 řečnickou odpovědí WINA TUS...YYY...KOPACZ! dává sémantický důraz na substantivum „chyba, vina“. Definiuje, kdo je zodpovědný za chybějící přírodní látku v období vánočních svátků z VT1.

Vánoční svátky bez sněhu mohou být považovány za problém spojený s globálním oteplováním. Na planetě Zemi probíhají klimatické změny, které mohou v budoucnu ohrožovat celou populaci. VT1 však nechce tuto situaci jakkoliv rozebírat či navrhnout možná řešení vedoucí k záchraně lidstva. Jde skutečně pouze o řečnickou otázku, která dělá z VT1 banální problém, jenž řešit nechce, pouze odkazuje na řečnickou odpověď VT2.

Ve VT2 můžeme registrovat paradox vyplývající z verbálních vrstev. Pokud se zaměříme na význam těchto vrstev, nemůžeme logicky předpokládat, že konkrétní člověk je zodpovědný za globální oteplování planety. Jedná se tedy o přenesení významu na kulturně zakořeněný podtext.

V první, nedokončené části VT2 „WINA TUS...“ se jedná o řečnickou figuru aposiomeze, řečník záměrně nedokončuje výpověď, aby upoutal pozornost. Tvůrce tohoto memu chtěl, aby příjemce zpozorněl, protože slovní spojení „wina tuska“ v souvislosti s Jarosławem Kaczyńskim vytvořilo již během let ustálenou frázi. Idiom, který reprezentuje ikonickou vrstvu VT2 je obsah, který již několik let plní internet. Internauti tímto reagují na Kaczyńského charakterové rysy, které jsou mimo jiné spojeny s oblibou svalovat vinu na ostatní osoby.

VT2: WINA TUS...YYY...KOPACZ! dává hlavní význam substantivu v nominativu WINA. Vzniklé významy popisuje WSJP takto:

sT¹ – czyn – „czyn naruszający normy postępowania“

sT² – odpowiedzialność – „odpowiedzialność za jakiś zły czyn lub niepomyšlné zdarzenie“

sT³ – przyczyna – „to, co wyjašnia i tłumaczy, dlaczego powstało jakies niekorzystne lub naruszajuce normy zjawisko albo zdarzenie“

Definice substantiva WINA dáva vzniknout třem různým významům. Význam, v jakém je substantivum singuláru v nominativu užito v memu, se však dá rozšířit o další význam, a sice jako úplně jiné substantivum v plurálu. Za užití tohoto dalšího významu by se substantivum vztahovalo ke kauze Kaczyńskiego bratra, bývalého prezidenta Lecha Kaczyńskiego. Kauza z roku 2012 v bulvárních médiích byla opřená o informaci že „(...) prezydent Lech Kaczyński wypił z Donaldem Tuskiem 5 butelek *wina!*“ (SUPER express 2012).

Abych přestřela, že přenášením významu mezi jednotlivými mluvnickými kategoriemi ani nemůžeme obsáhlost amalgamátování a všech možných témat pojmut, je na místě ještě představit významy substantiva v nominativu WINO. Podle WSJP lze význam slova WINO definovat jako:

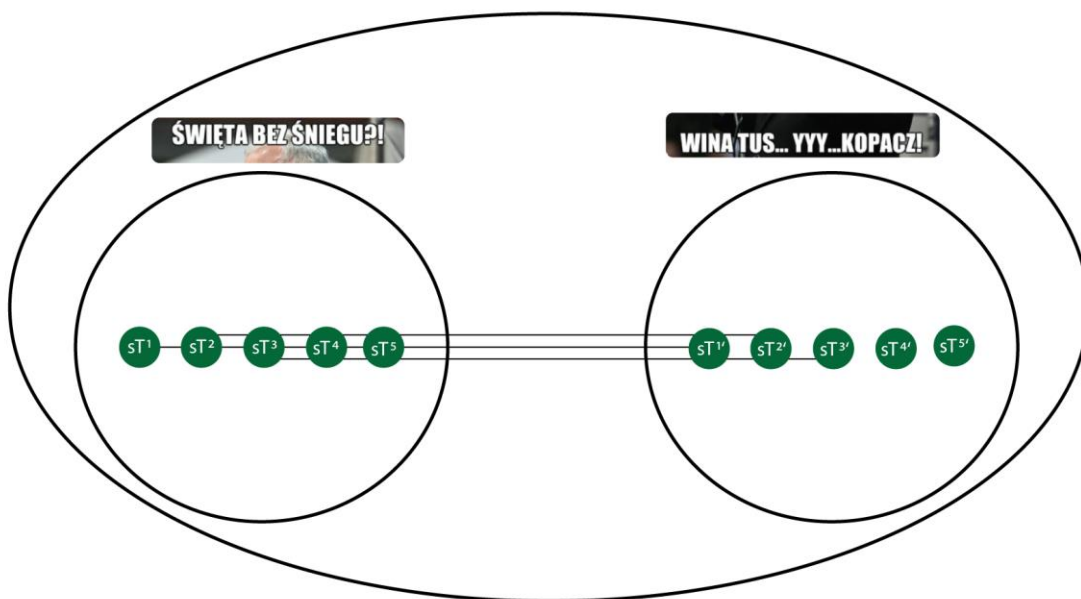
sT¹ – napój – „napój alkoholowy uzyskiwany w procesie fermentacji z winogron lub innych owoców“

sT² – rošlina – „winorošl“

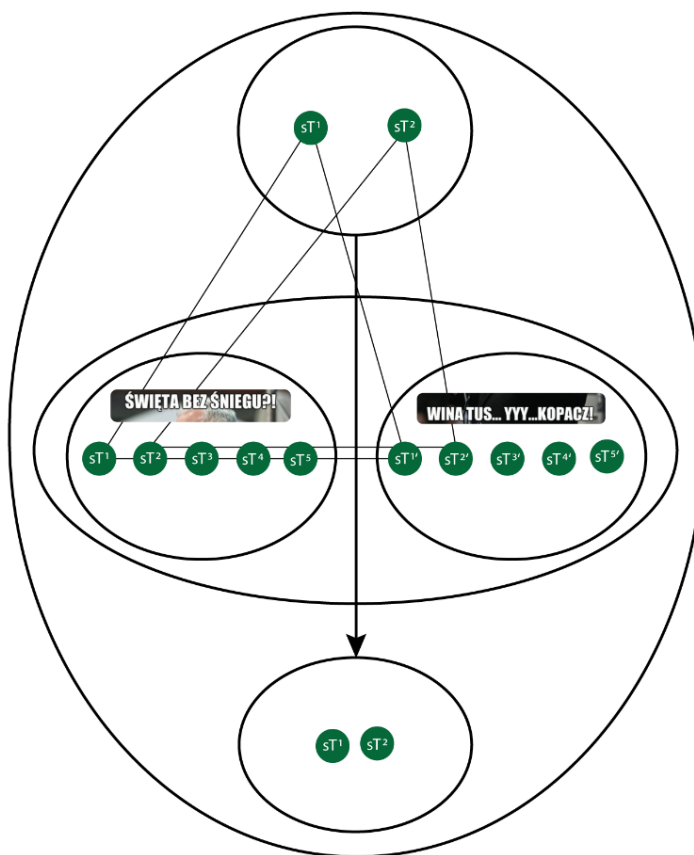
sT³ – karta – „pik – karta do gry“

Přenesením významu bychom se následně mohli přes význam sT³ dostat k polským frazeologickým vazbám spojeným s kartami. Bezpochyby bychom tímto dosáhli dalších skrytých významů, ale na ně již rozsah této práce nestačí.

Následující schéma tedy zobrazuje spojování hodících se významů pouze původních elementů sT¹⁻⁵, které byly definovány výše:

Užití substantiva WINA v nominativu odkazuje na ikonickou vrstvu, kterou je třeba rozklíčovat. Znalost kulturního kontextu je opět velmi důležitou součástí amalgamátování. Spojením obou vrstev budeme schopni dosáhnout kompletního významu, který obsahuje daný mem, tzv. drugie dno, které má humorný přesah.

Obrázek č. 11b

Následným porovnáním verbální a ikonické vrstvy mezi sebou budeme schopni v konečné fázi rozšifrovat přesah vyplývající ze spojení všech významů.

sO¹ – Jarosław Kaczyński

sO² – 13. premiér Polska

sO³ – předseda strany Právo a spravedlnost (PiS)

sO⁴ – jednovaječné dvojče bývalého polského prezidenta Lecha

sO⁵ – jeho výroky obvykle stanovují viníka

sO⁶ – předseda strany jejíž kandidát, Andrzej Duda je aktuálně prezidentem Polska

sO⁷ – výraz, naznačující dychtivost a přesvědčení

sO⁸ – polský politik u moci

sO⁹ – okolí naznačuje, že se jedná o významnou tiskovou konferenci nebo přímo proslav spojený s kampaní vládnoucí strany (PiS)

Ve zkoumaném memu je konvenční ikonický prvek šablona fotografie Jaroslawa Kaczyńskiego, ikony polské politiky. V kontextu, jenž je zasazen do verbální vrstvy tohoto memu, je potřeba vyjasnit kulturní pozadí.

Obvinění „wina Tuska“ vzniklo po Tuskově nahrazení Kaczyńskiego ve funkci předsedy vlády. Kaczyński s oblibou do médií vysílá zprávy, ve kterých určuje viníka za nepovedené vládnutí. Tato běžná politická praxe u Kaczyńskiego vyvolala neobvyklý zájem internautů, kteří dali vzniknout již celé řadě memů s výrokem „wina Tuska“. Tito dva politici jsou

často konfrontování a vztah mezi nimi, je internauty zesměšňován. Koncept analyzovaného memu na celou situaci navazuje.

Donald Tusk byl od roku 2007 do roku 2014 polským premiérem (ve funkci nahradil Jarosława Kaczyńskiego) a v roce 2014 Tuska zastoupila ve funkci premiérky Ewa Kopacz. Internauti aplikovali element idiomu „wina Tuska“ na další politicky aktivní osobu ve stejné funkci. Dávají najevo paradox, kterým je známý Kaczyński a zesměšňují výpovědi Kaczyńskiego, který má v oblibě hledat a nalézat absurdní viníky aktuálních situací. Internauti na základě podobenství kulturní reality, tedy stejné politické funkce v Polsku, a na základě Kaczyńskiego obvyklého uchýlování se k jednoznačným závěrům vytvořili multimodální metaforu.

Díky vyjasnění kulturního kontextu, v jakém se pohybuje zobrazená osobnost Jarosława Kaczyńskiego můžeme dále konstruovat metaforu mezi oběma vrstvami uvnitř memu. Můžeme analyzovat jednotlivé amalgamáty přenášením pozornosti na jednotlivé abstraktní prostory v memu. Vysvětlíme poslední část celého memického komplexu a spojíme jednotlivé významy amalgamátováním do abstraktní jednoty významu s humorným přesahem. Srovnáním metaforického verbálního amalgamátu s amalgamátem ikonickým můžeme systematickým pozorováním vygenerovat hlavní významy.

I v tomto případě se potvrzuje teorie Żytkowiaka, který tento typ jednoduchého memu odlišuje od ostatních svou ikonickou vrstvou o šablonovém charakteru, a schéma pro analýzu multimodální metafory je zde aplikovatelné. V šabloně zobrazující Kaczyńskiego v různých situacích se na internetu obměňuje verbální vrstva, pomocí které internauti komentují různé politické kroky Kaczyńskiego.

SCHÉMA AMALGAMÁTOVÁNÍ:

Šablonový mem o lexikálně → ikonickém přenosu významu. Aby mohla být verbální vrstva znázorněna a následně analyzována schematicky, schéma opíráme a hlavního hybatele s VT1, jehož významovou složku porovnáváme s hlavním hybatelem VT2.

Druh přenosu:

Význam analyzované verbální vrstvy se přenáší na ikonickou vrstvu, která dokresluje kontextuální význam celého memu přenesením metaforického významu na doslovný. Analyzovaný mem svou formou odpovídá tzv. memu šablonovému, nicméně tím, že

předmětem této práce je především verbální vrstva memu, využívám k analýze hlavně idiomatický význam.

Užité jazykové figury ve verbální vrstvě jsou:

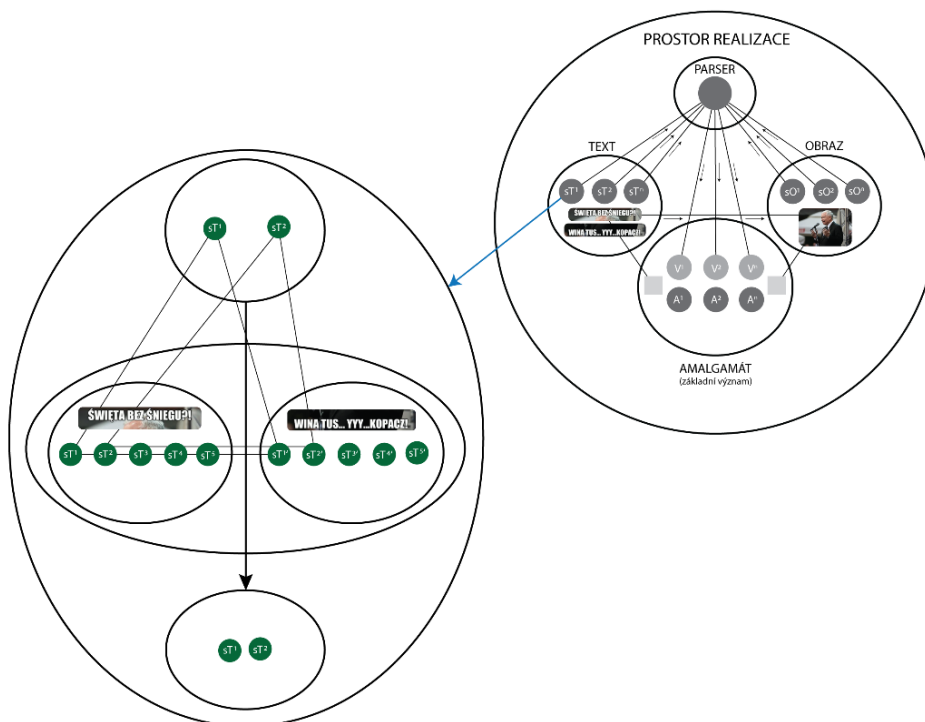
- řečnická otázka: ŚWIĘTA BEZ ŚNIEGU?
- aposiopeze: WINA TUS...
- řečnická odpověď: WINA TUS...YYY...KOPACZ!

Jazykové tropy užívané v metonymické metafoře:

- synestézie: Tusk a Kopacz v tomto příkladu představují pouze materiál, entitu, prostřednictvím které může Kaczyński omluvit své chyby či najít viníka absurdních situací
- hyperbola: mem nadsázkou demonstruje Kaczyńskiho charakterové vlastnosti
- sarkasmus: je pravdou že o vánočních svátcích poslední roky skutečně nebývá v našem geografickém pásmu sníh, ale je absurdní za to obviňovat konkrétní osobu

Díky těmto jazykovým prostředkům můžeme najít další skryté významy, které přesahují základní rovinu chápání.

Postup při porozumění rozebraného memu amalgamátováním jsem znázornila následujícím schématem, kterým se potvrdila hypotéza, že je možné jej aplikovat na specifickou šablonu memu.

6.4 ANALÝZA MEMU Č. 4

Obrázek č. 12a

VÝCHOZÍ TEXT VT1: HEJ PISIAKI

VÝCHOZÍ TEXT VT2: IDZIE STYCZEŃ I WOŚP¹⁵ ZAGRA JAK ZAWSZE

U VT1 budeme definovat element nesoucí význam, substantivum v nominativu PISIAK od verba PISIAĆ, podle SJP takto:

sT¹ – „(...) zdrobiałe określenie czynności fizjologicznej, pokrewne z ‘siusiać’.“

Ač tento výraz není příliš rozšířen, má své historické kořeny v němčině a do polštiny se dostal poměrně brzo hlavně v místech, kde bydleli Němci s Poláky společně.

Další možností podle výkladu SJP, jak definovat význam verba PISIAĆ či zdrobněle PISIU, je:

sT² – „(...) zdrobniałe określenie pisania“

Výraz užitý v tomto memu by jednoduše narážel na nepříjemnosti spojené s články v bulvárních plátcích, které v Polsku vznikají proti samotnému Owsiakovi jako proti kontroverzní osobě či proti WOŚP.

PISIAKI však v tomto případě mohou také představovat substantivum v nominativu v plurálu od singuláru PISOR. Tento výraz je podle Miejskiego.pl definován jako:

sT³ – „Akronim od zdania Prawo I Sprawiedliwość I Ojciec Rydzyk“

sT⁴ – „Określenie penisa.“

¹⁵ Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy

V polském jazyce je již ustálená fráze derivátu vytvořeného podle výše popsaného schématu se sufixem -ak od zkratky pro polskou politickou stranu PiS, tedy Prawo i Sprawiedliwość. PiSak podle slovníku Miejski.pl, představuje hanlivé označení pro příznivce či představitele této strany:

sT⁵ – PiS – „Pejoratywne określenie zwolenników partii Prawo i Sprawiedliwość. Rzadziej: określenie posłów PiS“

VT1 „HEJ PISIAKI“ však ve své původní podobě obsahuje substantivum ve vokativu za užití derivativního sufixu -ak připojeného za kořen slova PIS, který představuje lidskou entitu. Tvůrce memu se může odvolat na systém slovtvorby polského jazyka a může vytvořit různé deriváty ve svém komunikátu, které budou vytvořeny jen za účelem jednoho memu. V tomto případě by se VT1 dalo vyložit například jako anglicismy sT⁵ a sT⁶:

sT⁶ – piece [pi:s] „ang. kawałek“

sT⁷ – peace [pi:s] „ang. spokój“

Derivací slov vzniká další široká škála možností výkladu memů založených na verbální vrstvě. Tyto výklady mohou také přetvořit původní záměr tvůrce, se kterým bylo zamýšleno předat komunikát příjemci memu (Waszakowa 2017, 2018).

Druhá část verbální vrstvy VT2 je provokativním indikativem (...) IDZIE STYCZEŃ I WOŚP ZAGRA JAK ZAWSZE. Ve VT2 je nositelem významu verbum v perfektu ZAGRAĆ.

WSJP eviduje pro toto verbum velké množství významů sT1-16:

sT¹ – w piłkę – „wziąć udział w jakiejś grze“

sT² – w hokeju – „uderzyć lub rzucić piłkę albo krążek w zamierzonym kierunku lub do określonego zawodnika“

sT³ – w teatrze, w filmie – „odtworzyć jakąś postać w spektaklu lub filmie“

sT⁴ – film, sztukę – „wystawić sztukę lub wyświetlić film“

sT⁵ – na skrzypcach „wykonać utwór muzyczny na instrumencie“

sT⁶ – z płyty – „odtworzyć utwór muzyczny za pomocą urządzenia“

sT⁷ – katarynka, świerszcz – „zabrznieć lub wydać dźwięk“

sT⁸ – o władzę – „postąpić w jakiś sposób, dążąc do osiągnięcia własnych celów“

sT⁹ – głupiego – „zachować się nienaturalnie, udając kogoś lub coś“

sT¹⁰ – emocje – „o emocjach: uzewnętrznić się“

sT¹¹ – ambicja – „wpłynąć na czyjeś postępowanie“

sT¹² – barwami – „przybrać na chwilę inny kolor“

sT¹³ – pasować – „zostać dopasowanym do czegoś“

sT¹⁴ – pika – „wyłożyć jakąś kartę na stół“

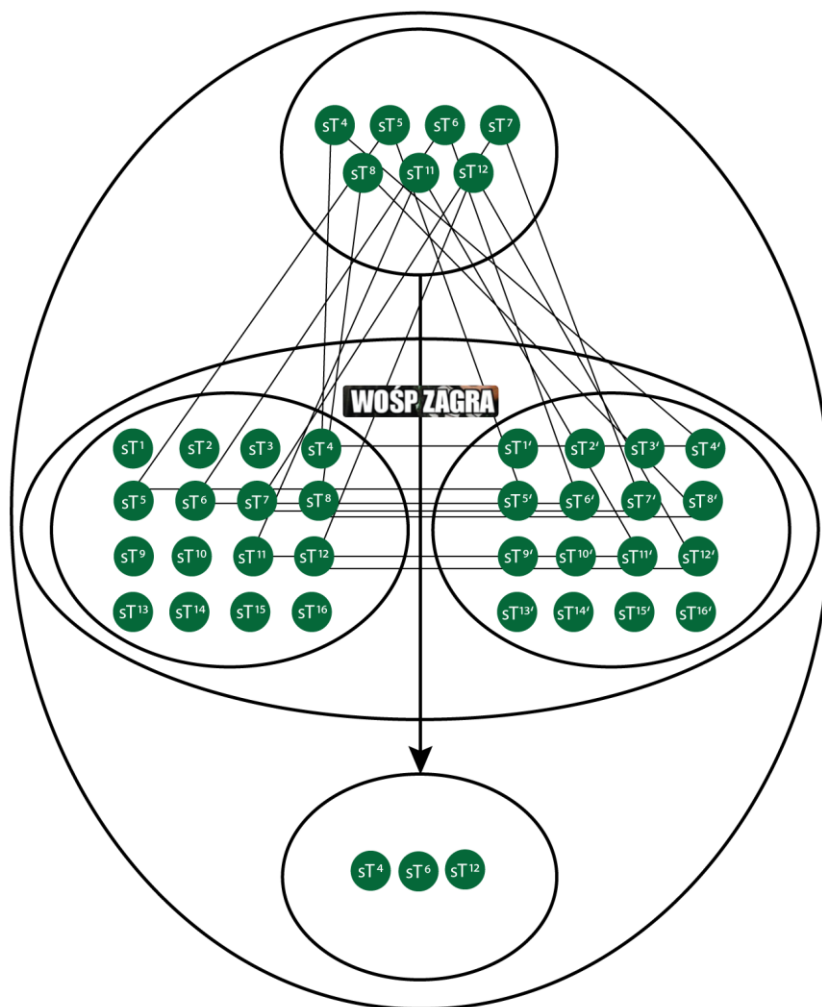
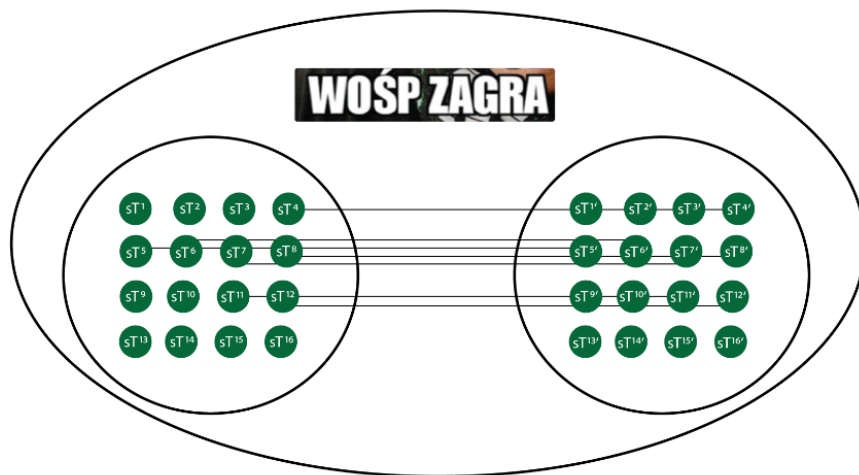
sT¹⁵ – w piki – „przyjąć jakiś kolor za atutowy“

Podle słownika Miejski.pl může mít verbum ZAGRACĆ další význam sT16.

sT¹⁶ – zapalić np. papierosa – „gry = papierosy“

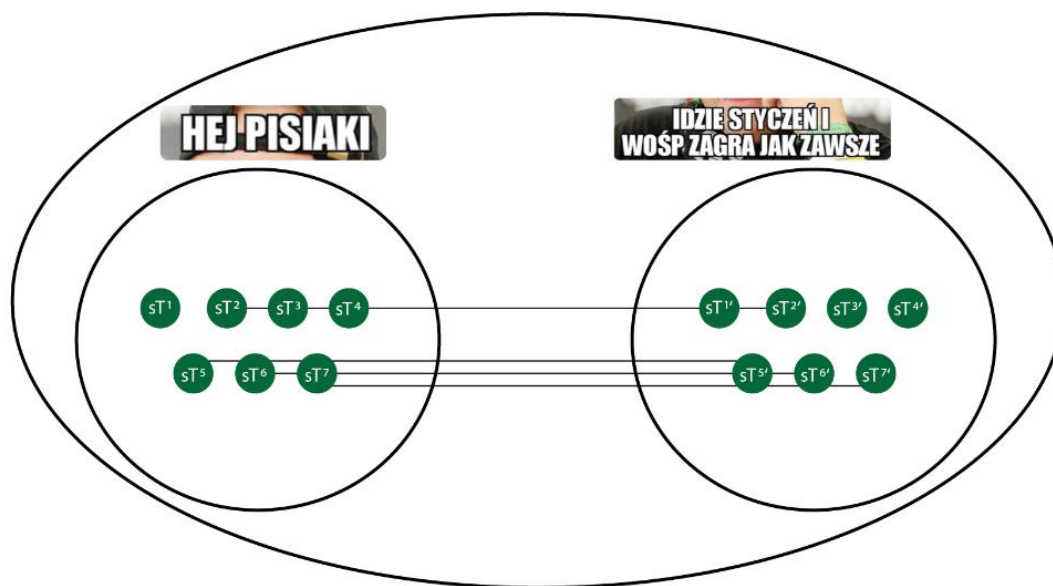
Subjektem komunikátu VT2 je WOŚP. Jedná se o charitativní nadaci pro sběr finančních prostředků na nákup zdravotnických přístrojů. Celý rok mohou Poláci přispívat na transparentní účet této organizace. Každý rok v lednu se pak organizuje tzv. velké finále, které provází ohromná show a které je vysíláno prostřednictvím televize a sledováno velkou částí polské populace. Jerzy Owsiak je ambasadorem této velké události.

Vzhledem k množství možných významů považuji za nezbytně nutné porovnat mezi sebou významy z prostoru VT2 zvlášť. Díky amalgamátování VT2 vznikne užší výběr významů, jejichž výkladem může následně být klasické schéma slučující VT1 a VT2, tedy celý verbální prostor. Integrace verbální vrstvy analyzovaného memu podle modelu pojmové integrace Fauconniera a Turnera následně stanoví společné prvky pro oba výchozí texty. Toto je možné pouze v případě, pokud jsou zahrnuty do vyššího stupně abstrakce – metafory – a budou tedy poukazovat na abstraktnější rysy než ty, které jsou prvotně čitelné pro každou doménu zvlášť.

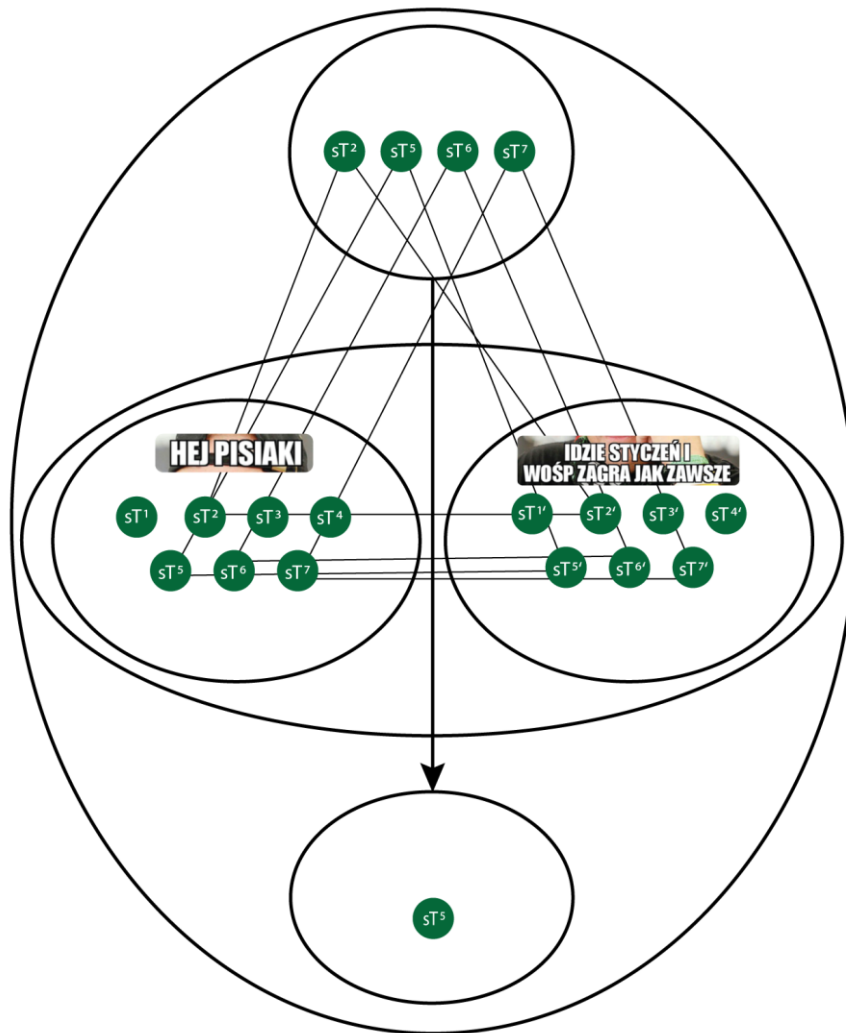
Z daného schématu si lze představit, že je možné amalgamátovat všechny lexikální jednotky – od těch nejmenších slov, která jsou nositeli více než jednoho významu, až po celé věty a následně tak verbální a ikonické vrstvy mezi sebou.

Výběr a spojení pasujících elementů významu z obou porovnávaných verbálních prostor VT1 a VT2 poskytne hned několik možností interpretace verbální vrstvy.

V případě této verbální metafory je zkoumán metaforický význam zakořeněný v kultuře polského jazyka. Hlavní význam je přenášen z původního významu substantiva PISAK a verba ZAGRAĆ za spolupráce s ikonickou vrstvou. Spojením těchto významů lze rozklíčovat reakční metaforu, která je odpovědí na konkrétní kauzu. Tato internetová kauza vznikla kolem tweetu¹⁶ Stanisława Pięty, který prohlásil, že veřejní funkcionáři, kteří pomáhají při organizaci finále Wielkiej orkiestry świątecznej pomocy, by měli podat demisi na svou funkci. Kontroverzními slovy poslance PiS byli internauti znepokojeni a vzápětí vypustili do světa celou řadu reakčních memů na tento hlasitý politický vstup.

¹⁶ tweet – textový příspěvek dlouhý maximálně 280 znaků, který se zobrazuje na uživatelské profilové stránce a na stránkách jeho sledujících (followers) na sociální síti Twitter.com (SVOBODOVÁ, 2017)

Obrázek č. 12b

sO¹ – Jerzy Owsiak

sO² – organizátor nadace Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy

sO³ – moderátor nadace Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy

sO⁴ – spokojený výraz

sO⁵ – vítězný úsměv

sO⁶ – kulturní pozadí, reakce na tweet Pięty

Ve zkoumaném memu je konvenční ikonický prvek šablona s ikonou polské televizní zábavy proslavená organizací dobročinné sbírky. V kontextu verbálních linií tohoto memu je nutno předestřít, že Jerzy Owsiak je polskou celebritou, a to především díky tomu, že založil charitativní nadaci Wielkia Orkiestra Świątecznej Pomocy a je iniciátorem a pořadatelem každoročního finále WOŚP a Przystanku Woodstock. Získal mnoho ocenění za svou společenskou a charitativní činnost a státní vyznamenání od polského prezidenta. Od roku 2014 je čestným občanem hlavního města Varšavy.¹⁷

Díky vymezení polského kulturního kontextu, ve kterém se pohybuje zobrazená osobnost Jerzygo Owsiaka s pohodovým výrazem zadostiučinění ve tváři, můžeme již dále rozvinout a zkonstruovat multimodální metaforu v memu. Můžeme analyzovat jednotlivé amalgamáty přenášením pozornosti na abstraktní prostory v memu. Vysvětlíme poslední část celé memické skládanky a spojíme jednotlivé významy amalgamátováním do abstraktní jednoty s humorným přesahem. Srovnáním metaforického verbálního

¹⁷ https://www.wosp.org.pl/fundacja/aktualnosci/oswiadczenie_jurka_owsiaka [cit. 2018-09-13]

amalgamátu s amalgamátem ikonickým dojdeme systematickým pozorováním k hlavním významům.

Potvrzuje se zde teorie M. Żytkowiaka, který tento základní typ memu odlišuje od ostatních svou ikonickou vrstvou s šablonovým charakterem. Tzn. dá se předpokládat, že dané schéma analýzy multimodální metafory v memu zde bude opět funkční a že ikonickou vrstvu memu lze užít více než v jedné situaci. Na internetu však zatím tato ikonická šablona není ve velké míře zavedena a ani v budoucnu být nemusí, protože byla pravděpodobně vytvořena a využita účelně v návaznosti na konkrétní kauzu s tweetem představitele PiSu Pięty.

Analyzovaný mem svou formou odpovídá tzv. memu šablonovému, nicméně tím, že předmětem této práce je především verbální vrstva memu, mohli bychom označit tento mem i jako mem se slovním spojením, které je aktuální odpovědí na probíhající kauzu. Přenos významu může probíhat zcela odděleně jak ve VT1, tak ve VT2, ale současně i vzájemně mezi oběma prvky. Vzhledem k návaznosti na konkrétní kauzu lze původní, základní význam zcela jednoznačně určit jako výsměch, jazykový prostředek ironie, který říká, že i přes nevoli politika strany Prawo i Sprawiedliwość se WOŚP bude konat jako každý rok v lednu.

Jak jsem uvedla v rozboru substantiva PISAKI, můžeme přenést význam i na lidskou entitu, která hlásá mír. V tomto případě by zde byla opět vybudována další multimodální ironie vzhledem k tomu, že se mem vztahuje ke kauze, kdy politik kritizuje WOŚP, která sama o sobě hlásá mír a podporuje bohužel činnost občanů Polska.

Jak bylo řečeno, je také možné přenesení významu na anglické substantivum v nominativu piece. V tom si lze představit lidskou entitu, jež je pouhou malou, nicotnou částí a svým příspěvkem na sociální síti stejně nic nezmůže. Je proto zbytečné tento čin komentovat a opět vzniká jazykový trop, metonymická metafora – ironie.

Obdobně lze rozebrat verbum ZAGRAĆ, které stejně tak můžeme přenést z původního významu verba v dokonavém aspektu zahrát, ve významu produkovat muziku při slavnostním gala večeru finále WOŚP, realizovat umění při oslavách finále WOŚP v kulturním aspektu Polska. Ve spojení s kulturním podtextem memu a reakčním komunikátem, kterým verbální vrstvy s ikonickou bezesporu jsou, lze přenést význam

verba z původního na přenesený sT⁸. Mem představuje reakci na tweet poslance Stanisława Pięty, který působí ve straně PiS, díky čemuž můžeme na verbum přiložit i politický podtext. Tímto se tedy odkrývá další význam, kterým Owsiak dává najevo svoji výhru vůči jednotlivci (sT³) Piętowi, který je sice v politickém prostředí (sT⁵) významným elementem, nicméně v jakémsi „boji“ proti celku WOŚP, který představuje osobnost Jerzego Owsiaka (sO¹), Pięta nemá šanci a prohrává. Finále WOŚP se i přes mediální politický nátlak, který poslanec vytvořil, bude v lednu zase odehrávat. Díky takové analýze memu můžeme najít další, skrytý význam, tedy význam, jež přesahuje základní rovinu chápání.

SCHÉMA AMALGAMÁTOVÁNÍ:

Šablonový mem o lexikálně → ikonickém přenosu významu.

Druh přenosu:

Význam se z podrobně analyzované verbální vrstvy přenáší na ikonickou, která pouze dokresluje verbální význam celého memu.

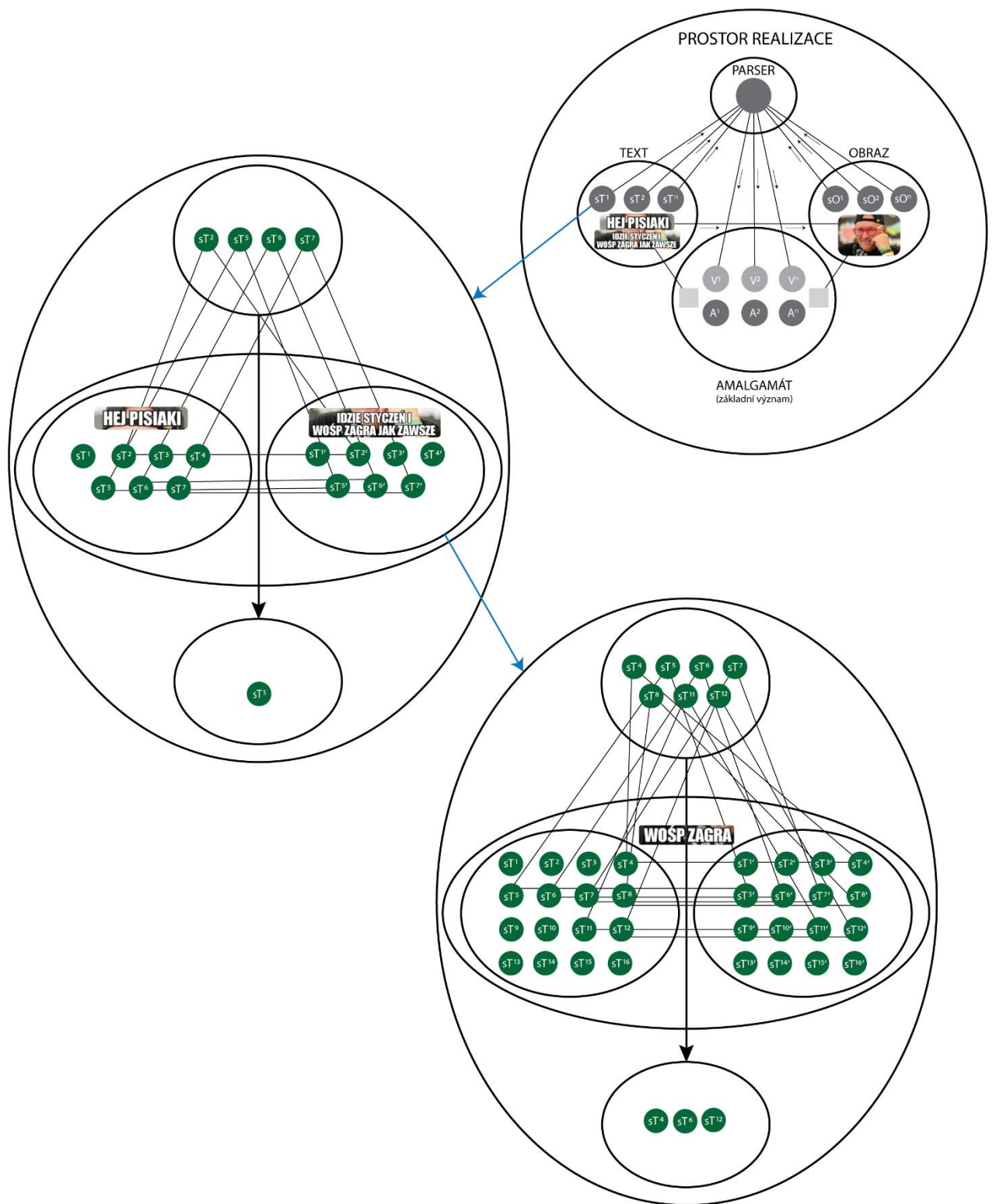
Užité jazykové figury ve verbální vrstvě jsou:

- apostrofa: Owsiak oslovuje obecnou entitu PiSiaki, od které nemůže čekat odpověď
- gradace: komunikát memu se stává výsměšnou odpovědí na tweet Pięty

Jazykové tropy užité v metonymické metafoře:

- synekdocha: Owsiak je reprezentantem WOŚP a Pięta představuje PiS
- ironie: je absurdní si myslet, že tweet Pięty od základů změní fungování WOŚP

Postup při porozumění rozebraného memu amalgamátováním jsem znázornila následujícím schématem, kterým mám v úmyslu potvrdit myšlenku, a zároveň hypotézu této práce, existence univerzálního schématu. Níže vyobrazené schéma je rozšířeno o rozbor VT2 pro množství možných významů. Tímto jsem měla v úmyslu demonstrovat nekonečné možnosti, které dané schéma, a tedy teorie konceptuálních amalgamátů Fauconniera a Turnera, skýtá.

6.5 ANALÝZA MEMU Č. 5

Obrázek č. 13a

VÝCHOZÍ TEXT VT1: JA MAM BYĆ PAPIEŻEM?

VÝCHOZÍ TEXT VT2: CZARNO TO WIDZĘ

U VT1 budeme definovat element nesoucí hlavní význam, verbum BYĆ, podle WSJP takto:

sT¹ – w ogóle – „istnieć“

sT² – gdzieś – „znajdować się w określonym miejscu“

sT³ – z kimś – „znajdować się w tym samym miejscu, co wskazana w zdaniu osoba“

sT⁴ – zdarzyć się „zaistnieć w określonym momencie“

sT⁵ – aktorem – „używane w celu przypisania sąsiadującemu rzeczownikowi w mianowniku cechy wyrażonej sąsiadującym rzeczownikiem, przymiotnikiem lub wyrażeniem przyimkowym“

sT⁶ – komuś jest głupio – „używane do określenia stanu, w jakim znajduje się osoba lub miejsce, o których mowa“

sT⁷ – było nas trzech – „używane do wprowadzenia wyrazu określającego charakterystykę ilościową zbioru obiektów nazwanego rzeczownikiem w zdaniu“

sT⁸ – gdzieś jest naśmieczone – „używane w celu opisanie pewnego stanu, będącego rezultatem jakiejś czynności, bez wskazania jej sprawcy“

Verbum BYĆ je nositelem hlavního významu VT1 a v tázací formě ve spojení s BYĆ PAPIEŻEM napovídá, že významy, které se zde hodí, mohou být sT¹⁻⁶. Bude opět záležet,

jak moc velký zájem bude mít internaut při klíčování přesahových významů tohoto memu dosáhnout tzv. drugiego dna.

Druhá část verbální vrstvy, VT2, dává hlavní význam celému idiomu WIDZIEĆ (COŚ) W CZARNYCH [CIEMNYCH, PONURYCH] KOLORACH. Vzniklé významy popisuje frazeologia.pl takto:

sT¹ – przewidywać coś nepożądanego

sT² – przyjmować pesmystyczne założenia

sT³ – nie mieć nadziei

sT⁴ – opisywać/traktować sytuację jako beznadziejną

Další z možných významů může vyvstat přirovnáním k fyzickému stavu před omdlením. Kdy se člověku zatmí před očima. Tento stav by mohl také i vzhledem ke kontextu nastat, a proto i sT⁵ považuji za jeden z možných významů.

sT⁵ – omdlenie – utrata przytomności

Abychom však dostali více možností v přenášení významu v abstraktním prostoru, je nutné si uvědomit, že pro dosažení tzv. drugiego dna bychom měli idiom akceptovat i doslova:

sT⁶ – widzieć coś czarnego

Každá kultura má vypracovaný vlastní jazykový obraz světa v symbolice barev. Barvy mohou mít navíc pro různé komunity různé konotace. Dokonce i v jednom společenství mohou existovat různé subkultury, pro které mohou mít barvy různý význam. Takovými subkulturami mohou být například děti, ženy či představitelé určitých profesí, kteří používají barvy každý den.

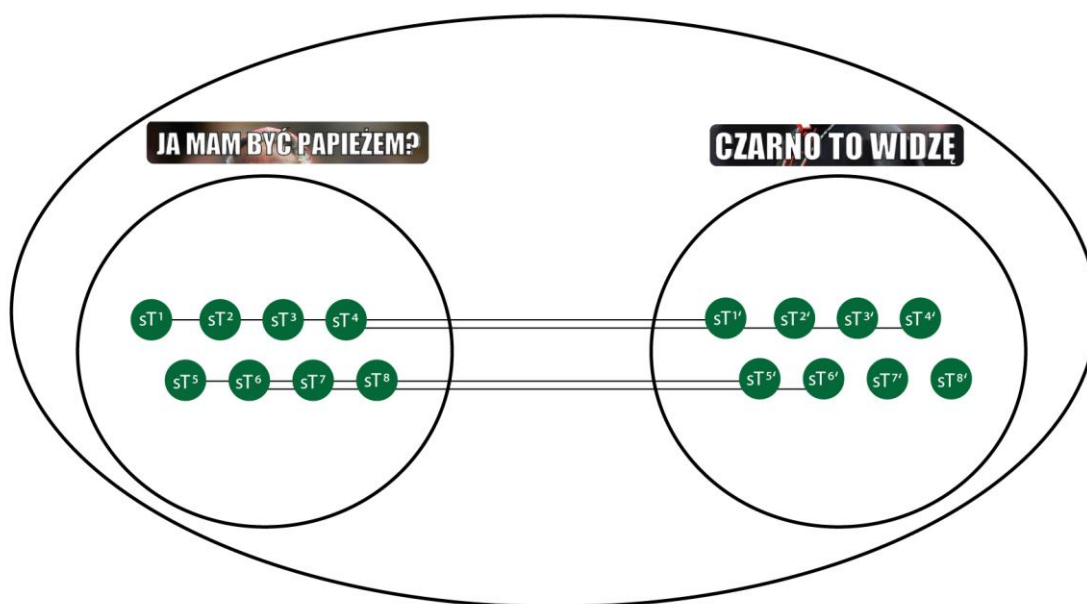
Ani v různých jazycích nejsou frazeologismy či idiomy spojené s barvami stejné a je proto lepší význam výrazu, který chceme barvou vyjádřit, opsat jinými slovy a nepřekládat ho doslova. Doslovný překlad idiomu většinou nedává smysl a překladatel musí hledat obdobný idiom v cílovém jazyce. Důležité a ustálené idiomy se proto uvádějí ve velkých jazykových slovnících a existují i samostatné slovníky frazeologismů. Pokud se takový ekvivalent nenajde, musí se idiom opsat více slovy nebo i vedlejší větou (Gonigroszek 2008).

Příklad právě užitého frazému WIDZIEĆ (COŚ) W CZARNYCH [CIEMNYCH, PONURYCH] KOLORACH svůj ekvivalent v angličtině má, ale barva se v něm nevyskytuje: „TO PREACH DOOM AND GLOOM“¹⁸.

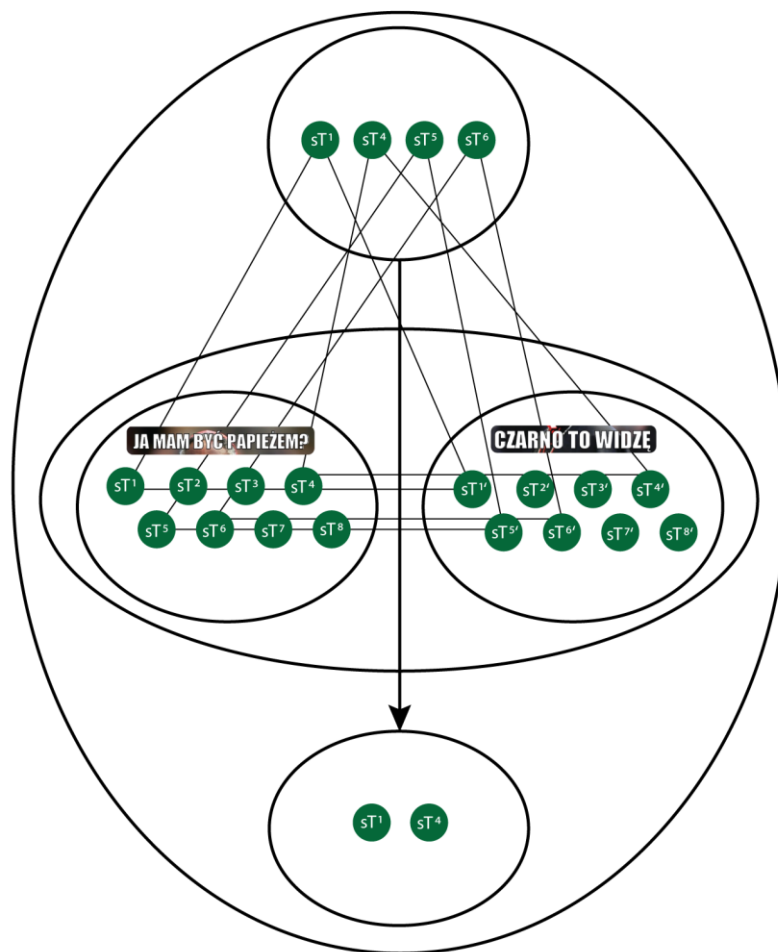
Český a polský výraz pro význam kolor czarny/ciemny a černá/tmavá se v takovém ohledu neliší. V obou jazycích je černá barva ponurá, a proto se stala symbolem smutku. sT¹⁻⁴ z VT2 jsou užitečné pro náš mem v metaforické podstatě. Výhodou užití kulturně zavedené fráze je fakt, že příjemce memu nemá mnoho práce s klíčováním významu použitého výrazu. Idiom je zcela konkrétní a má velice přesně ohraničenou funkci, pro kterou byl v daném významu použit.

Idiom potvrzuje kontextualitu v jazyce. Význam věty není dán jen spojením významů jednotlivých slov, protože slova se ve větě navzájem ovlivňují a podmiňují. Jednotlivá slova v idiomu zpravidla nelze nahradit synonymem. Často se z idiomu stává frazém, tedy samostatná sémantická jednotka, samostatný lexém (Čermák 2011, s. 189).

Výběr a spojení hodících se elementů významů z obou verbálních vrstev VT1 a VT2 však ukazuje přenesení významu z abstraktního, tedy metaforického idiomu na původní význam až ve spojení s ikonickou vrstvou.

¹⁸ <https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/preach-doom-and-gloom> [cit. 20.09.2018]

Při amalgamátování verbálního prostoru jsme získali hned několik amalgamátů, tedy možností, jak můžeme význam chápat. Jako ve všech předchozích příkladech lze tvrdit, že samotná verbální vrstva je sice během amalgamátování první klíčovanou vrstvou v pořadí, avšak komplexní význam, tzv. druhé dno, dostáváme až v momentě spojení verbální vrstvy s ikonickou. Zároveň je důležitou podmínkou příjemce znalost kulturního kontextu situace, za které mem vznikl.

V období rezignace Benedikta XVI. na papežský úřad v roce 2013 světová média včetně těch českých začala informovat o tom, že nejvýznamnějším kandidátem na post dalšího papeže je podle jedné interpretace proroctví sv. Malachiáše (Przepowiednia Malachiasza) kardinál Peter Turkson. (Šupová 2013) Informace o tom, že by měl být budoucí papež barevné pleti samozřejmě vzbudila ohromný zájem ze strany veřejnosti. To byl důvod, aby internauti začali tuto teorii dále rozvíjet v humorných memech, a analyzovaný příklad je jedním z nich.

S vědomostí kulturního kontextu mohou být analyzovány významové elementy v ikonické vrstvě memu:

Obrázek č. 13b

sO¹ – Peter Turkson

sO² – ghanský kardinál

sO³ – barevná plet'

sO⁴ – kandidát na papežský úřad

sO⁵ – klidný výraz

sO⁶ – jedna z interpretací Przepowiednia Malachiasza

Při analýze verbální složky tohoto memu je opět nutné znát sociálně-kulturní pozadí vzniku memu. Konvenční ikonický prvek je zde šablona ghanského kardinála Petera Turksona. Ten byl v roce 2013 považován na jednoho z hlavních kandidátů na papežský úřad. Tomu, že se papežem skutečně stane, nasvědčovala i Przepowiednia Malachiasza.

Při zkoumání znalostních možností příjemce memu, aby mohl pochopit všechny struktury v konkrétním kontextu, bylo potřeba opět nastínit důvod, kvůli kterému vůbec mem tohoto typu vznikl.

Díky tomu, že je již kulturní kontext situace, za které mem vznikl, znám, můžeme dále rozvinout a schematicky zkonstruovat význam multimodální metafor v memu. Při analýze verbální a ikonické vrstvy v memu je zapotřebí spojit všechny vzniklé významy amalgamátováním a dojít k humornému přesahu. Srovnáním metaforického pojmového

amalgamátu s ikonickým prvkem můžeme systematickým porovnáním dostat kýžené tzv. drugie dno. V daném případě je opět potvrzena teorie M. Żytkowiaka. Ikonická vrstva memu má šablonový charakter, který je možno dále využívat ke stále novým interpretacím pomocí obměny verbální vrstvy jinými metaforami či idiomy.

Mem představuje situaci, kdy se ghanský kardinál Turkson podivuje nad tím, že spousta indicií nasvědčuje tomu, že by měl být zvolen dalším papežem po Benediktu XVI. Lidé dokonce pro tuto příležitost specificky interpretovali Przepowiednię Malachiasza. Jeden odstavec mluví o tom, že další papež má být „černý“. Turkson si zároveň ve VT2 odpovídá, že to vidí černě, tzn. velmi o tom pochybuje, nemyslí si, že by to mohlo být reálné. Zároveň mem dostává po přenesení pozornosti na ikonickou vrstvu VT2 význam doslovný. Turkson je barevné pleti, to je stále pro papežský úřad neobvyklé, a vyvolává to tak u veřejnosti kontroverzní reakce.

V analyzovaném memu se jeho formou jedná o tzv. mem szablonowy (Żytkowiak 2017), ve kterém se projevuje jazykový trop, druh metafory – metonymie, která se tvoří přenášením metaforického významu na význam základní.

Analyzovaný mem svou formou odpovídá tzv. memu šablonovému, nicméně tím, že předmětem této práce je především verbální vrstva, hraje zde významnou roli idiom užitý ve VT2. Idiom se někdy považuje za synonymum pro frazém, jen zkoumaný ze sémantického hlediska, jindy za jeho podmnožinu. (Čermák 2011)

SCHÉMA AMALGAMÁTOVÁNÍ:

Šablonový mem o lexikálně → ikonickém přenosu významu

Druh přenosu:

Význam idiomu z analyzované verbální vrstvy se přenáší na ikonickou vrstvu, která dokresluje ironický význam celého memu přenesením metaforického idiomu na doslovný.

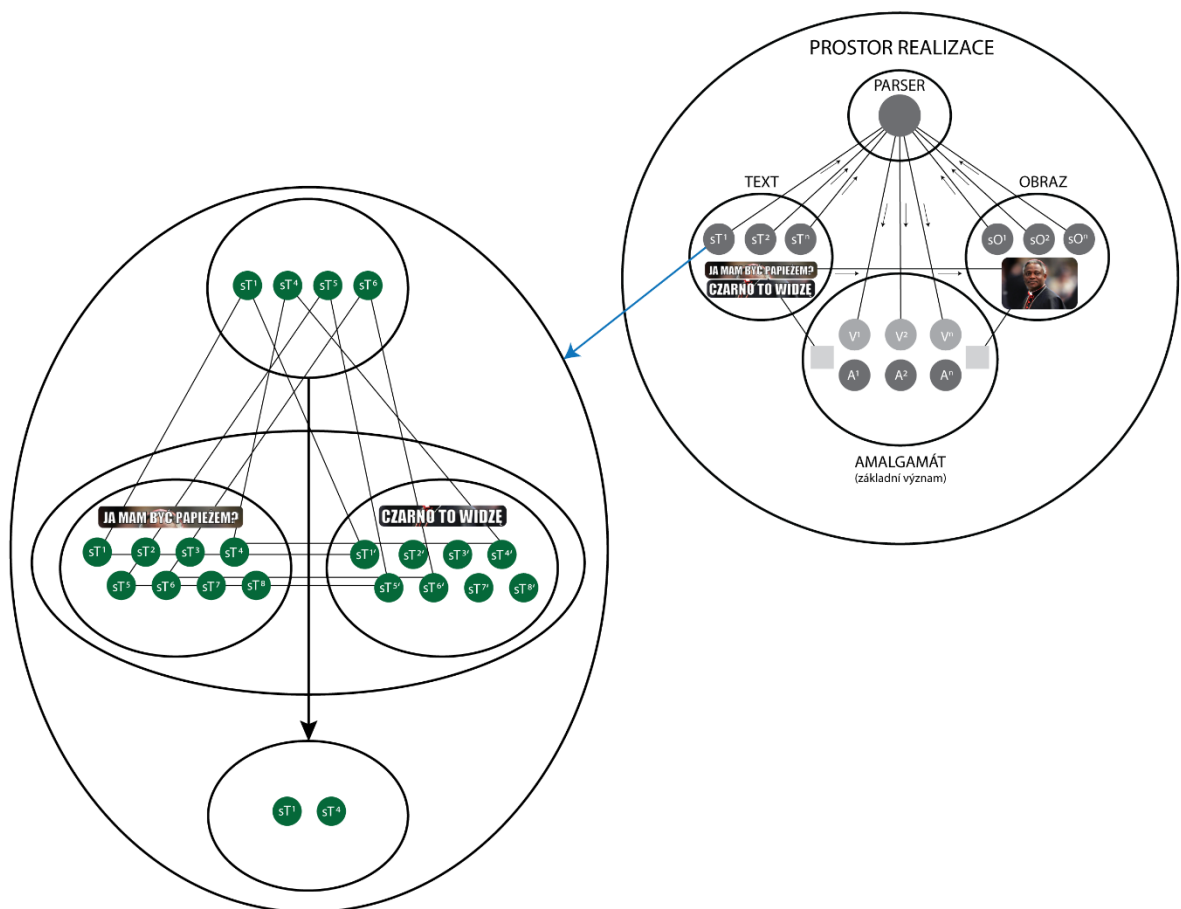
Užité jazykové figury ve verbální vrstvě jsou:

- řečnická otázka: JA MAM BYĆ PAPIEŻEM?
- řečnická odpověď: CZARNO TO WIDZE

Jazykové tropy užití v metonymické metafoře:

- eufemismus: díky užití idiomu byl vyobrazen osobní názor Turksona, který zároveň odkazuje na jeho africký původ – barevnou pleť, která by mohla být kulturním problémem
- ironie: je absurdní si myslet, že jen na základě jisté interpretace Przepowiednia Malachiasza by měl být Turkson zvolen do funkce

Postup při porozumění rozebraného memu amalgamátováním jsem znázornila následujícím schématem. Tím se opět potvrdila myšlenka existence univerzálního schématu analýzy multimodální metafory v memu, jež je hypotézou této práce.

Na všech analyzovaných příkladech se tedy potvrdilo, že existuje jednotné schéma pro analýzu multimodální metafory uvnitř memu. Nejdůležitějším metodologickým aspektem nynějšího výzkumu byl proces, který se objevuje během konceptualizace významu, jakým je amalgamátování pojmů (Fauconnier, Turner 2004, Libura 2010). Jednotlivé sémantické částice profilované z domén obsažených ve verbální a ikonické vrstvě se spojují a vytvářejí význam memu – drugie dno.

Struktura amalgamátu je prchavá, stejně tak jako aktuálnost daného memu jako společenského komunikátu. Jeho význam trvá tak dlouho, dokud je na něj soustředěna pozornost. Koncept amalgamátu umožňuje systémový pohled na proces vytváření významu (Żytkowiak 2017).

ZÁVĚR

Předmětem výzkumu této bakalářské práce bylo analyzovat multimodální metafory vyskytující se uvnitř vybraných internetových memů. Cílem zkoumání byla hypotéza, že existuje jednotné schéma fungování multimodální metafory uvnitř memu a myšlenkového procesu jejího chápání příjemcem, jak navrhuje Żytkowiak (2017) na základě teorie pojmové integrace (conceptual integration theory / conceptual blending theory) Fauconniera a Turnera (2001, 2003, 2004). Analýza konkrétně spočívala v rozboru verbálních a ikonických rovin těchto memů a v aplikaci zmíněného schématu, které definuje abstraktní konstrukci lingvistických procesů mezi výchozími texty VT1 a VT2 a multimodální metaforický proces mezi verbální a ikonickou vrstvou. Podle tohoto schématu pak příjemce komunikátu analyzuje význam multimodální metafory v memu.

Pro provedení analýzy multimodálních metafor v internetových memech bylo potřeba shromáždit a vyselektovat vhodné vzorky a prozkoumat jejich metaforické významy plynoucí z verbálního i ikonického konstruktů memů. Bylo zkoumáno lingvistické zařazení konkrétních metafor a aplikováno univerzální schéma pro analýzu konkrétních typů memů. Zároveň byly prozkoumány a definovány jazykové prostředky, které ve zkoumaných memech tvoří tzv. druhé dno neboli hlubší smysl, pointu.

Vysvětlením a rozбором amalgamátování jako abstraktního procesu probíhajícího v mysli tvůrce i příjemce komunikátu byly analyzovány konkrétní typy memů. K pochopení metafory u vybraných typů memů totiž dochází právě díky spojování a vzájemnému ovlivňování jednotlivých úrovní významů. Tento proces byl v práci objasněn pomocí teorie pojmové integrace neboli teorie amalgamátování.

Metafory byly analyzovány na praktických příkladech reprezentativních vzorků vybraných memů. Tyto vzorky byly zvoleny na základě vhodného obsahu aplikovatelného pro potřeby této práce z velkého množství shromážděných internetových memů. Práce se pokusila nastínit možnosti zpracování multimodální metafory v polském jazyce a převážně polských reáliích. Na základě vyhodnocení analýzy bylo možné potvrdit hypotézu práce, tedy že existují určitá univerzální schémata pro fungování multimodální metafory v internetovém memu a její chápání příjemcem.

Srovnáním projevujících se jazykových prostředků uvnitř memu lze zaznamenat opakující se ironii vzniklou v důsledku působení multimodální metafory v memu. Vyskytující se ironie je považována za nejvýznamnějšího nositele významu memu a zároveň za tvůrce přesahu, tzv. drugiego dna. Podrobným zkoumáním vybraných memů lze pozorovat jejich schematičnost založenou na charakterových rysech užitých jazykových prostředků, přičemž neméně důležité je kulturní pozadí, které je běžně vyjádřeno ikonickou vrstvou. Z ikonické vrstvy automaticky vystupují kulturně zakořeněné významy, které by se měly shodovat se znalostní a zkušenostní výbavou příjemce.

Bylo definováno univerzální schéma internetového memu obsahující ikonickou a verbální vrstvu, které společně vytvářejí hodnotu multimodální metafory. Při sledování a vyhodnocování amalgamátů v rámci těchto on-line výpovědí ve formě memů mohou v jednotlivých výchozích strukturách memů vznikat různé další potenciální významy, které mohou být na první pohled neznatelné a může jich teoreticky být nekonečně mnoho. Dynamický charakter zkoumaných memů se může objevit v různých etapách analýzy.

Při použití schématu aplikovaného na memy v praktické části této práce, které jsou ve stejné míře nositelem jak verbálního, tak ikonického významu, je navíc podstatný směr významové, myšlenkové realizace. Ten jde v tomto případě vždy od textu k obrazu. Existence jednotného schématu procesu chápání multimodální metafory v určitém typu memů tedy byla potvrzena.

RESUMÉ

Celem tej pracy licencjackiej była analiza multimodalnej metafory występującej w wybranych memach internetowych. Celem badania było sprawdzenie hipotezy, czy istnieje pojedynczy schemat multimodalnej metafory funkcjonującej w memie oraz w procesie myślowym rozumienia tej metafory przez odbiorcę, jak zaproponował to Żytkowiak (2017) na podstawie Fauconniera i Turnera (2001, 2003, 2004). Szczegółowa analiza polegała na interpretacji słownych i ikonicznych płaszczyzn tych memów i zastosowaniu wyżej wspomnianego schematu, który definiuje abstrakcyjną konstrukcję procesów językowych pomiędzy tekstami początkowymi VT1 i VT2, a multimodalnym procesem metaforycznym między warstwą werbalną i ikonyczną. Zgodnie z tym schematem, odbiorca komunikatu analizuje znaczenie multimodalnej metafory w memie.

W rozdziale teoretycznym wyjaśniono najpierw kilka teorii podsumowujących środki stylistyczne. Znaczna część została poświęcona teorii metafory, w dużej mierze opartej na publikacji *Metafory, którymi żyjemy* (Lakoff, Johnson 2014). Stworzono również tabelę zawierającą najważniejsze środki językowe, które pojawiają się w komunikacie memu. Innym przeznaczeniem tabeli może być jej praktyczne wykorzystanie do podsumowania materiału. Ponadto koncepcja multimodalności i metafory multimodalnej została wyjaśniona na podstawie teorii. Znaczną część poświęcono opisowi i systematyzacji memów, a następnie zdefiniowano podstawową teorię integracji pojęciowej, która została praktycznie wykorzystana i zademonstrowana przy opisie schematów określonych typów memów.

W części praktycznej skupiono się na szczegółowej analizie metafor w memach internetowych. Do tego zadania należało zebrać i wybrać odpowiednie przykłady oraz zbadać ich metaforyczne znaczenia wynikające z ustnych i ikonicznych konstrukcji memu. Dokonano klasyfikacji językowej konkretnych metafor i zastosowano uniwersalny schemat analizy określonych rodzajów memów. Jednocześnie zbadano i zdefiniowano środki językowe, które w badanych memach tworzą tzw. *drugie dno* lub głębsze znaczenie, puentę.

Konkretne typy memów zostały podzielone na podstawie dwóch abstrakcyjnych procesów myślowych - w umyśle twórcy i odbiorcy mema. Zrozumienie metafory wybranych typów memów wynika z połączenia i interakcji na różnych poziomach znaczeń. Proces ten został wyjaśniony przez teorię integracji pojęciowej lub teorię amalgamacji.

Metafory zostały opracowane na prawdziwych przykładach wybranych memów. Próbkę te zostały wybrane z dużej liczby zebranych memów internetowych. W pracy podjęto próbę zarysowania możliwości przetwarzania multimodalnych metafor w języku polskim, a przede wszystkim w polskim kontekście kulturowym. Na podstawie analizy można było potwierdzić hipotezę pracy, że istnieją pewne uniwersalne schematy funkcjonowania multimodalnej metafory w internetowym memie i jej zrozumienia przez odbiorcę.

Przy porównaniu środków językowych w memie, można zauważyć powtarzającą się kategorię ironii. Występowanie ironii uważane jest za najważniejszy nośnik znaczenia memu, a jednocześnie nakładania się, tzw. drugiego dna. W szczegółowej analizie wybranych memów można zauważyć powtarzające się schematy oparte na wykorzystaniu poszczególnych zjawisk językowych. Jednocześnie ważnym elementem jest tło kulturowe związane z ikoniczną warstwą. Warstwa ikoniczna automatycznie emituje zakorzenienie kulturowego znaczenia, które powinno być odpowiednie do poziomu wiedzy odbiorcy.

Określono uniwersalny schemat memu internetowego, który zawiera ikoniczną i werbalną warstwę. Razem tworzą multimodalną wartość metaforyczną. Śledząc i oceniając amalgamaty w memach internetowych zauważono, że mogą pojawiać się kontynuacje tych struktur. Mogą one być na pierwszy rzut oka niezrozumiałe i teoretycznie może powstać ich nieskończenie wiele. Dynamiczny charakter badanych memów jest zauważalny na różnych etapach analizy.

Na wybranych memach, które są w tym samym stopniu nośnikami znaczenia werbalnego i ikonicznego stosowano ten sam schemat analizy. Uwidoczniało to jednoznacznie, że podstawowy kierunek interpretacji wychodzi zawsze od tekstu do obrazu.

BIBLIOGRAFIE

TIŠTĚNÉ ZDROJE

Publikace

1. BARTHES, Ronald, 1977. Rhetoric of the Image. In *Image – Music – Text*. 1.vyd. Londýn: Fontana Press, 217 s. ISBN 0-00-686135-0.
2. BLACKMORE, Susan, 2001. *Teorie memů: kultura a její evoluce*. Přeložil M. KONVIČKA Praha: Portál. 236 s. ISBN 80-7178-394-3.
3. BRUKNER, Josef, FILIP, Jiří, 1997. *Poetický slovník*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta. 365 s. ISBN 80-204-0650-6.
4. BURKE, Kenneth, 1969. *A Grammar of Motives*. California: University of California Press Books. 530 s. ISBN 0-520415494.
5. ČECHOVÁ, Marie, 2012. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakl., a.s. 448 s. ISBN 978-80-7235-413-9.
6. ČERMÁK, František, 2011. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. 4. vyd. Praha: Karolinum. 382 s. ISBN 978-80-246-1946-0.
7. ČERNÝ, Jiří, 1996. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia. 517 s. ISBN 80-85885-96-4.
8. DAWKINS, Richard, 2003. *Sobecký gen*. Praha: Mladá fronta. 320 s. ISBN 80-204-0730-8.
9. FAUCONNIER, Gilles, 1997, *Mapping in Thought and Language*, Cambridge. Cambridge: Cambridge University Press. 220 s. ISBN 978-0521599535
10. FAUCONNIER, Gilles, TURNER, Mark, 2003. *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books. 464 s. ISBN 978-0465087860.
11. HAMAN, Aleš, 2004. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Jinočany: H&H. 180 s. ISBN 80-86022-57-9.
12. HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 776 s. ISBN 80-7178-303-x.
13. HRABÁK, Josef, 1977. *Poetika*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel. 361 s.
14. LAKOFF, George, JOHNSON, Mark, 2014. *Metafory, kterými žijeme*. 2. vyd. Přeložil M. ČEJKA. Brno: Host. 270 s. ISBN 978-80-7491-152-1.

15. PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS Jiří, 2000. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
16. PETRŮ, Eduard, 2000. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico. 186 s. ISBN 978-80-85839-44-9.
17. ŻYTKOWIAK, Marcin. *Mem jako element komunikacji w internecie*. Szczecin, 2017. 155 s. Disertační práce. Uniwersytet Szczeciński. Wydział Filologiczny. Školitel Ewa Kołodziejek.

Odborné články

1. FAUCONNIER, Gilles, TURNER Mark, 2001. *Tworzenie amalgamatów jako jeden z głównych procesów w gramatice* [w:] *Językoznawstwo kognitywne II*, pod red. W. Kubińskiego i D. Stanulewicz, Gdańsk, s. 173–211.
2. FAUCONNIER, Gilles, TURNER Mark, 2004. *Conceptual Blending, Form, and Meaning.* In Pierre Fastrez, ed. *Cognitive Semiotics*, special issue of *Recherches en Communication*, no. 19.
3. FORET, Martin, 2010. *Mezi literárnem a výtvarnem: komiks jako obrazoslovní amalgám*. ČL 58, s. 581–606.
4. GONIGROSZEK, Dorota, 2008. *Językowy obraz świata barw i kolorów jako przykład kulturowych różnic w językach*, *Językoznawstwo: współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze 2*, s. 91–99.
5. GÓRSKA, Elżbieta., 2014. *Dynamiczne podejście do metafory*, *Prace Filologiczne LXIV*, 2, s. 109–122.
6. LIBURA, Agnieszka, 2010. *Teoria przestrzeni mentalnych i integracji pojęciowej. Struktura modelu i jego funkcjonalność*. Wrocław.
7. LIBURA, Agnieszka, 2011. *Amalgamaty leksykalne w rysunkach sytyrychnych Henryka Sawki*, *Studia Linguistica 30*, s. 115-131.
8. LIBURA, Agnieszka, 2012, *Teoria metafory pojęciowej wobec badań nad komunikacją multimodalną*, [w:] Red. M. Cichmińska, I. Matusiak–Kempa, *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji IV. Metafory i amalgamaty pojęciowe*, Olsztyn, s. 117–129.
9. MARTINEC, Radan, SALWAY, Andrew, 2005. *A System for Image–Text Relations in New (and Old) Media*. *Visual Communication 4*, s. 337–371.
10. PANEVOVÁ, Jarmila, 1973. *Věty se všeobecným konatelem*. *Studia Slavica Pragensia*. UK: Praha, s. 133–144.

11. SARAPIK, Virve, 2009. Picture, Text, and Imagetext: Textual Polylogy. *Semiotica* 174, s. 277–308.
12. van LEEUWEN, Theo, 2014. *Multimodality and Multimodal Research*. In Margolis, E. & L. Pauwels (eds.), *The SAGE Handbook of Visual Research Methods*, s. 549–569.
13. WALKIEWICZ, Adam, 2012. *Czym są memy internetowe? Rozważanie z perspektywy memetycznej*, „Teksty z ulicy”, nr 14, s. 49-69.
14. WASZAKOWA, Krystyna, 2016. *Kontekstowe innowacje słowotwórcze w internetowych tekstach publicystycznych i w ich komentarzach*. Studium przypadku – 4.04. tom w Grazu – Tošović, Branko, Wonisch, Arno (Hg., ред./ur.). *Wortbildung und Internet*. Graz: Institut für Slawistik der Karl–Franzens–Universität Graz – Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee. 499–512. Przedruk w tomie (przedruk w: LaMiCuS 2017 no. 1 (1), s. 136–150.
15. WASZAKOWA, Krystyna, 2017. *O normatywności systemowych i asystemowych derywatów słowotwórczych. (Interpretacja zjawiska z punktu widzenia relacji między uczestnikami aktu komunikacyjnego)*; PF LXXI, s. 313–333.
16. WASZAKOWA, Krystyna, 2018. *Reinterpretacja procesów integracji przestrzeni mentalnych w wyrazach słowotwórczo pochodnych (na przykładzie compositum biopenetracja)*, [w:] *Dociekania kognitywne*, A. Libura, D. Bębeniec, H. Kowalewski, red., Kraków, Universitas, s. 223–237.
17. ZAREMBA, Maciej, 2012. *Memy internetowe (2010–2011)*, [w:] „*Media i społeczeństwo*”, nr 2, s. 60–73.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. BABIEL, Łukasz, 2010. *Znaj swoje memy*. In: *Motywdrogi.pl* [online]. [cit. 2017-09-12]. Dostępne z: <<http://motywdrogi.pl/2010/03/15/znaj-swoje-memy>>.
2. *Fundacja wielka orgiestra świątecznej pomocy*, 2016 [online]. WOŚP. [cit. 2018-09-13]. Dostępne z: <https://www.wosp.org.pl/fundacja/aktualnosci/oswiadczenie_jurka_owsiaka>.
3. *Glosbe* [online]. 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostępne z: <<https://www.glosbe.pl>>.
4. HEŘT, Jiří, 2006. *Memy a memetika. Sisyfos: neperiodický zpravodaj občanského sdružení SISYFOS – ČESKÉHO KLUBU SKEPTIKŮ* Roč. XII, č. 1, s. 1–3 [online]. [cit. 2017-05-04] Dostępne z: <<https://docplayer.cz/2984788-Z-obsahu-memy-a-memetika-jiri-hert.html>>.

5. KADERKA, Petr, 2017. MULTIMODÁLNÍ KOMUNIKACE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]., [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/MULTIMODÁLNÍ_KOMUNIKACE.
6. KOŁOWIECKI, Wiktor, 2012. Memy internetowe jako nowy język Internetu. *Kultura i Historia* [online] nr. 21 [cit. 2017-09-13]. ISSN 1642-9826. Dostupné z: <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/3637>.
7. KRAUS, Jiří, 2017. TROPY A FIGURY. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2018-10-06]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/TROPY A FIGURY](https://www.czechency.org/slovník/TROPY_A_FIGURY).
8. KRČMOVÁ, Marie, 2017. AKTUALIZACE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2018-10-06]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/AKTUALIZACE>.
9. MIEJSKI [online]. 2018 [cit.2018-08-20]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/>.
10. NEKULA, Marek, 2017. IRONIE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/IRONIE>.
11. SJP PWN [online]. 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <https://www.sjp.pwn.pl>.
12. *SUPER express*, 2012. Prezydent lech Kaczyński wypił z Donaldem Tuskiem 5 butelek wina [online]. [cit. 2018-08-05]. Dostupné z: <https://www.se.pl/wiadomosci/polska/prezydent-lech-kaczynski-wypi-z-donaldem-tuskiem-5-butelek-wina-aa-Y69j-v4X8-U1jo.html>.
13. SVOBODA, Karel, 1947. Tropy a figury. *Naše řeč*. 1947, 31. [online]. [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3993>.
14. SVOBODOVÁ, Barbora, 2017. Víc prostoru k vyjádření. Twitter zdvojnásobí limit počtu znaků na zprávu. In: *Objevit.cz* [online]. [cit. 2018-09-30]. Dostupné z <<http://objevit.cz/vic-prostoru-k-vyjadreni-twitter-zdvojnaso-bi-limit-poctu-znaku-na-zpravu-t231116>>.
15. ŠUPOVÁ, Tereza, 2013. Budoucí papež může být tmavé pleti, největší šance má ghanský kardinál. In: *iDNES.cz/Zprávy* [online]. [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/pristi-papez-by-mohl-byt-cerne-pleti-d7n-/zahranicni.aspx?c=A130211_145113_zahranicni_tss.

16. TKÁČOVÁ, Zuzana, 2001. Memetický tutoriál alebo stručný prehľad memetiky. In: *Alife.tuke.sk* [online]. [cit. 2018-01-27]. Dostupný z: <http://alife.tuke.sk/projekty/memetika/>.
17. WSJP [online]. 2018 [cit.2018-08-20]. Dostupné z: <http://wsjp.pl/>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Tabulka jazykových prostředků.....	96
Příloha 2 - Seznam memů.....	98
Příloha 3 - Slovník pojmů.....	103

PŘÍLOHA 1 - Tabulka jazykových prostředků

TROPY		FIGURY
jazykové prostředky založené na přenášení významu		sousloví, opakování či hromadění slov
METAFORYCKÉ	METONIMICKÉ	APOSTROVA
přenesení významu na základě podobnosti	přenesení významu na základě souvislosti jevů	řečník osloví věc nebo někoho, od koho nemůže očekávat odpověď
• METAFORA	• METONYMIE	ZVUKOSLED
přenesení významu na základě vnější podobnosti (např. złote serce = dobry człowiek)	přenesení významu na základě vnitřní souvislosti (např. cała Warszawa zamiast wszyscy mieszkańcy Warszawy)	záměrné opakování hlásek nebo slabik
• PERSONIFIKACE	• SYNEKDOCHA	ANAFORA/EPIFORA/EPIZEUXIS
zosobnění, spočívá v tom, že se přenáší vlastnost živé bytosti na věc např. okno se otevřelo (např. drzewo śpiewa, kwiaty rozmawiają)	typ metonymie, kdy se zaměňuje část za celek, druhu za rod apod. (např. czworonóg zamiast koń)	opakování slov na začátku/na konci veršů a v jedné větě či jednom verši
• SYNESTÉZIE	• HYPERBOLA	ANTITEZE
vztah části k celku nebo vztah jedince a kategorie, do které patří (např. głodne gęby do wykarmienia = osoby)	nadsázka, zveličení (např. morze bezbrzeżne)	spojení dvou protikladných motivů, vyjádření; přirovnání opakem, záporný paralelismus
• KATACHÉZA	• EUFEMISMUS	APOSIOPEZE
použití slov v netradičním, nenáležitým významu (např. Widziałem tego ich psa, pomyliłem go z małym nosorożcem)	zjemnění pojmenování nepříjemné skutečnosti (např. puszysty = gruby, niemądry = głupi)	nedokončená výpověď; a to ne proto, že by autor neměl co sdělit, ale aby upoutal pozornost; graficky obvykle označeno tečkami či pomlčkou

<ul style="list-style-type: none"> • ONOMATOPOIE 	<ul style="list-style-type: none"> • PERIFRÁZE 	GRADACE
slova napodobují zvuk (např. szumieć, syczeć, pluskać)	opis, nepojmenování přímo, ale výčtem typických znaků (např. czarne złoto = węgiel, z chińskich ziół ciągnione treści– herbata)	stupňování, zesilování významu
<ul style="list-style-type: none"> • PŘIROVÁNÍ 	<ul style="list-style-type: none"> • IRONIE 	ŘEČNICKÁ OTÁZKA
skládá se ze tří částí: pojmenování jevu, gramatické vyjádření srovnání, pojmenování jevu, k němuž přirovnáváme (např. kolorowy jak tęcza duży jak zamek...)	užití slov v opačném než doslovném významu, záporný vztah se vyjadřuje vyslovením pravého opaku (např. w zdaniu Jaka piękna pogoda = w trakcie ulewy)	aktualizace výpovědi, otázka nevyžadující odpověď
<ul style="list-style-type: none"> • OXYMORÓN 	<ul style="list-style-type: none"> • SAKRASMUS 	ŘEČNICKÁ ODPOVĚĎ
spojení dvou prvků, které se navzájem vylučují (např. sucha woda, zimny ogień)	zesílená ironie, ale nemusí být ani součástí ironie. Nemusí být přítomna nejednoznačnost nebo místo pro interpretaci (např. Naturalnie nie spodziewałem się po tobie dobrej odpowiedzi)	souvisí s řečnickou otázkou, odpověď je překvapivá, neočekávaná

PŘÍLOHA 2 - Seznam memů

<p>OCENY NIE ŚWIADCZĄ</p> <p>O INTELIGENCJI</p> <p><i>Obrázek č. 1a</i></p>	<p>Dostupné z: https://memy.pl/mem/1087/zd-ecydowanie [cit. 2018-03-02]</p>
<p>JAK MAM PRZESPAĆ SIĘ Z PROBLEMEM</p> <p>JEŚLI PROBLEMEM JEST BEZSENSOWNOŚĆ</p> <p><i>Obrázek č. 2a</i></p>	<p>Dostupné z: https://memy.pl/mem/80019/Jak-mam-przespac-sie-z-problemem [cit. 2018-02-02]</p>
<p>"Nie jestem taka jak inne Karyny"</p> <p><i>Obrázek č. 3a</i></p>	<p>Dostupné z: https://besty.pl/3961482 [cit. 2018-09-24]</p>

Obrázek č. 4

Dostępne z:
<https://memy.pl/index.php/mem/171359/Zawsze>
[cit. 2018-03-10]

Obrázek č. 5

Dostępne z:
https://memy.pl/mem/66492/Cieta_riposta
[cit. 2017-09-16]

Obrázek č. 6

Dostępne z:
<https://besty.pl/3842226/5>
[cit. 2018-10-17]

Obrázek č. 7

Dostępne z:
<https://www.facebook.com/mypolskiepl/photos/a.247048008986624/630981393926615/?type=3&theater>
[cit. 2018-07-13]

 <p>Kiedy brzydzisz się Polaków</p> <p>ale przegrałeś zakład i musisz ich dotknąć</p> <p>→ repostuj.pl</p>	<p>Dostępne z: https://www.facebook.com/mypolskiepl/photos/a.247048008986624/253122295045862/?type=3&theater [cit. 2018-06-21]</p>
<p>Obrázek č. 8</p>	
 <p>WIE SZ CO SIĘ LICZY</p> <p>ILOŚĆ BIAŁKA W DŹDŻOWNICY</p> <p>memy.pl</p>	<p>Dostępne z: https://memy.pl/mem/252/wiesz-co-sie-liczy-ilosc-biaka-w-dzdzownicy [cit. 2017-06-02]</p>
<p>Obrázek č. 9a</p>	
	<p>Dostępne z: https://memy.pl/mem/252/wiesz-co-sie-liczy-ilosc-biaka-w-dzdzownicy [cit. 2017-06-02]</p>
<p>Obrázek č. 9b</p>	
 <p>TE LODY SA ŚWIEŻE?</p> <p>CZY MROŻONE?</p> <p>WOLETO.PL</p>	<p>Dostępne z: http://woleto.pl/memy/pokaz,1419,Te_lody_sa_swieze_Czy_mrozone.html [cit. 2017-08-30]</p>
<p>Obrázek č. 10a</p>	
	<p>Dostępne z: http://woleto.pl/memy/pokaz,1419,Te_lody_sa_swieze_Czy_mrozone.html, (moje úprava)</p>
<p>Obrázek č. 10b</p>	

 <p>Obrázek č. 11a</p>	<p>Dostupné z: http://rozrywka.dziennik.pl/hity-internetu/zdjecia/479091,1,galeria-najlepszych-memow-dnia.html [cit. 25.08.2018]</p>
 <p>Obrázek č. 11b</p>	<p>Dostupné z: https://www.newsweek.pl/polska/katastrofa-smolenska-sledztwo-ws-katastrofy/023j8vm [cit. 2018-08-25]</p>
 <p>Obrázek č. 12a</p>	<p>Dostupné z: https://www.fakt.pl/wydarzenia/polityka/tweet-stanislawa-piety-o-wos-memy-i-reakcja-internautow/d7x2dw0#slajd-4 [cit. 2018-09--30]</p>
 <p>Obrázek č. 12b</p>	<p>Dostupné z: https://wiadomosci.onet.pl/kraj/23-final-wosp-pediatria-onkologia-dziecieca-seniorzy/5t2xd [cit. 2018-09-30]</p>
 <p>Obrázek č. 13a</p>	<p>Dostupné z: https://fabrykamemow.pl/memy/146828 [cit. 2018-09-20]</p>

Obrázek č. 13b

Dostupné z:
<https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/cardinal-peter-turkson-conservatism-cape-crusader-8497539.html>
[cit. 2018-09-20]

PŘÍLOHA 3 - Slovník pojmů

ad hoc	jen pro tento případ, k této věci, k tomuto účelu
stylová aktualizace	ozvláštnění běžného jazykového prostředku neobvyklým užitím jazyka
amalgamát	polšsky užívaný jako amaglamat. Tento termín je odpovědníkem anglického <i>blend</i> . Polský užívaný termín nahradil Roman Kalisz
amalgamátování	slučování různých pojmů, které dávají dohromady významy
diskurs	rozprava, pojednání či výklad na určité téma
drugie dno	pointa, skrytý význam, podtext, tzv. hloubka výpovědi
exponent	reprezentant
ikonická vrstva	obrazová sféra / OBRAZ
internaut	nevlastní kompozitum slova internet a astronaut, v této práci užíváno pro příjemce i tvůrce memu. Jjako člověk, který se pohybuje na internetu
mem szablonowy	šablonový mem, image macro
memetik	tvůrce memů na internetu
mentální pole člověka	abstraktní koncept společných prvků, které vznikají během řeči či myšlení
ontologické metafory	tyto metafory sloužící různým účelům a různé druhy existujících metafor jsou odrazem těch druhů účelů, kterým slouží
parsování	syntaktická analýza
prvek	element, jednotka
semiotické módy	verbální a ikonická vrstva memu
subkategorizace	určení tematického rámce a formy realizace konkrétní lexikální jednotky
verbální vrstva	textová sféra / TEXT
zkušenostní gestalt	souboru zkušeností se zobrazovaným objektem